

Lausuntotiivistelmän liite

Luonnos valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskevaksi valtioneuvoston päätökseksi

- Yleisluonteiset ja tavoitteita koskevat kommentit

Sisällys

Yleiset kommentit	1
Tavoitteita koskevat kommentit	30
- Toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen	30
- Tehokas liikennejärjestelmä	46
- Terveellinen ja turvallinen elinympäristö	52
- Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö	63
- Uusiutumiskykyinen energiahuolto	81

YLEISET KOMMENTIT

MINISTERIÖT

MMM

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uusimisessa on onnistuneesti karsittu tavoitteita ja onnistuttu tiivistämään tärkeimmät tavoitteet lausunnolla olevaan luonnokseen. Tavoitteet pysyvät yleisellä tasolla ja linjaukset ovat oikeansuuntaisia. Maa- ja metsätalousministeriö pitää hyvänä lähtökohtana, että aluerakennetta kehitetään olemassa olevaa infrastruktuuria hyödyntäen, ja ehdotuksessa on asianmukaisesti korostettu alueiden käytön tärkeää roolia ilmastomuutoksen hillinnässä sekä siirtymisessä vähähiiliseen yhteiskuntaan.

PLM

Puolustusministeriön edustaja on osallistunut tavoitteiden valmistelua ohjanneeseen yhteistyöryhmään.

Nykyiset valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ja erityisesti niiden maanpuolustusta koskevat kirjaukset ovat olleet maanpuolustuksen toimintaedellytysten kannalta erittäin tärkeitä. Ne ovat turvanneet ja mahdollistaneet maanpuolustuksen toiminnan ja sen kehittämisen sotilasalueilla. Lisäksi ne ovat olleet keskeisessä asemassa alueidenkäytön suunnittelua koskevissa oikeustapauksissa.

Kokonaisuudessaan puolustusministeriö katsoo, että maanpuolustuksen tarpeet on huomioitu luonnoksessa.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet annetaan valtioneuvoston päätöksellä. Valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskevat toiminnot on kokonaisturvallisuutta ja maanpuolustusta lukuun ottamatta myös kirjattu suoraan maankäyttö- ja rakennuslakiin (MRL) esimerkiksi alueidenkäytön suunnittelun tavoitteina ja maakuntakaavan sisältövaatimuksina. Puolustusministeriö katsoo, että tältä osin MRL on puutteellinen ja sitä tulee täydentää. Tarve on korostunut viime aikoina esimerkiksi turvallisuustilanteen muutoksen ja maakuntakaavojen vahvistamisen menettelyn poistumisen myötä. Ehdotetut tavoitteet ovat myös voimassa olevia yleispiirteisempiä, joka voi heikentää niiden tulevaa ohjausvaikutusta. MRL:n täydentämistä valtion kokonaisturvallisuuden parantamiseksi on lisäksi ehdotettu 20.4.2017 päivätyssä Valtion kokonaisturvallisuus kiinteän omaisuuden siirroissa - selvityksessä. Muilta osin puolustusministeriöllä ei ole huomautettavaa luonnoksesta.

STM

Sosiaali- ja terveysministeriö kiittää mahdollisuudesta osallistua luonnoksen valmisteluun ja mahdollisuudesta antaa siitä myös lausunto. Sosiaali- ja terveysministeriö on tuonut luonnoksen valmisteluvaiheessa esiin niitä näkökulmia, joita ministeriö on pitänyt omalta hallinnonalaltaan tärkeinä alueidenkäytön suunnittelussa. Kyseiset asiat sisältyvät nyt lausunnolla olevaan luonnokseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö on pitänyt tärkeänä, että valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin sisältyy terveellisestä ja turvallisesta elinympäristöstä huolehtiminen. Siten varmistetaan, että haitoille herkäät toiminnot eivät joudu kohtuuttoman haitan kohteeksi. Samalla myös elinkeinoelämän toimintaedellytykset voidaan pitää hyvänä, kun haitat vältetään alueidenkäytön suunnittelun keinoin. Terveellisen ja turvallisen elinympäristön huomioiminen jo alueidenkäytön suunnittelussa on haittojen ehkäisyn näkökulmasta tehokkaampi ja edullisempi keino kuin syntyneiden haittojen torjunta jälkikäteen.

Luonnokseen sisältyy myös palvelujen, työpaikkojen ja vapaa-ajan alueiden hyvän saavutettavuuden edistäminen eri väestöryhmien kannalta. Tämä on tärkeä tavoite kävelemisen, pyöräilyn ja joukkoliikenteen hyödyntämismahdollisuuksien lisäämisen lisäksi myös esimerkiksi vanhusten ja liikuntarajoitteisten osallistumismahdollisuuksien parantamiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole päätösluonnokseen ja siitä tehtyyn ympäristöarviointiin huomauttamista. Sosiaali- ja terveysministeriö toivoo, että terveelliseen ja turvalliseen elinympäristöön sekä esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvät tavoitteet sisältyvät myös lopulliseen versioon.

LVM

LVM on osallistunut valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden valmistelua ohjanneeseen yhteistyöryhmään ja käsitellyt valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistamista hallinnonalallaan yhteistyöryhmän toimikauden aikana.

LVM pitää valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskevaa valtioneuvoston päätöstä erittäin tärkeänä välineenä, jolla voidaan varmistaa valtakunnallisesti merkittävien asioiden huomioiminen tulevassa alueidenkäytössä. LVM:n näkemyksen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden merkitys korostuu tulevaisuudessa entisestään, koska tavoitteiden nykyistä rajatumpi sisältö vahvistaa maakuntien ja kuntien asemaa alueidenkäytössä. Alueidenkäytöllä on pitkävaikutteisia vaikutuksia alue- ja yhdyskuntarakenteeseen ja mm. liikennejärjestelmän kehittämismahdollisuuksiin, minkä vuoksi valtakunnallisesti merkittävistä alueidenkäyttöasioista päättäminen valtioneuvoston tasolla ja niiden huomioiminen kaavoituksessa ja valtion viranomaisten toiminnassa on Suomen tasapainoisen kehityksen ja taloudellisuuden kannalta olennaisen tärkeää.

LVM on valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistuksen valmistelussa kiinnittänyt erityistä huomiota seuraaviin kolmeen asiakokonaisuuteen: liikenteen palveluistuminen ja automaatio, vähähiilinen liikenne sekä valtakunnallisten liikenne- ja viestintäyhteyksien kehittämismahdollisuuksien turvaaminen.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistaminen on tarpeen toimintaympäristössä jo tapahtuneiden muutosten ja tulevaan kehitykseen varautumisen takia. LVM:n näkökulmasta alueidenkäytössäkin on pyrittävä ottamaan nykyistä paremmin huomioon meneillään oleva murros, jossa liikenteen ja viestinnän alat ovat sulautumassa toisiinsa teknologisen kehityksen myötä.

Uudet valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet vahvistavat maakuntien ja kuntien asemaa alueidenkäytössä. Tämän vuoksi uusien tavoitteiden vaikutusta valtakunnallisesti merkittävien asioiden huomioimiseen alueidenkäytössä on selvitettävä jatkossa, kun uusien tavoitteiden soveltamisesta on kokemuksia saatavilla.

TEM

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistaminen –asiakirjaa hyvänä. Kasvua ja hyvinvointia tukeva ja uudistava alueiden käytön kehittäminen ovat mahdollisuus. Alueidenkäyttö vaikuttaa osaltaan ihmisten eriarvoistumisriskiin. Hyvällä suunnittelulla voidaan edistää sosiaalista osallisuutta ja integroitumista ml. kotoutuminen. Ilmiö koskee kaikkia aluemuotoja, ei vain kaupunkeja. Strategiset kärjet, kuten yritysten uudistaminen, energian kustannustehokas saatavuus ja ympäristötavoitteet luovat kasvua hyödyntämällä Suomen omia vahvuuksia maailmantalouden liiketoimintaympäristössä.

Innovaatioteknologioiden laajamittainen hyödyntäminen edellyttää taloudellisten ohjauskeinojen, kuten verotuksen ja päästökaupan lisäksi hyvää maankäytön suunnittelua. Tällä hetkellä noin kolme neljännestä kasvihuonekaasupäästöistä syntyy energian tuotannosta ja kulutuksesta, kun siihen lasketaan mukaan liikenteen käyttämä energia. Päästöjä syntyy myös teollisuuden prosesseista, maataloudessa maaperästä ja kotieläinten kasvatuksesta sekä jätesektorilta. On keskeistä, että alueidenkäytössä huomioidaan elinkeinoelämän muutokset ja että alueidenkäytöllä luodaan edellytyksiä ja mahdollisuuksia uusille liiketoimintamahdollisuuksille ja markkina-avauksille.

On tärkeää, että alueiden käytön suunnittelussa otetaan huomioon erilaisten tuotantomuotojen jakelun ja käytön järjestelmissä tapahtuvat muutokset. Hallittuun muutokseen tarvitaan useita eri keinoja ja näiden yhdistelmiä, kuten tuuli- ja aurinkoenergiaratkaisujen, energiansiirron ja energian käyttäjien tarpeiden huomioonottamista. Tärkeitä ovat myös erilaisten liikennemuotojen mahdollistaminen älykkäillä matkaketuilla ja liikennelaskuilla sekä energiaa säästävät ja uusiutuvien energialähteiden käyttöä edistävät älykkäät sähkön siirtoverkko- ja liikennelaskut.

Suomen pitkän aikavälin tavoitteena on hiilineutraali yhteiskunta. Parlamentaarisen energia- ja ilmastokomitean lokakuussa 2014 julkaisema mietintö ”Energia- ja ilmastotiekartta 2050” toimii strategisen tason ohjeena kohti tätä tavoitetta. Tiekartassa arvioitiin keinot vähähiilisen yhteiskunnan rakentamiseksi ja Suomen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi 80 –95 prosentilla vuoden 1990 tasosta vuoteen 2050 mennessä.

Suomessa on suunnitteilla useita merkittäviä luonnonvarojen hyödyntämiseen perustuvia koti- ja ulkomaisia biotalousinvestointeja. Päästöluonnoksessa todetaan, että alueidenkäytössä luodaan edellytyksiä bio- ja kiertotaloudelle sekä varaudutaan myös tarvittaviin logistisiin ratkaisuihin. Toimivalla infrastruktuurilla ja logistiikalla parannetaan investointihankkeiden toteutettavuutta.

Asiakirjassa esitetään, että ympäristöministeriön tulee edistää ja seurata VAT-päätöksen toimeenpanoa eri viranomaisten toiminnassa ja alueidenkäytön suunnittelussa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Tämä on hyvä asia. On erittäin tärkeää, että valtion

viranomaiset järjestävät keskinäisen toimielimen tai muun yhteistyömallin valtion tavoitteiden ja näkemysten saattamiseksi tulevan maakuntahallinnon päätöksentekoon.

YM/LYMO

Suomi on sitoutunut Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen päätavoitteisiin, jotka ovat biologisen monimuotoisuuden suojelu ja kestävä käyttö sekä geenivaroista saatavien hyötyjen tasapuolinen ja oikeudenmukainen jako. Suomi on myös sitoutunut näiden päätavoitteiden entistä tehokkaampaan toimeenpanoon tarkoituksena pysäyttää vuoteen 2020 mennessä biologisen monimuotoisuuden häviäminen maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja kansallisesti. EU toteuttaa yleissopimusta ja sen strategista suunnitelmaa EU:n biodiversiteettistrategian avulla. Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön kansallisesta strategiasta sekä siihen liittyvä toimintaohjelma tähtäävät samaan yhteiseen tavoitteeseen.

Luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen on vakava uhkatekijä luonnolle ja ihmiselle. Jos heikkenemistä ei saada pysäytettyä, luonnonjärjestelmien toimivuus ja ihmiselle välttämättömät hyödyt, suojavaikutukset, hyvinvointipalvelut ja hyvän elämän edellytykset vaarantuvat. Valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla on merkitystä tavoitteen saavuttamisessa kansallisesti. Alueidenkäytön ratkaisulla ja eri toimintojen yhteensovittamisella voidaan ehkäistä haitallista kehitystä. Ilmastomuutos on kasvava uhka luonnon monimuotoisuudelle. Ilmastomuutoksen ehkäiseminen ja ilmastomuutoksen sopeutuminen edellyttävät alueidenkäytön ratkaisuja. Ne ovat oikein toteutettuina samansuuntaisia luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön kanssa.

Luontoympäristöosasto oli mukana uusien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden valmistelussa ja on esittänyt tavoitteiden muotoiluja jo aiemmin luonnosehdotusta laadittaessa. Luontoympäristöosasto pitää esittämiään tavoitteita ja niiden muotoiluja edelleen tarpeellisina.

YM/YSO

- Dokumentti voisi hyötyä osasta, jossa jokainen tavoite olisi tiivistetty pariin lauseeseen. Saataisiin käyttökelpoinen ns. muistilista kertomaan eri yhteyksissä, mistä VAT:eissa on kysymys.
- Olisiko tarpeellista lisätä ihan alkuun (esim. ensimmäiseen paraan) jotain alueidenkäytön vastuista ja toimijoista ja maakuntien muutostilanteesta? Jaksossa 2.3. asia tulee perusteellisemmin, mutta tekstin silmäilijä hahmottaisi heti tilanteen, johon asiakirja on suunnattu.
- Tekstissä kirjoitetaan monessa kohtaa, että se ja tämä EI muutu > negaation kautta kirjoittaminen ei ole ehkä paras vaihtoehto, vaan näkökulma kannattaisi kääntää, esim. Maakuntauudistuksen yhteydessä säilyy ennallaan...
- Alueiden viihtyisyys ei ole juurikaan esillä. Pitäisikö ottaa positiivisempi ote ja myös edistää alueiden viihtyisyyttä kaiken kaikkiaan? Viihtyisyys on alueiden kesken asukkaista ja toimijoista kilpailtaessa tärkeäkin vetovoimatekijä, joka tukee elinvoimaisuutta.
- Kiertö- ja biotalous jää luvussa 'Alueidenkäytön ratkaisulla vaikutetaan tulevaisuuteen' vähäiselle huomiolle, vaikka bio- ja kiertotaloudella on keskeinen rooli vähähiilisen, resurssitehokkaan ja kestävän yhteiskunnan luomisessa.
- Päätöstä edelleen työstettäessä ehdotamme YSO-RYMO asiantuntijoiden yhteistyötä lausunnossa esitettyjen asioiden osalta.

MAAKUNTIEN LIITOT

Pohjois-Karjala

Uudistuksen tavoitteet koskevat aikaisempaa rajatumminkin keskeisiä valtakunnallisia näkökohtia. Tämä on Pohjois-Karjalan maakuntaliiton mielestä hyvä ja tarpeellinen muutos,

koska uudet kokonaismaakuntakaavatkin keskittyvät valtakunnallisesti ja seudullisesti merkittäviin asioihin ja yksityiskohtaisempi maankäytön suunnittelu tulee olemaan entistä enemmän kuntien vastuulla.

Tavoitteiden ryhmittely on Pohjois-Karjalan maakuntaliiton mielestä hyvä ja asiallinen.

Maakuntauudistuksen yhteydessä kaavajärjestelmää ja eri kaavatasojen välisiä suhteita ei ole tarpeen muuttaa. Valtion roolin muuttuminen täytyy kuitenkin ottaa huomioon viranomaisyhteistyötä korostamalla.

Keski-Pohjanmaa

Keski-Pohjanmaan liitto lausuntonaan kiittää ympäristöministeriötä uudistettavana olevien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden avoimesta ja vuorovaikutteisesta valmistelusta. Keski-Pohjanmaan liitto pitää hyvänä valmistelun periaatteita, joiden mukaan tavoitteiden tulee keskittyä rajatun valtakunnallisesti merkittäviin alueidenkäytön näkökohtiin eivätkä sisällä päällekkäistä ohjausta muun lainsäädännön kanssa.

Vaikka valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita ei periaatteiden mukaan ole haluttu sitoa tiettyihin suunnittelutasoihin tai viranomaisiin, ne konkretisoituvat pääasiassa kaavoituksen kautta ja maakuntakaava on keskeinen väline niiden välittämiseen. Maakunnan suunnittelussa valtakunnalliset tavoitteet täsmennetään maakunnallisiksi ja seudullisiksi kuntakaavoitusta ohjaaviksi alueidenkäytön ratkaisuksi. Keski-Pohjanmaan liitto toteaa, että valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet olisi voinut rajata koskemaan maakuntakaavoitusta, jolloin ne palvelisivat vielä paremmin suunnittelujärjestelmän kokonaisuutta. Nyt luonnoksena lausunnolla olevat valtakunnalliset alueidenkäytön tavoitteet toimivat kuitenkin hyvin suhteessa alueidenkäytön suunnittelun tavoitteisiin sekä maakuntakaavan ja muiden kaavatasojen sisältövaatimuksiin.

Keski-Pohjanmaan liitto pitää hyvänä, että valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat muuttumassa aikaisempaa yleispiirteisempään suuntaan. Yleispiirteisyys mahdollistaa alueellisten erityispiirteiden huomioimisen ja maakunnan aluekehityksen lähtökohtiin perustuvan yhteensovituksen.

Satakunta

Satakuntaliitto pitää valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita välineenä edistää valtion kansainvälisesti tekemiä poliittisia sitoumuksia ja mahdollisilla erityisillä painotuksilla myös suunnata valtakunnallista kehitystä. Laadukkaat ja kattavat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet antavat maakuntien suunnitteluun hyvät mahdollisuudet huomioida alueelliset erityispiirteet ja yhteensovittaa valtakunnalliset ja maakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet.

Suomen kansainväliset sitoumukset tulisikin ottaa kattavasti huomioon peruslähtökohtina valtakunnallisille alueidenkäyttötavoitteille ja eri osatekijät tulee nostaa tavoitteisiin tasapuolisesti. Tavoitteissa voidaan nostaa esiin keskenään vastakkaisiakin tavoitteita ja alueiden käytön suunnittelulle ja siihen liittyvälle alueelliselle demokraattiselle valmistelulle ja päätöksenteolle tulee alueille antaa niille kuuluva rooli ja luottamus yhteensovittamisessa.

Lisäksi suhde kaavajärjestelmään tulisi vielä avata ja tarkentaa. Voimassaolevissa valtakunnallisissa alueiden käyttötavoitteissa ohjaus on jaettu maakuntakaavoitusta ohjaaviin yleistavoitteisiin ja sekä maakunta- että kuntakaavoitusta ohjaaviin erityistavoitteisiin. Nyt ohjeiden yleispiirteisyyden voi tulkita kattavan hyvän suunnittelun tavoitteina kaikkia kaavamuotoja koskeviksi. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden oikeusvaikutuksista tulisi selkeästi käydä esille, onko tavoitteilla tarkoitus jatkossa ohjata

vain maakuntakaavoitusta vai onko tarkoitus, että ohjeet koskevat myös suoraan kuntakaavoitusta.

Häme

Hämeen liitto pitää hyvänä, että valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat muuttumassa aikaisempaa yleispiirteisempään suuntaan. Yleispiirteiset valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet antavat maakuntien suunnitteluun hyvät mahdollisuudet huomioida alueelliset erityispiirteet ja yhteen sovittaa valtakunnalliset ja maakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tulisi ohjata vain maakunnan suunnittelua ja maakuntakaavoitusta. Maakuntakaavassa tehdyn yhteensovituksen kautta ne ohjaavat aluevarauksina ja suunnittelumääräyksinä kuntakaavoitusta.

Pirkanmaa

Pirkanmaan liitto toteaa, että luvussa 1 ”Alueidenkäytön ratkaisulla vaikutetaan tulevaisuuteen” on hyvin ja monipuolisesti kuvattu alueidenkäytön muutostrendejä sekä tunnistettu maankäytön suunnittelun ja ohjaukseen liittyviä haasteita. Sen sijaan luvussa 3 esitetyt, valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet antavat vain osittaisen vastineen näihin teemoihin. Alueidenkäyttötavoitteiden uudistuksessa on korostunut tarve VAT-kokonaisuuden tiivistämiseen ja yleispiirteistämiseen, joka syrjäyttää tavoitteiden täsmällisyyteen tähtäävät uudistamistarpeet. Lisäksi on tärkeää tiedostaa, että valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet laaditaan ohjaamaan maankäytön suunnittelua vuosien ajan, ja että alue- ja yhdyskuntarakenteen muutokset ovat hitaita prosesseja. Tämän vuoksi hyvin toimivien ja pitkäikäisten alueidenkäytön tavoitteiden sisällön ja tehtävän tulisiikin perustua laajaan parlamentaariseen yhteisymmärrykseen.

Uusimaa

Uudistettavat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet muodostavat sisällöltään perustellun ja toimivan kokonaisuuden. Tavoitteet sisältävät valtakunnallisen alueiden käytön kannalta keskeisimmät näkökulmat pääosin. Tavoitteiden määrän vähentäminen sekä luopuminen yleis- ja erityistavoitteista selkeyttävät tavoitteita. Yleis- ja erityistavoitteista luopuminen on perusteltua myös siksi, että kaikilla kaavatasoilla tehtävillä ratkaisulla voi olla vaikutuksia valtakunnalliseen alueidenkäyttöön. Keskittyminen aiempaa rajatumminkin valtakunnallisen alueiden käytön kannalta olennaisimpiin näkökohtiin voi edistää tavoitteiden huomioon ottamista kaavoituksessa ja parantaa niiden vaikuttavuutta.

Valtioneuvoston päätökseen tulee sisällyttää Helsingin seudun yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän kehittämiseen liittyviä tavoitteita, koska niillä on erityistä merkitystä koko Suomen aluerakenteen ja liikennejärjestelmän toimivuuden ja taloudellisuuden kannalta. Lisäksi tavoitteisiin tulee sisällyttää elin- ja toimintaympäristön viihtyisyyttä, rakennetun ympäristön kauneutta, yhdyskuntien hyvää rakentamista, päästöjen vähentämistä, henkilöautoliikenteen tarpeen vähentämistä, liikenteestä aiheutuvien haittojen vähentämistä ja liikenneturvallisuuden edistämistä koskevat tavoitteet. Näillä tavoitteilla on erityistä merkitystä suurilla ja kasvavilla kaupunkiseuduilla.

Varsinais-Suomi

Uudistetut tavoitteet ovat ajankohtaisia, hyvin perusteltuja ja teemoiltaan oikeita. Tavoitteita tiivistettäessä ne ovat kuitenkin jääneet varsin yleispiirteisiksi, hyvän suunnittelun ohjeiksi ja periaateiksi. Tavoitteiden vahvempi kytkentä kesäkuussa 2014 julkaistuun ”Uusiutumiskykyinen ja mahdollistava Suomi – Auerakenteen ja liikennejärjestelmän kehityskuva 2050” -raporttiin olisi tuonut niille kaivattua aitoa, suunnittelua ohjaavaa ja edistävää konkretiaa voimassa olevien tavoitteiden mukaisesti (mm. luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet, keskeiset liikennehankkeet kuten uusi rautatieyhteys Helsinki-Turku).

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden yleispiirteisyys ja kohdentamattomuus (kaavatasot, suunnitteluprosessit) jättävät avoimeksi ja jatkuvan rajanvedon kohteeksi kysymyksen, mitkä asiat ja millä tasolla ovat valtakunnallisia.

Kainuu

Kainuun liitto toteaa, että valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) ovat tärkeitä ja niitä tarvitaan valtakunnallisesti merkittävien alueidenkäyttökysymysten esille nostamiseen. Luonnoksessa esitetyt VAT:it on uudistettu hyvään ja selkeämpään suuntaan ottaen huomioon alueiden erityispiirteet ja päällekkäisyyksien purkaminen suhteessa erityislainsäädäntöön. Uudistamisessa esille noussut nykyisen kaavajärjestelmän jatkuvuus ja ohjausvaikutuksen säilyminen ovat Kainuun liiton mukaan tärkeitä lähtökohtia tulevaisuudessakin. VAT:ien uudistamisessa ja laajemmin maankäyttö- ja rakennuslain uudistamisessa kaavajärjestelmää ja eri kaava-tasojen välisiä suhteita ei ole tarpeen muuttaa.

Luonnoksessa esitetyt VAT:it koskevat nykyistä rajatun aidosti valtakunnallisia näkökohtia. Kainuun liitto toteaa, että tämä periaate on hyvä ja kannatettava. VAT:ien keskittyminen valtakunnallisiin, maakuntakaavan keskittyminen ylikunnallisiin ja seudullisiin sekä kuntakaavoituksen keskittyminen paikallisiin kysymyksiin antaa hyvät lähtökohdat selkeälle työnjaolle, jossa valtakunnalliset tavoitteet tarkentuvat muilla suunnittelujärjestelmän tasoilla. Selkeä työnjako mahdollistaa maakunnille ja paikalliselle tasolle tarvittavaa liikkumavaraa, jossa alueiden ominaispiirteet voidaan huomioida tarkoituksenmukaisella tavalla.

Tavoitteiden ryhmittely on Kainuun liiton mukaan tarkoituksenmukainen. Tavoitteissa olisi tarpeen kiinnittää huomiota luonnoksessa esitettyä vahvemmin taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen edistämiseen sekä suotuisten edellytysten luomiseen taloudellisen kasvun, investointien ja työllisyyden kehittämiseen.

Kainuun liitto pitää tärkeänä, että VAT:it ovat tiiviitä, selkeitä ja mahdollisimman yksiselitteisiä. Luonnoksessa esitettyjen tulkinnanvaraisten käsitteiden kuten ”luonnonperintö” tai ”arvokkaiden aluekokonaisuuksien” käyttäminen on hyvä välttää tai ne on tarpeen selventää tausta-aineistossa.

Etelä-Savo

Etelä-Savon maakuntaliitto pitää hyvänä, että valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat muuttumassa aikaisempaa yleispiirteisempään suuntaan. VAT-luonnos on hyvin linjassa maankäyttö- ja rakennuslain 58:n tavoitteiden ja laissa eri kaavamuodoille määriteltyjen sisältövaatimusten kanssa.

Yleispiirteiset valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet antavat maakuntien suunnitteluun hyvät mahdollisuudet yhteen sovittaa niitä maakunnallisiin erityispiirteisiin. Myös luonnonvarojen kestävä käytön sekä bio- ja kiertotalouden alueidenkäyttötarpeiden tunnistaminen on onnistuneesti esillä luonnoksessa. Sen sijaan ilmastomuutoksen hillintään liittyvät tavoitteet tulisi ilmaista vielä selkeämmin VAT-luonnoksessa.

Keski-Suomi

Keski-Suomen liiton edustaja oli mukana valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita uudistavassa yhteistyöryhmässä. Yhteistyöryhmä luovutti 21.4.2017 ympäristöministeriölle työnsä tuloksena syntyneen yksimielisen luonnoksen valtioneuvoston päätökseksi valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista.

Keski-Suomen liitolla ei ole huomautettavaa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden luonnoksesta.

Lappi

Lapin liitto pitää tärkeänä luonnoksen valmistelussa olleita periaatteita, joiden mukaan tavoitteiden tulee keskittyä rajatun nimenomaan valtakunnallisesti merkittäviin näkökohtiin, koskea maankäyttö- ja rakennuslain soveltamisalan mukaisesti vain alueidenkäyttöä ja alueidenkäytön suunnittelua ja ettei tavoitteilla luoda muiden lakien kanssa päällekkäistä ohjausta.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet konkretisoituvat pääasiassa kaavoituksen kautta. Maakuntakaavalla on tässä keskeinen rooli, vaikka tavoitteet tulevat huomioon otettavaksi myös yleis- ja asemakaavoissa. Maakunnan suunnittelussa valtakunnalliset tavoitteet täsmennetään maakunnallisiksi ja seudullisiksi alueidenkäytön ratkaisuiksi, jotka ohjaavat vuorostaan kuntakaavoitusta. Tavoitteilla ei ole oikeusvaikutuksia kaavoituksen lisäksi muihin maankäyttö- ja rakennuslain mukaisiin toimenpiteisiin, kuten rakennuslupiin, suunnittelutarvealueisiin tai poikkeamisen myöntämisedellytyksiin.

Lapin liitto pitää oikeana aiempaan nähden selvästi yleispiirteisempiä ja keskeisimpiin asioihin keskittyviä tavoitteita. Näin maakunnan suunnitteluun ja maakuntakaavoitukseen jää riittävästi mahdollisuuksia ottaa huomioon alueelliset erityispiirteet, konkretisoida maakunnalliset tavoitteet ja yhteen sovittaa ne valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kanssa.

Kymenlaakso

Suppea, valtakunnallisesti merkittäviin asioihin keskittyvä tavoitteisto antaa hyvän pohjan maakuntakaavan laadinnalle. Samalla tavoitteisto takaa alueiden käyttöön liittyvän suunnittelun ja viranomaistoiminnan riittävän yhtenäisyyden koko valtakunnan alueella. Uudistettavissa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa annetaan vastuu merkittävässä maankäyttöratkaisuissa entistä enemmän valtakunnalta maakunnille ja maakuntakaavoitukselle. Näin ollen maakuntakaavoituksen rooli valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden välittäjänä korostuu.

Päijät-Häme

Lausunnolla olevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat edeltäneitä tavoitteita selkeämmät erityisesti, kun jaosta yleistavoitteisiin ja erityistavoitteisiin on luovuttu. On selkeämpää, kun uusia tavoitteita sovelletaan yhtäläisesti maakuntien ja kuntien kaavoituksessa sekä valtion viranomaisten toiminnassa. On myös hyvä, että tavoitteilla ei luoda muun lainsäädännön kanssa päällekkäistä ohjausta.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden välittymiseksi maakuntakaavoituksen kautta muuhun alueidenkäytön suunnitteluun tarvitaan toimivaa ennakoivaa ja vuoroa vaihtuvista yhteistyöstä myös ministeriöiden kanssa heti kaavaprosessin aloitusvaiheesta lähtien. Valmistelussa olevan maankäyttö- ja rakennuslain 32 §:n muutos, jossa poistettaisiin vaatimus edistää maakuntakaavan toteutumista, on tässä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden valossa ristiriitainen esitys.

Muuten on tavoitteissa on hyvää se, että ne ovat kaikkialle maassamme sovellettavissa olevia ja siten mukautettavissa alueiden erilaisiin oloihin. Toisaalta yleispiirteisyys voi

johtaa siihen, että kaavojen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisuus joudutaan ratkaisemaan nykyistä useammin oikeusasteissa, ellei kaava prosessien aikana saavuteta hyvällä yhteistyöllä näkemystä siitä, mitkä ovat kullakin alueella ominaispiirteisiin liittyen keskeiset valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet.

Pohjanmaa

Pohjanmaan liitto kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta valtakunnallisiksi alueidenkäyttötavoitteiksi. Tavoitteet ovat valmisteltu laajassa vuorovaikutuksessa ja osallisilla oli mahdollisuus esittää mielipiteitään uudistamisen lähtökohdista sekä osallistua alustavien tavoiteluonnosten kommentointiin verkkokyselyn muodossa. Pohjanmaan liitolla on myös ollut mahdollisuus vaikuttaa työn sisältöön maakuntien liittojen edustajien kautta.

Tavoitteista annettu palaute on otettu hyvin huomioon. Pohjanmaan liiton mielestä päätösasiakirjan luonnoksessa on hyvin selkeästi kuvattu sekä tavoitteiden lähtökohdat että itse tavoitteet. Pohjanmaan liitto toteaa, että uudistamisen myötä keskittyminen olennaisiin, aidosti valtakunnallisiin ja riittävän yleispiirteisiin tavoitteisiin on kannatettavaa mutta haluaa kuitenkin kiinnittää huomioita kolmeen asiaan:

Lopuksi Pohjanmaan liitto toteaa, että ehdotettujen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden yleispiirteisyys antaa tarvittavaa liikkumatilaa maakunnallisille ja paikallisille alueidenkäyttöratkaisuille ja mahdollistaa maakuntien ominaispiirteiden huomioon ottamisen. Uudistettavissa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa annetaan vastuu merkittävässä maankäyttöratkaisuissa entistä enemmän valtakunnalta maakunnille ja maakuntakaavoitukselle. Näin ollen maakuntakaavoituksen rooli valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden välittäjänä korostuu. Siksi Pohjanmaan liitto katsoo, että maakuntakaavan laatimisessa ei saisi syntyä tarpeetonta epävarmuutta ja monenlaista tulkintoja siitä, edistääkö kaavaratkaisu valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumista. Tämä kasvattaa tarvetta niin ympäristöministeriön kuin muiden asianosaisten ministeriöiden ja maakuntien väliselle vuoropuhelulle valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tulkinnasta.

Etelä-Pohjanmaa

Tavoitteita on uudistettu hyvässä yhteistyössä maakuntien liittojen ja muiden osallisten kanssa. Tavoitteista annettu palaute on otettu varsin hyvin huomioon jo valmisteluvaiheessa.

Uudistetut tavoitteet on muodostettu hyvin erilaisiksi verrattuna nyt voimassa oleviin tavoitteisiin. Teemat ovat samoja, mutta keskeinen muutos on yleispiirteisyyden lisääminen ja luopuminen tarkoista, yksittäistä toimijaa tai aluetta koskevista määräysluonteisista tavoitteista. Muutokset ovat olleet tältä osin maakuntien toivomusten mukaisia. Yleispiirteisyyden lisääminen kasvattaa kuitenkin tarvetta niin ympäristöministeriön kuin muiden asianosaisten ministeriöiden ja maakuntien väliselle vuoropuhelulle niiden tulkinnasta.

KUNNAT

Suomen kuntaliitto

Luonnoksessa on pääosin onnistuttu hyvin keskittymään valtakunnallisesti merkittäviin tulevaisuuden haasteisiin. Tavoitteista on poistettu ns. hyvään suunnitteluun liittyvät tavoitteet sekä päällekkäisyydet eri lakien ml. MRL:n kanssa. Jaottelu yleistavoitteet/erityistavoitteet on poistettu mitä voidaan pitää erittäin hyvänä.

Uudistuksessa on päädytty yleisluonteisiin tavoitteisiin. Ehdotetun kaltaiset tavoitteet antavat maakunnille ja erikokoisille kunnille mahdollisuuden aiempaa paremmin soveltaa tavoitteita jostavasti seudullisesta ja paikallisesta lähtökohdista.

Tavoitteisiin ei ole otettu konkreettisia, vain tiettyjä alueita koskevia tavoitteita. Tätä voidaan pitää osin perusteltuna, koska VATtien muotoilussa on päädytty yleispiirteisyyteen. Tavoitteiden sisältö täsmentyy tapauskohtaisesti.

Helsinki

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) ovat olennainen ja toimiva osa suomalaista kaavoitusjärjestelmää ja antavat tukevan selkänajan varsinaiselle kaavoitukselle.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden päivittäminen ja selkeämpi konkretisointi on perusteltua. Nyt esitetty valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden luonnos on kuitenkin niin yleispiirteinen, että sen ohjausvaikutus jää kyseenalaiseksi. VAT:n ensisijaisena tarkoituksena on varmistaa valtakunnallisesti merkittävien asioiden huomioonottaminen maakuntien ja kuntien kaavoituksessa sekä valtion viranomaisten toiminnassa. Lausunnoilla olevan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden luonnoksen sanamuodot ovat niin laveita, että on vaikea keksiä millaiset maankäytön ja liikenteen ratkaisut eivät olisi uusien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisia. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista.

Varsinaisista alueidenkäyttötavoitteista on poistettu maininnat, jotka liittyvät Helsinkiin tai muihin kaupunkiseutuihin, yhdyskuntarakenteen tiivistämiseen tai eheyttämiseen taikka raideliikenteeseen tukeutumiseen ja henkilöautoilun vähentämisen tarpeeseen. Sanaa kaupunki ei mainita yhdessäkään tavoitteessa. Tämä ei ole linjassa käynnissä olevan kehityksen ja toimintaympäristön muutosten kanssa.

Lausunnoilla olevassa luonnoksessa on ristiriitaisuuksia liittyen asioiden esitystarkkuuteen. Liikennejärjestelmän tai maankäytön sijoittumisen priorisoinnista sanotaan varsin vähän, mutta toisaalla viitataan tarkasti yksittäisiin direktiiveihin tai otetaan yksityiskohtaisesti kantaa tuulivoimalapuistojen tavoiteltavaan kokoon. Eri tavoitekokonaisuudet tulisi valmistella samalla mittakaavatasolla ja niiden tulisi olla keskenään vertailukelpoisia.

Kritiikki voidaan kohdistaa valtion viranomaisten usein ristiriitaisiin tulkintoihin. Valtion viranomaisilla ei vaikuta olevan perusteltua yhtä kantaa tavoitteisiin ja hankkeisiin vaan jokainen viranomainen lähestyy niitä pelkästään omasta näkökulmastaan, mikä aiheuttaa hämmennystä ja epäselvyyttä linjanvedoista. Tämän vuoksi olisi paikallaan, että valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita ei pelkästään tiivistetä vaan että niille asetetaan keskinäinen priorisointimenettely, johon voitaisiin tukeutua ristiriitatilanteissa. Tällaisiin tilanteisiin on jouduttu erityisesti silloin, kun yhdyskuntarakenteen tiivistämiseen ja eheyttämiseen sekä asuntotuotannon turvaamiseen pyrkivää kaavoitusta joudutaan tarkastelemaan suhteessa muihin tärkeisiin tavoitteisiin. Sama tilanne on ollut joissakin kaupan yksiköiden sijoittamistilanteissa. Osin nämä ongelmat johtuvat siitä, että keskimääräisellä kaupunki- tai maakuntatasolla suuriksi mielletyt hankkeet ovat Helsingin mittakaavassa täysin paikallisia.

Vaasa

Tavoitteet ovat valmisteltu laajassa vuorovaikutuksessa ja osallisilla on ollut mahdollisuus esittää mielipiteitään uudistamisen lähtökohdista sekä osallistua alustavien tavoiteluonnosten kommentointiin verkkokyselyn muodossa.

Esitetyt uudistetut valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat tarkoituksenmukaisia ja kokonaisuudet kattavat tärkeimmät osa-alueet. Ristiriitaisuuksia ja painoarvokeskusteluja tulee syntymään edelleen eri tavoitekokonaisuuksien kesken mutta tavoitteiden yhteensovittamista täytyy tehdä nykyisilläkin alueidenkäyttötavoitteilla. Erityisesti tehokas liikennejärjestelmä voi olla yksityiskohdissaan kestävä liikumisen, terveellisen ja turvallisen elinympäristön sekä elinvoimaisen luonto- ja kulttuuriympäristön kanssa ristiriidassa ja yhteensovittaminen vaatii suunnittelua ja arvokeskustelua millaisilla painoarvoilla asioita priorisoidaan kuitenkin mitään alueidenkäyttötavoitetta huomioimatta. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat kaikki tärkeitä eikä mikään osa-alue saisi systemaattisesti mennä tavoitekokonaisuuksien edelle vaan suunnittelussa

tulisi päästä ratkaisuun, jossa alueidenkäyttötavoitteet on huomioitu vaikkakin ratkaisu ei olisi yhden tavoitteen kannalta optimaalisin. Alueidenkäyttötavoitteet muodostavat oikeasti huomioituna kokonaisuuden, jolla pääsee kestäväan ja aluerakennetta eheyttävään kokonaisuuteen.

Oulu

Oulun kaupunki pitää myönteisenä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistamisen lähtökohtia ja tavoitteita. Maankäytön suunnittelujärjestelmän toimivuuden kannalta on hyvä, ettei tavoitteissa anneta enää suoria ohjeita maakunta- ja kuntakaavoitukselle. Myös tavoitteiden tiivistäminen on perusteltua.

Luonnoksessa valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on esitetty tavoitteiden taustana ja tarpeena sekä varsinaisina tavoitteina. Esitystapa on haastava tavoitteiden tulkinnan näkökulmasta ja jatkotyössä tulisi arvioida perustelujen ja itse tavoitteiden esittämistä selvästi erillisinä kokonaisuuksia.

Oulun kaupunki kiinnittää lausunnossaan huomiota seuraaviin alueidenkäyttötavoitteiden sisältöihin asiakokonaisuuksittain:

Alueidenkäyttötavoitteiden jatkovalmistelussa tulisi vielä tarkemmin arvioida, muodostavatko yleispiirteiset kirjaukset yhdessä maakunta- ja kuntakaavojen sisältövaatimusten ja erityislainsäädännön kanssa riittävät lähtökohdat luonnon- ja kulttuuriympäristön merkittävien arvojen turvaamiseksi.

-

Lieksa

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistamiseen suhtaudutaan lähtökohtaisesti myönteisesti ja uudistamiselle asetetut tavoitteet ja lähtökohdat koetaan pääasiassa tarkoitustaan vastaaviksi.

Koska valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoituksena on varmistaa valtakunnallisesti merkittävien asioiden huomioon ottaminen maakuntakaavoituksen lisäksi kuntakaavoituksessa sekä viranomaistoiminnassa ja ne luonnoksen mukaisesti uudistettui-na muodostavat laajoja yleispiirteisiä kokonaisuuksia, aiheuttaa niiden tulkinta haasteita yksittäisissä kaavoitushankkeissa ja viranomaistoiminnassa. Toisaalta yleispiirteiset tavoitteet ovat joustavia.

Tavoitteiden tulkinnanvaraisuudem minimoimiseksi erityisesti periaate mahdollisimman täsmällisistä, yksiselitteistä ja keskenään johdonmukaisista tavoitteista on kannatettava. Riittävä joustavuus tulee kuitenkin säilyttää. Uudistamistyössä toivotaan kiinnitettävän huomiota tavoitteiden selkeyteen, että ne ovat toimiva osa maankäytöllistä suunnittelujärjestelmää.

Tavoitteiden aluekokonaisuudet voidaan mieltää loogisiksi. Aluekokonaisuuksien sisällöt on jaoteltu tavoitteiden taustaan ja tarpeeseen sekä varsinaiseen tavoitteeseen. Valitun rakenteen mahdollisena ongelmana on, että se voi aiheuttaa tulkinnassa yhtäältä päällekkäisyyksiä ja toisaalta ristiriitaisuuksia.

Yleisesti ottaen voidaan pitää hyvänä, että tavoitteet on tarkoitettu kohdentaa nykyistä rajatummin valtakunnallisiin asioihin, mikä antaa paikallisille maankäyttöratkaisuille enemmän liikkumatilaa. Tavoite tukee tämän hetkistä pyrkimystä lisätä kuntien maankäyttövaltaa ja -vastuuta.

Helsingin seudun liikenne

Maakuntauudistus vaikuttaa toteutuessaan merkittävästi alueidenkäytön suunnittelusta ja ohjauksesta vastaaviin organisaatioihin. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden merkitys ennakoivana viranomaisyhteistyön välineenä korostuu entisestään. HSL tuo esiin, että alueidenkäyttötavoitteiden yleispiirteisyys voi asettaa erityisiä haasteita maakuntauudistuksen myötä.

Yleistä

Ympäristöministeriön johdolla uudistetut alueidenkäyttötavoitteet linjaavat alueidenkäyttöä valtakunnallisesti merkittävästi asioista, jotka ovat tärkeitä koko maan kestävän kehityksen kannalta. Viisi asiakokonaisuutta, joiden alle tavoitteet on ryhmitelty, ovat erittäin tärkeitä näkökulmia kestävyuden edistämiseksi. Uudistetut valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat kuitenkin varsin yleispiirteisiä, eivätkä tuo esiin esimerkiksi kaupunkiseutujen roolia ja Helsingin seudun erityisasemaa kestävän kehityksen suunnannäyttäjänä ja päästövähennystavoitteiden vastuunkantajana. Luonnoksessa todetaan, että Suomessa yhdyskuntarakentaminen keskittyy yhä selvemmin suurimmille kaupunkiseuduille. **HSL tuo esiin, että valtioneuvoston päätökseen tulee sisällyttää Helsingin seudun yhdyskuntarakennetta ja liikennejärjestelmää koskevia tavoitteita.** Helsingin seutu on yksi Pohjois-Euroopan vetovoimaisista ja nopeasti kasvavista suurkaupunkialueista, ja kasvun ennakoidaan jatkuvan tulevaisuudessa. Yhteiskunnan toiminnan kannalta on tärkeää, että kasvu ohjautuu järkevästi eikä yhdyskuntarakenne hajaudu. Helsingin seutu on Suomen valtakunnallisten ja kansainvälisten yhteyksien solmukohta ja siten liikennejärjestelmän toimivuus on tärkeää paitsi koko Suomelle myös kansainvälisesti. Toimiva liikennejärjestelmä parantaa lisäksi yritysten toimintamahdollisuuksia ja seudun kilpailukykyä. Helsingin seudun yritystoiminnalla on suuri merkitys koko maan elinvoimaisuudelle.

Nivala

Perusteltuna kohdentaa VATit pääsääntöisesti maakuntakaavoitukseen. Kaavahierarkian tulisi kohdentaa VATit kuntakaavoihin maakuntakaavan ohjausvaikutuksen kautta.

Sotkamo

Sotkamon kunta pitää hyvänä sitä, että uudistetut tavoitteet ovat nykyistä täsmällisempiä ja koskevat rajatummin keskeisimpiä valtakunnallisia näkökohtia. Sotkamon kunnalla ei ole huomautettavaa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistamisesta.

Salo

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistaminen ja ajantasaistaminen on hyvin perusteltua ottaen huomioon yhteiskunnassa, teknologioissa ja taloudessa tapahtuvat

muutokset. Tavoitteiden selkeyttäminen ja määrän supistaminen helpottavat tavoitteiden ymmärtämistä ja soveltamista käytäntöön.

Tavoitteiden perusteluissa on kaupungin näkemyksen mukaan korostettu aivan oikein tarvetta alueiden tasapainoiseen ja alueiden omista vahvuuksista ja kehitysedellytyksistä lähtevään suunnitteluun. Verkostomainen, erikokoiset taajamat ja niitä ympäröivät maaseutualueet yhdistävä yhdyskuntarakenne tukee parhaiten koko maan taloudellista kehitystä ja luo parhaat edellytykset ihmisten tarpeiden mukaisille, hyville asuin- ja työympäristöille.

Vantaa

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on koettu tarpeelliseksi ja toimivaksi suunnittelujärjestelmän osaksi. Uudistamisen tavoitteet päällekkäisyyksien poistamisesta ja kuntien itsehallinnon tukemisesta ovat hyviä.

Turku

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden valmistelua on valmistellut yhteistyöryhmä, jossa ovat olleet edustettuina ministeriöt, maakuntien liitot, Suomen Kuntaliitto ja ELY-keskukset. Myös Turun kaupunki on ollut aktiivisesti osallisena valmistelun yhteistyöfoorumeissa.

Turun kaupunginhallitus antoi lausunnon valmistelun alkuvaiheen kuulemisen yhteydessä 22.3.2016 § 123. Tuolloin kaupunginhallitus korosti suurimpien kasvukeskusten erityiskysymysten huomioimista, tavoitteiden konkreettisuuden vahvistamista, kansainvälisten ja valtakunnallisten yhteyksien painotusta sekä maankäytön ohjausvallan selkiyttämisen merkitystä. Kaikki nämä asiat ovat jalostuneet nyt lausunnolla olevassa luonnoksessa uuteen kaupungin näkökulmasta pääosin kannatettavampaan muotoon. Kauttaaltaan hyvin harkittujen tavoitteiden osalta haluaa Turku nostaa tarkasteluun vielä neljä, osittain valmisteluprosessin aikana muuttuneesta toimintaympäristöstä johtuvaa seikkaa:

Rovaniemi

Rovaniemen kaupunki kiittää Ympäristöministeriötä ansiokkaasta työstä. Aikaisemmat monimutkaiset ja monikerrokset sekä tulkinnalliset VAT:t on saatu pelkistettyä niin rakenteellisesti, oikeusvaikutuksiltaan kuin myös esitystavaltaan. Lausuttava aineisto on erinomainen ja siinä on selkeästi esitetty valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tausta ja tarkoitus sekä sisältö kunkin osakokonaisuuden osalta. Aineistossa on selkeästi kuvattu valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden suhde MRL:n mukaisiin kaavoihin sekä niiden sisältövaatimuksiin. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet selkeyttävät kansainvälisten sopimusten vaikutuksia ja auttavat edistämään niiden tarkoitusta VAT:n ohjausvaikutuksen kautta. Lisäksi valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet selkeyttävät kansallisesti tärkeiden maankäyttöön oleellisesti vaikuttavien toimintojen merkitystä. Kaavoittajan on helpompi näiden tavoitteiden pohjalta edistää valtakunnallisesti merkittävien toimintojen yhteensovittamista muuhun maankäyttöön. Kokonaisuudessa on riittävän laajasti otettu huomioon merkittävät Lapin alueelle kohdentuvat toimet. Lapissa on useita kansainvälisiä liikenneyhteyksiä sekä kansainvälisiä toimintoja, joiden kehittäminen on mahdollista uusittujen VAT:n mukaisesti.

Erityisen hyvää työtä on tehty asiakirjan sisällön kanssa. Tavoitteet on saatu tiiviiksi, selkokielisiksi ja vain oleelliset tavoitteet on esitetty. Erittäin hyvä muutos on ollut, että valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita ei jaeta yleis- ja erityistavoitteisiin. Lausunnolla oleva kokonaisuus ei tarvitse myöskään tuekseen useita tulkintaoppaita ja ohjeita kuten nykyisin on tilanne. Lisäksi lausunnolla olevissa tavoitteissa korostetaan, että tavoitteita tulkitaan ensisijaisesti kaavoituksen kautta ja erityisesti maakuntakaavoitus on tässä tärkeimmässä roolissa. Kirjaus on tarpeellinen, sillä nykyisin ongelmia on ollut juuri tulkinnallisuudessa ja oikeusvaikutusten epäselvyydessä. Erityisen merkittävää on myös, että viranomaiset edistävät jatkossa VAT-ja laissa viranomaiselle säädetyin toimivallan ja tehtävän kautta.

Rovaniemen kaupunki pitää uudistusta onnistuneena.

Lahti

Näin toimiessaan uudet valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet nostavat esiin tärkeimmät kestävä kehityksen näkökulmat alueiden käytön näkökulmasta ja antavat ohjaavan kehikon tapauskohtaiselle kaavoitukselle ja kaavojen vaikutusten arvioinnille. Luonnoksessa valtakunnallisiksi alueidenkäyttötavoitteiksi tuodaan kiitettävästi esiin yhdyskuntasuunnittelun ajankohtaisia kysymyksiä. Esimerkiksi kävely ja pyöräily on mainittu omina liikkumismuotoinaan sekä saavutettavuuden ja liikkumisen että toimintojen sijoittelun näkökulmista.

Porvoo

Uudet tavoitteet ovat sekä määrältään että sanamuodoltaan suppeampia voimassa oleviin tavoitteisiin verrattuna. Lisäksi tavoitteita sovelletaan yhtäläisesti maakuntien ja kuntien kaavoituksessa sekä valtion viranomaisten toiminnassa. Nämä uudistukset ovat tervetulleita ja tekevät tavoitteista selkeämpiä. Tavoitteet ovat hyvin yleisiä, mikä mahdollistaa niiden joustavan soveltamisen. Toisaalta koska tavoitteet ovat niin yleisiä ja ne koskevat koko maata, tulkinnot tavoitteista voivat olla myös hyvin monimuotoisia ja vaihdella maan eri osissa. Tämä saattaa vaikeuttaa eri tahojen, valtion viranomaisten, maakuntien ja kuntien välistä yhteistyötä.

Ilmajoki

Luonnoksen mukaisina valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat selkeät ja tarkoituksenmukaiset. Luonnoksessa on hyvin vältetty liian tarkka määräysten antaminen asioissa, joissa alueelliset erot hyvään lopputulokseen pääsemiseksi vaihtelevat suurestikin maan eri osissa. Näin ollen tasapuolisuuden vaatimukset täyttyvät.

Olemassa olevien rakenteiden, liikenneyhteyksien ja verkostojen käytön edistämisen korostaminen antaa tulevalle suunnittelulle oikean suunnan.

Alueidenkäyttötavoitteita tulisi kuitenkin yksityiskohdittain vielä hioa. Niistä tulisi erityisesti poistaa epä johdonmukaisuus määrä- ja laatumaininnoista.

Kaarina

Kaarinan kaupungilla ei ole huomautettavaa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden luonnokseen.

Nurmijärvi

Uudistetut tavoitteet ovat lyhentyneet merkittävästi aiempaan verrattuna, mikä on hyvä asia. Mutta samalla tavoitteista on poistettu edelleen tarpeellisia tavoitteita.

MUUT VIRANOMAISTAHOT

Museovirasto

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistaminen on ollut vahvassa poliittisessa ohjauksessa. Jaottelusta erityis- ja yleistavoitteisiin on luovuttu. Ydinasiana uudistuksessa on pidetty tavoitteiden vähentämistä ja konkretisoimista. Vähentäminen on luonnoksen perusteella toteutumassa, konkretisoinnin osalta hahmoteltu tavoitteisto ei täytä odotusta riittävästi.

Kaakkois-Suomen ELY

Raportin mukaan VAT:ien edistämisestä on tullut kiinteä osa alueidenkäytön suunnittelua. Kuitenkin erityisesti valtion viranomaisten toimintaan ja tavoitteiden toteuttamiseen valtakunnan tasolla on tarpeen panostaa. Valtion viranomaisten tulisi tehostaa sektorirajat ylittävää yhteistyötä ja kehittää toimintakäytäntöjään siten, että VAT:it otetaan huomioon nykyistä kattavammin. Huomiota tulee kiinnittää myös taloudellisiin ohjauskeinoihin sekä muihin toimiin, joilla on välillinen, mutta merkittävä vaikutus alueidenkäyttöön.

VAT:it toteutuvat vain, jos koko alueidenkäytön suunnittelujärjestelmä toimii kattavasti. Suunnittelujärjestelmää kehitettäessä tulee kiinnittää huomiota VAT:ien viemiseen käytännön tasolle siten, että erityisesti maakuntakaavat ja yleiskaavat ohjaavat riittävän tehokkaasti yksityiskohtaisempaa suunnittelua.

Kaakkois-Suomen ELY-keskus (jatkossa myös KASELY) on pitänyt VAT:ien olemassaoloa tarpeellisina ja perusteltuina. Ne ovat edistäneet merkittävästi asioiden hallintaa, joka toteutuu maankäytössä.

ELY-keskuksessa ongelmana on koettu, että valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat olleet vaikeasti löydettävissä ja "näkymättömiä" ollakseen käyttökelpoinen ohjeistus maankäytön suunnittelulle. Kuntakaavoituksessa tavoitteiden liittäminen luontevaksi osaksi suunnittelua on onnistunut vaihtelevasti. VAT:it ovat kuitenkin tuoneet hyvää kokonaisuuksien hallintaa ja ennakointia maankäytön ohjaukseen. Nyt toteutettavan ja sujuvoittamisen nimissä tapahtuvan uusimisen keskeiseksi lähtökohdaksi on valittu valtakunnallisesti merkittävien asioiden karsiminen. KASELY pitää valittua lähtökohtaa uskaliaana, jos luonnoksen mukainen esitys johtaa valtakunnallisesti tärkeiden tavoitteiden saavuttamisen vaikeampaan ennakoitavuuteen. Toiminta puutteellisella näkemyksellä maalle tärkeistä asioista ja kokonaisuuksista aiheuttaa haittaa MRL 1 §:n ja 5 §:n mukaisten päämäärien saavuttamiseen.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden perusteet liittyvät valta-kunnallisesti merkittäviin asioihin. Lainsäädäntö määrittelee VAT:ien huomioimisen kuuluvan vain valtion viranomaisen tehtäväksi (MRL 24 §). Maakuntien maankäytön suunnittelusta vastaavat maakuntien liitot ja kuntien maankäytön suunnittelusta sekä rakentamisen ohjauksesta vastaavat kunnat. Kaikissa kaavatasoissa sekä rakentamisen ohjauksessa on hankkeita/asioita, joissa VAT:it on huomioitava jo edeltä käsin. Tämän vuoksi olisi sujuvampaa, jos VAT:ien perusteella tapahtuva ohjaus ei olisi rajattu vain valtion viranomaiselle. Kaavoituksessa lopputulos koskettaa kaikkia riippumatta siitä kuka tai mikä on asettanut tavoitteet maankäytölle. Väkiluvultaan pienen kansalaisyhteiskunnan etu olisi, jos valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet olisivat luonteva osa arkipäiväistä keskustelua.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden sujuvuuden ja käyttökelpoisuuden tavoitteen kanssa Kaakkois-Suomen ELY-keskus on samaa mieltä, että parannettavaa on runsaasti. Kaavojen sisällön karsiminen voi olla pitkällä aikavälillä riski ympäristön laadun, asianhallinnan ja kansantalouden kannalta.

Kaakkois-Suomen ELY-keskus pitää hyvänä VAT-luonnoksessa esitettyjä teemoja. Huolta aiheuttaa useiden yksittäisten asioiden ja asiakokonaisuuksien jättämisestä pois valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista. Alla on esimerkkejä asioista, joiden tulee näkyä jatkossakin valtakunnallisina alueidenkäyttötavoitteina:

- Pääkaupunkiseudun kehitys (kansainvälinen solmukohta, aluerakenne)
- Vesien hyvä tila
- Pohjavesien suojele
- Työssäkäyntialueiden huomiointi
- Rantarakentaminen
- Rannikkoalueet, merialueet
- Vuoksen vesistöalue

Puutteena esitetyssä VAT-luonnoksessa voi pitää sitä, että kaikki velvoitteet tavoitteiden esittämisestä kaavakartalla puuttuu. Oikeusvaikutteisella kaavakartalla ja siinä voimakkaan statuksen saaneilla merkinnöillä varmennetaan, että valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet muuttuvat toteutuvaksi maankäytöksi.

Varsinais-Suomen ELY

ELY-keskus katsookin, että tavoitteiden tiivistäminen ja selkeyttäminen on paikallaan ja pitää hyvänä ajatusta siitä, että ne olisivat nykyistä täsmällisempiä. Työryhmän lähtökohdissa on täsmällisyyden kannalta ristiriitaisia tavoitteita: täsmällisyyttä ei tue se, ettei nimetä erikseen tiettyjä hallinnollisia alueita tai luonnonmaantieteellisiä aluekokonaisuuksia, eikä se etteivät ne sisällä konkreettisia infrastruktuurihankkeita. Luonnoksessa uusiksi VATEiksi ei olekaan enää viimeisenä kohtaa erityisistä aluekokonaisuuksista, jollainen Varsinais-Suomen alueella oli Saaristomeri.

Mikäli tarkoituksena oli lisätä täsmällisyyttä, lausunnolla olevassa luonnoksessa on menty päinvastaiseen suuntaan. Mukana on vanhojen VATien keskeiset asiat päivitettyinä, mutta hyvin yleispiirteisellä tasolla. Kirjaukset ovat mm. liikenteen osalta niin yleispiirteisiä, ettei niillä ole oikein käytännön merkitystä alueiden käytön ja liikennejärjestelmän suunnitteluun. Esimerkiksi kattava tavoite: ”Alueidenkäytössä tulee turvata kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien liikenneyhteyksien jatkuvuus ja kehittämismahdollisuudet”, mahdollistaa toki yleisen edun valvonnan, mutta varsinaisesta lainsäädännöstä löytyy parempia perusteita. Kaupungistumisesta ja sen vaikutuksesta liikennejärjestelmään ei ole mainittu mitään, vaikka taustamuistiossa kaupungistumisen haasteet on nostettu esiin.

Uudistustyössä voisi olla selvempi kytkentä Aluerakenteen ja liikennejärjestelmän kehityskuvaan 2050 (Uusiutumiskykyinen ja mahdollistava Suomi).

Keski-Suomen ELY

ELY-keskus katsoo, että uudistus ei paranna VATtien vaikuttavuutta, pikemminkin päinvastoin, niiden muuttuessa hyvin yleispiirteisiksi. Yksityiskohtaisista tavoitteista luopuminen ei ELY-keskuksen näkemyksen mukaan tee tavoitteista myöskään täsmällisempiä, mikäli täsmällisyydeksi ei lueta VATtien merkittävää supistamista.

Kokonaisuudessaan ELY-keskus pitää VATtien uudistamista luonnoksessa esitetyllä tavalla niiden vaikuttavuutta ja ohjausvaikutusta merkittävästi heikentävänä. Voimassa olevat VATit ovat täydentäneet monilta osin MRL:n kaavoitusta ohjaavia ja säänteleviä säännöksiä hyvinkin yksityiskohtaisilla velvoitteilla ja periaatteilla. Uudistuksessa näistä yksityiskohtaisista velvoitteista ollaan luopumassa ja kokonaisuudessaan muokkaamassa VATEista yleispiirteisiä tavoitteita, jotka lähinnä täydentävät ja tukevat MRL:ssa jo säädettyjä kaavojen sisältövaatimuksia.

Uusien tavoitteiden yleispiirteisyys ja suppeus suhteessa voimassa oleviin tavoitteisiin jättää jossain määrin avoimeksi kysymyksen mikä VATtien tavoite ja merkitys jatkossa on erityisesti kaavoitusta ohjaavana välineenä.

Pohjois-Savon ELY

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on päätösluonnokseen liittyvän taustamuistion mukaan tarpeen uudistaa, jotta ne vastaisivat mahdollisimman hyvin alueidenkäytön tulevaisuuden haasteisiin. Taustamuistiossa on niin ikään todettu, että valtioneuvoston vuonna 2000 päättämien ja vuonna 2008 osittain tarkistamien tavoitteiden voimassaolon aikana ovat alueidenkäyttöön ja kaavoitukseen kohdistuvat haasteet ja vaatimukset muuttuneet voimakkaasti, ja että tästä syystä nykyiset tavoitteet eivät kaikilta osin vastaa riittävän tehokkaasti alueidenkäytön valtakunnallisen ohjauksen tarpeisiin.

Edellä kuvatut maininnat tietenkin herättävät kysymyksen siitä, mitä nämä muuttuneet haasteet ja vaatimukset ovat ja mitä muutoksia sitten vuoden 2000 VAT-päätöksen ja sen 2008 tehdyn tarkistuksen jälkeen on tapahtunut? ELY-keskuksen näkökulmasta alueidenkäyttöön ja kaavoitukseen liittyvät keskeiset haasteet ovat edelleen aivan samoja kuin ne ovat olleet koko maankäyttö- ja rakennuslain voimassaoloajan ja sitä pidempäänkin. Erityisesti nämä maininnat herättävät kysymyksen siitä, miltä osin päätösluonnoksessa esitetyt uudet valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet vastaisivat alueidenkäyttöön ja kaavoitukseen kohdistuviin haasteisiin aiempaa tehokkaammin? Molemmat kysymykset jäävät ELY-keskuksen käsityksen mukaan toistaiseksi vaille vastauksia.

Suurimmat kysymykset herättää kuitenkin taustamuistion maininta, etteivät nykyiset tavoitteet kaikilta osin vastaa riittävän tehokkaasti alueidenkäytön valtakunnallisen ohjauksen tarpeisiin. Valtakunnallista ohjausta koskevat kysymykset johtuvat siitä, että vastikään lausunnolla olleiden maakuntauudistukseen liittyvien merkittävien säädösmuutosehdotusten perusteella tällaista valtakunnallista ohjausta esimerkiksi valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin liittyen ei ylipäätään enää hallinnonuudistuksen jälkeen lainkaan olisi. Minkään viranomaisen tehtäviin ei myöskään tulisi kuulumaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumisen valvonta. Tämä on ELY-keskuksen käsityksen mukaan kestäväntöytä, kun otetaan huomioon näihin tavoitteisiin liittyvät päätösluonnoksen perusteluissakin mainitut merkittävät yleiset valtakunnalliset ja edut ja niiden taustamuistiossakin esiin tuotu yhteys Suomea sitoviin ylikansallisiin velvoitteisiin. Tulevaisuudessakin eri sektoriviranomaiset luultavasti jossain määrin valvovat myös valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin liittyviä seikkoja maankäyttöä koskevassa päätöksenteossa, mutta merkittävään osaan valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista tämä yleisen edun valvonta ei tulisi lainkaan ulottumaan.

Kokonaisuuden kannalta on lisäksi otettava huomioon jo aiemmin voimaan tullut maankäyttö- ja rakennuslain muutos, jolla maakuntakaavojen vahvistamismenettelystä on luovuttu. Tämä menettely on ollut muun muassa valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita oikeuskäytännössä koskevan selvityksen (*Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet korkeimman hallinto-oikeuden kaavaratkaisuissa, ympäristöministeriön raportteja 27/2013*) mukaan merkittävä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tosiasiallisen toteutumisen kannalta. Maakuntauudistuksen jälkeen valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin liittyvää ohjaus- ja valvontatehtävää ei olisi millään viranomaisella. Järjestelmä olisi näin aivan olennaisesti toisenlainen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutumisen näkökulmasta kuin mikä se on ollut tähän asti. Tätä ei kuitenkaan päätösluonnoksessa taikka sen taustamuistiossa millään tavalla huomioida, vaikka maakuntauudistusta hyvin suppeasti käsitelläänkin. On kuitenkin välttämätöntä havaita muun muassa se, että

Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden toteutumiseen liittyviä seikkoja alueidenkäytössä ei maakuntauudistuksen jälkeen käytännössä enää kukaan yksittäisissä menettelyissä valvo.

Edellä sanotusta huolimatta taustamuistion ja maankäyttö- ja rakennuslain toimivuusarviointien mukaan valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on kuitenkin todettu ”toimivaksi ja tarpeelliseksi suunnittelujärjestelmän osaksi”. Tähän nähden edellä ja jäljempänä kuvatut valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin liittyvät muutokset näyttäytyvät varsin erikoisina. Jos ja kun ne ovat olleet toimivia ja tarpeellisia, mikä on peruste järjestelmän näin merkittäville muutoksille, kun myös edellä kuvatut taustamuistion väitteet jäävät vaille perusteluja?

Tavoitteiden sisällöstä

Tavoitteiden toimivuuden kannalta myös niiden olennainen supistaminen ja yleispiirteistäminen aiempaan nähden (käytännössä kaavojen sisältövaatimusten abstraktiotasolle) on hyvin kyseenalaista. Kuten taustamuistiossakin on todettu, valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tehtävänä on täsmentää ja konkretisoida kaavojen yleensä hyvin yleispiirteisiä ja laaja-alaisia sisältövaatimuksia valtakunnallisesta näkökulmasta. On kysyttävä, täyttävätkö luonnoksen mukaiset valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet tämän konkretisointitehtävän? Esimerkiksi voidaan ottaa vaikkapa yhdyskuntarakenteeseen (muun muassa palveluihin) liittyvät valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, jotka ovat luonnoksessa olennaisesti niukempia ja yleispiirteisempiä kuin voimassa olevat tavoitteet. Tämä on erityisen huolestuttavaa siksi, että kuntien mahdollisuuksia ohjata kaupan laatua ja kokoa on vastikään olennaisesti rajoitettu, ja kaupan aukioloaikojen vapauttaminen on jo sitä ennen heikentänyt pienempien kaupan yksiköiden toimintaedellytyksiä. On lisäksi huomautettava, että näiden yhdyskuntarakenteeseen ja palveluihin liittyvien keskeisten tavoitteiden toteutumisen valvominen ei maakuntauudistuksen jälkeen kuuluisi varsinaisesti minkään sektoriviranomaisen tehtäviin ja toimivaltaan.

Yllä mainitussa valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita oikeuskäytännössä koskevassa selvityksessä on muun muassa havaittu, että valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden täsmällinen ja konkreettisesti muotoiltu sisältö on omiaan vaikuttamaan tavoitteiden tehokkaampaan toteutumiseen kaavoituksessa ja myös kaavojen lainmukaisuuden arvioinnissa. Luonnoksen mukaiset uudet tavoitteet ovat kuitenkin pääosin hyvin abstrakteja edistämisvelvoitteita. Erityisesti tästä näkökulmasta jää epäselväksi, kuinka luonnostellut uudet valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet vastaisivat alueidenkäyttöön ja kaavoitukseen kohdistuviin haasteisiin aiempaa tehokkaammin. Kun otetaan huomioon myös edellä valtakunnallisten (ja ylikansallisten) yleisten etujen valvonnasta luopumisesta sanottu, jää valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tehokkuus tulevaisuudessa ylipäätään kyseenalaiseksi.

Edellä sanotun perusteella voidaan todeta, että lainsäätäjän toimet ovat ristiriidassa päätösluonnoksessa ja sen taustamuistiossa esitetyn kanssa. Samoin luonnosteltu uusien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden sisältö on ELY-keskuksen käsityksen mukaan edellä kuvatulla tavalla ristiriidassa taustamuistiossa ja tavoitteiden perusteluissa esitetyn kanssa. Luonnoksen mukaiset valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet eivät vastaa alueidenkäyttöön ja kaavoitukseen kohdistuviin haasteisiin aiempaa tehokkaammin, vaan päinvastoin. Tämä olisi syytä todeta myös valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskevassa päätöksessä ja siihen liittyvässä aineistossa. Edellä kuvatut laajemmat maankäytön ohjausjärjestelmässä tapahtuneet ja mahdolliset tulevat muutokset tulee ELY-

keskuksen käsityksen mukaan myös tuoda esiin ja ottaa huomioon uudistettavien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden vaikutusarvioinneissa.

Uudenmaan ELY

Tavoitteiden jaosta yleis- ja erityistavoitteisiin on luovuttu. Tämä yksinkertaistaa, selkiyttää ja helpottaa tavoitteiden tulkintaa. Tavoitteet on ryhmitelty uudella tavalla. Uusi ryhmittely vaikuttaa toimivalta.

Uudet valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet sisältävät hyviä tavoitteita sille, miten alueidenkäyttöä tulee suunnitella. Valmistelun lähtökohtana oli, että uudistetut tavoitteet olisivat nykyistä täsmällisemmin ja konkreettisemmin ilmaistuja. Lausuttavana olevat uudet tavoitteet eivät kuitenkaan toteuta tätä valmistelun lähtökohtaa. Uudet tavoitteet ovat melko yleispiirteisiä ja tulkinnanvaraisia. Ne ovat mahdollistavia, mutta niihin ei sisälly juurikaan velvoittavuutta. Tämän luonteisilla tavoitteilla on vaikea turvata niiden sisällön toteutumista. Uudenmaan ELY-keskus katsoo, että tavoitteiden tulisi olla luonteeltaan velvoittavampia.

Lausuttavana olevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet korostavat maakuntakaavoituksen merkitystä valtakunnallisesti ja kansainvälisesti merkittävien alueiden käytön asioiden ratkaisijana. Uudenmaan ELY-keskus katsoo, että valtiolla tulisi olla selkeämpi oma näkemys siitä, miten kansallisen ja kansainvälisen tason alueiden käytön asioita suunnitellaan. Kansallisen ja kansainvälisen tason alueiden käytön asioiden ratkaisemista ei tulisi siirtää tehtäväksi seuraavalle suunnittelutasolle, jossa ratkaistaan maakunnallisesti ja seudullisesti tärkeitä suunnittelukysymyksiä.

Etelä-Pohjanmaan ELY

ELY-keskus on seurannut päätöksen valmistelua ja myös järjestänyt yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa vuoden 2016 lopulla Pohjanmaan kolmen maakunnan kunnille seminaarin, jossa valmistelutyötä on esitelty ja kunnat ovat esittäneet valmisteltuja kommentteja työstä.

ELY-keskus pitää VAT:n uudistamista erittäin tärkeänä maankäyttö- ja rakennuslain mukaisen suunnittelujärjestelmän toimivuuden ja kehittämisen kannalta. Valmisteltaessa edellistä muutosta 2007 oli maassa käynnissä kunta- ja palvelurakenneuudistus. Nyt uudistus ajoittuu vielä laajakantoisemman maakuntauudistuksen valmistelu- ja käynnistysvaiheeseen. Maankäyttö- ja rakennuslakiin on jo tehty muutoksia, joilla maakuntien päätösvaltaa maakuntakaavan hyväksymisessä on vahvistettu ja ELY-keskuksen alueidenkäytön ja rakennustoimen ohjaus on korvattu edistämisellä, mikä suunnataan valtakunnallisiin tai maakunnallisesti merkittäviin asioihin. ELY-keskuksen viranomaisvalvonta ja valitusoikeus on tarkoitus myöhemmin poistaa kokonaan.

Uudistuksen tavoitteiden (ympäristöselostus s. 5) saavuttamisen kannalta on ELY-keskuksen käsityksen mukaan tärkeää, että rajatummin ja täsmällisemmin kirjoitettavat **tavoitteet sisältävät selkeämmin valtion intressit turvaavan velvoittavuuden, mikä samalla edistää vaikuttavan ja tehokkaan ennakollisen viranomaisyhteistyön toimivuutta.** Ennakollisesti toimiva viranomaisyhteistyö nähdäänkin uudistuksessa tärkeänä edellytyksenä (päättösluonnos s. 5).

Tavoitteiden selkiyttäminen velvoittavuuden osalta edistää viranomaisyhteistyön toimivuutta maakunnissa ja tehostaa kaavoitustoimen hoitoa sekä samalla turvaa valtakunnallisten intressien huomioimisen. Tällöinkin hallitusohjelman mukainen tavoite maakuntien ja kuntien itsenäisen alueidenkäyttövallan ja -vastuun lisäämisestä toteutuu: VAT-tavoitteet rajataan koskemaan vain valtakunnallisesti merkittäviä asioita ja ennakollinen neuvottelumenettely on keskeisessä asemassa.

Kun ehdotetussa järjestelmässä VAT:t määräytyvät sisällöllisesti nykyistä laajemmin ennakoivassa ja vuorovaikutteisessa **viranomaisyhteistyössä**, heikkenevät **kansalaisten mahdollisuudet** osallistua ja vaikuttaa elinympäristöä koskevaan päätöksen tekoon ja suunnitteluun.

Uudistuksen lähtökohtana on myös ollut se, että luonnonmaantieteellisiä tai muutoin erityisesti rajattuja aluekokonaisuuksia ei uusissa tavoitteissa huomioida (YM taustamuistio 8.5.2017 s. 8). Nyt voimassa olevat VAT:t käsittävät useita aluekokonaisuuksia, joihin sisältyvät myös Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan maakuntien merenrantojen maankohoamisrannikko. Käytetyllä rajauseriaaalla uusien tavoitteiden laajuuteen voidaankin vaikuttaa. Toisaalta maakuntien alueidenkäytön erityispiirteistä voi nähdä muodostuvan myös valtakunnallisesti merkittäviä alueidenkäyttötavoitteita. Maakunnat ja kunnat kyllä huomioivat näitä erityispiirteitä kaavoitustoimessaan. Valtakunnallisesta alueidenkäytön näkökulmasta voi silti kysyä, pitäisikö erityiset aluekokonaisuudet tunnistaa valtakunnallisen yhdyskuntarakenteen tärkeänä osana uusissa VAT-tavoitteissa ja siten edistää maakuntien ja kuntien kaavoitustointia näiden aluekokonaisuuksien suunnittelussa ja hyödyntämisessä.

ELY-keskus katsoo, että maakuntauudistuksen valmistelua ja alueidenkäytön suunnittelujärjestelmän toimivuutta sekä viranomaisyhteistyötä edistää se, että valtioneuvoston uusi VAT-päätös saadaan laadittua ja voimaan mahdollisimman pian. Nämä tulokset saavutetaan varmemmin, mikäli edellä esitetty täsmennykset voidaan huomioida jatkovalmistelussa.

Pirkanmaan ELY

ELY-keskuksen näkemyksen mukaan kokonaisuus on hyvä ja esitetty malli korostaa tavoitteiden läpäisevyyttä alueiden käytössä.

Pirkanmaan ELY-keskus pitää erittäin hyvänä, että VAT-uudistuksessa on huomioitu tavoitteet vähähiilisen yhdyskuntaan siirtymisestä. Muun muassa olemassa olevaan rakenteeseen tukeutuva yhdyskuntakehitys, liikennejärjestelmän toimivuus ja taloudellisuus sekä ilmastomuutoksen huomioon ottaminen rakennetussa ympäristössä ovat perusteltuja tavoitteita osana alueidenkäytön ohjausjärjestelmää. Ilmastomuutoksen torjunnan haasteellisuuden vuoksi ELY-keskus esittää, että käsitteen "vähähiilinen yhdyskuntarakenne" asemesta harkittaisiin hiilineutraaliuden käsitteen käyttöönottoa. Itse tavoitteissa tulisi läpileikkaavasti ja kokoavasti esittää suunnittelullisia keinoja hiilineutraaliin tavoitteeseen pääsemiseksi. Olemassa olevaan rakenteeseen tukeutumisen lisäksi tavoitteita voidaan edistää esimerkiksi alueiden tai rakennusten sijoittamisella suhteessa energialähteisiin tai houkutteleviin kevyen liikenteen yhteyksiin ja viherpalveluihin. Viheralueiden kytkeminen mukaan hiilinieluina olisi myös perusteltua. Matkaketjut ja uudet liikenteen teknologiat tulevat osaltaan muuttamaan nykyistä ajattelua, mikä tulisi jo nyt ottaa tavoitteistossa huomioon.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat mahdollistaneet kaavaohjauksessa maankäyttöratkaisujen kannalta merkityksellisten tekijöiden huomioon ottamisen ja kaavakokonaisuuden arvioinnin kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.

Pirkanmaan ELY-keskus pitää tärkeänä että valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet säilyvät edelleen osana maankäyttö- ja rakennuslain mukaista alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää maakunta-, yleis- ja asemakaavojen ohella siten, että niiden avulla voidaan varmistaa jatkossakin

valtakunnallisesti merkittävien asioiden huomioon ottaminen maakuntien ja kuntien kaavoituksessa sekä viranomaisten toiminnassa.

Lapin ELY

Lapin ELY-keskuksen liikenne- ja infrastruktuuri -vastuualue pitää tärkeänä luonnoksen valmistelussa olleita periaatteita, joiden mukaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tulee keskittyä rajatun nimenomaan valtakunnallisesti merkittäviin näkökohtiin, koskea maankäyttö- ja rakennuslain soveltamisalan mukaisesti vain alueidenkäyttöä ja alueidenkäytön suunnittelua ja ettei tavoitteilla luoda muiden lakien kanssa päällekkäistä ohjausta.

Lapin ELY-keskuksen liikenne- ja infrastruktuuri -vastuualue pitää hyvänä sitä, että luonnoksessa esitetään aiempaan nähden selvästi vähemmän ja keskeisimpiin asioihin keskittyviä tavoitteita. Tavoitteiden yleispiirteisyys voi tuoda haasteita tavoitteiden toteuttamiselle, koska ne saattavat joiltain osin jättää mahdollisuuden eri tahojen välisiin tulkintaristiriitisiin. Toisaalta liian yksityiskohtaiset tavoitteet eivät mahdollistaisi alueellisten ominaispiirteiden riittävää huomioon ottamista alueiden käytön suunnittelussa.

Uusien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden vaikutusta valtakunnallisesti merkittävien asioiden huomioimiseen alueidenkäytössä on kuitenkin hyvä selvittää jatkossa tavoitteiden soveltamisesta saatavien kokemusten pohjalta.

Suomen ympäristökeskus

SYKE on tutustunut luonnokseen ja pitää sen viittä aihealuetta koskevia tavoitteita sinällään hyvinä ja kannatettavina. **Terveellisen ja turvallisen elinympäristön aihealueen** osalta nähdään kuitenkin tarve täsmentää tulvavaara-alueisiin liittyvää tavoitetta sekä tuoda mukaan pohjavesialueisiin liittyvä uusi tavoite.

Etelä-Suomen AVI

Etelä-Suomen aluehallintoviraston peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -vastuualueen ympäristöterveydenhuoltoyksikkö pitää hyvänä, että alueidenkäyttötavoitteita on vähennetty nykyisestä ja luovuttu jaottelusta yleis- ja erityistavoitteisiin.

Maakuntaudistuksen toteutuessa maakunnista tulee merkittäviä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteuttajia yhdessä kuntien kanssa. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toimeenpanon ohjauksessa tulisikin kiinnittää tavoitteiden esittelyn lisäksi huomiota ennakollisen viranomaisyhteistyön tärkeyteen niin maa-kunnan, kuntien, valtion viranomaisten kuin muidenkin alueen toimijoiden kanssa, jotta maakuntiin ja kuntiin muodostuisi jo maakuntien toiminnan alkuvaiheessa tarkoituksenmukaiset toimintatavat valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden edistämiseksi.

Vaasan HO

Hallinto-oikeuden tehtävien hoidossa valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla on merkitystä, kun arvioidaan ja punnitaan kaavojen sisältövaatimuksia. Hallinto-oikeus pitää tähän nähden hyvänä, että tavoitteita tarkistetaan ja selkeytetään.

Maakuntakaavoihin ja kuntien yhteisiin yleiskaavoihin haetaan nykyään muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen ja näiden kaavojen vahvistamisesta on luovuttu. Tämä lisää valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden merkitystä sen varmistamisessa, että valtakunnallisesti merkittävät asiat otetaan alueidenkäyttöä suunniteltaessa huomioon. Myös tästä näkökulmasta tavoitteiden selkeyttäminen ja niiden täsmentäminen on kannatettavaa.

Valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla on oma merkittävä roolinsa alueidenkäytön suunnittelujärjestelmässä. Tämä on havaittavissa muun ohella kaavojen hyväksymispäätöksistä tehtyjä valituksia koskevasta oikeuskäytännöstä. Näin ollen on hyvä, että tavoitteiden sisältöä ja toimivuutta tarkastellaan yhteiskunnassa tapahtuneen kehityksen näkökulmasta.

Hallinto-oikeus kannattaa uudistustyön lähtökohtaa mahdollisimman täsmällisistä ja yksiselitteisistä valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista. Hallinto-oikeus ei ota kantaa luonnoksessa esitettyjen tavoitteiden sisältöön, mutta katsoo tavoitteiden olevan uudistuksen lähtökohtien mukaisesti selkeitä ja täsmällisiä. Myönteistä on myös tavoitteiden ilmaisullinen napakkuus.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistaminen esitetyn mukaisesti siten, että tavoitteita ei sidota tiettyihin suunnittelutasoihin tai viranomaisiin eikä jaeta yleis- ja erityistavoitteisiin, selkeyttää hallinto-oikeuden käsityksen mukaan valtakunnallisten alueiden

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden oikeusvaikutuksia koskevaa maankäyttö- ja rakennuslain 24 §:ää ei ole luonnoksen mukaan tarkoitus muuttaa tässä yhteydessä. Tavoitteet vaikuttavat siten edelleen kaavoituksen kautta. Hallinto-oikeuden näkökulmasta luonnoksen tavoitteiden oikeusvaikutuksia koskevan kohdan 5 osalta jää kuitenkin jossain määrin epäselväksi, kuinka kaavoituksessa huomioon otettavat tavoitteet voidaan jättää ottamatta huomioon sitä alemman tasoisessa päätöksenteossa. Hallinto-oikeuden ratkaisukäytännössä valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat olleet tulkinta-apuna, kun on arvioitu erityislaeissa säädettyjen oikeudellisten edellytysten täyttymistä valituksenalaisessa päätöksenteossa.

Helsingin HO

Tavoite, jonka mukaan alueidenkäytön suunnittelussa on enenevässä määrin tarkoitus keskittyä nykyistä rajatummin keskeisimpiin valtakunnallisesti vaikuttaviin tavoitteisiin, on selkeä. Myös toinen keskeinen tavoite eli kuntien maankäyttövallan ja -vastuun lisääminen on sinällään yksiselitteinen.

Tuomioistuimen näkökulmasta tavoitteet näyttäytyvät kuitenkin yhdessä tarkastellen osin ristiriitaisina, koska valtakunnallisen tason tavoitteiden yhteensovittaminen on käytännössä mahdollista ainoastaan maakuntakaavatasolla ja

jälkimmäinen tavoite liittyy yksittäisten kuntien oman alueen kaavoitukseen, jossa valtakunnan tason tavoitteiden sijasta painottuvat yleensä lähinnä lyhyen aikavälin asukasvirtoihin ja työpaikkoihin liittyvät näkökohdat.

Yhdessä jo toteutetun maakuntakaavojen vahvistamismenettelystä luopumisen kanssa tämän kehityksen voidaan arvioida aiheuttavan uusia ja yleensä vasta muutoksenhakuvaiheessa konkretisoituvia tulkintaongelmia. Toinen todennäköinen seuraus on se, että erot eri maakuntien maakuntakaavojen sisällön ja ohjaavuuden välillä kasvavat nopeammin kuin aiemmin. Alueellisten erojen kärjistyminen ja uudet kysymykset saattavat osaltaan lisätä valitusherkkyyttä. Taustamuistiossa olisikin syytä tarkastella sitä, miten ja missä menettelyssä tavoitteisiin liittyvät ristiriidat on jatkossa tarkoitus ratkaista, kun myös ELY-keskusten kaavaohjaus poistuu.

Hämeen HO

Aiempiin tavoitteisiin verrattuina päätösluonnoksesta ilmenevien tavoitteiden määrä on huomattavasti vähäisempi ja tavoitteet ovat yleisluontoisempia. Ne mahdollistavat maakunta- ja kuntatasolla laajan harkintavallan erilaisten ja osin keskenään ristiriitaistenkin tavoitteiden huomioon ottamisessa. Se ei aina johda tavoiteltuun kansainvälisten velvoitteiden, kuten luonnon monimuotoisuuden säilymisen tai ilmastomuutoksen hillitsemisen edistämiseen, kun otetaan huomioon, että maakunta- ja kuntatason päättäjät voivat painottaa tavoitteita omista lähtökohdistaan ajatellen eri tavoin. Jos halutaan, että maankäyttö- ja rakennuslain 1 §:ssä ja lausuntopyyntöön liitteenä olevassa Ympäristöselostuksessa mainitut keskeisimmät tavoitteet eli kestävä kehitys ja hyvä elinympäristö korostuvat, valtiollisen ohjauksen tarvetta eri tavoitteiden yhteensovittamisessa tulisi pikemminkin lisätä kuin vähentää.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet konkretisoituvat pääasiassa kaavoituksen kautta. Kun uusia tavoitteita sovelletaan kaikilla kaavatasoilla, valitusten käsittely hallinto-oikeudessa tulee monimutkaisemmaksi, mikäli näihin tavoitteisiin vedotaan. Eri tavoitteet ovat samanarvoisia, eikä niitä ole laitettu tärkeysjärjestykseen. Siksi valituksen käsittely ja päätösten perustelut edellyttävät, että eri tavoitteiden keskinäisen painoarvon punninta on tehty kaavaselostuksessa perusteellisesti ja laadukkaasti.

Ehdotuksen mukaiset uudet tavoitteet ovat merkittävästi lyhyempiä ja helppolukuisempia varsinkin kun jaottelua yleis- ja erityistavoitteisiin ei enää ole. Tällaisenaan ne ovat myös niin yleisluonteisia, että tulkinta on aiempaa laajempaa mahdollista. Tuomioistuimen näkökulmasta on ennakoitavissa, että vain harva kaava on näin yleisluontoisten tavoitteiden vastainen. Tavoitteiden sisällössä on myös paljon tarkoituksenmukaisuusnäkökulmaa, jota tuomioistuin ei kaavavalituksen johdosta muutenkaan tutki. Kun maankäyttö- ja rakennuslaissakin kaavojen sisältövaatimukset ovat melko yleisluonteisia, jää tulkinnalle tilaa entistä enemmän. Kun samaan aikaan muutoksenhakua ollaan yleisesti eri säännöksiin rajoittamassa, on ilmeistä, että alueidenkäyttötavoitteet tulevat toteutumaan maan eri alueilla eri tavoin. Kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun, muiden perusoikeuksien toteutumisen ja oikeuskäytännön yhtenäisyyden näkökulmasta ajatellen se voi muodostua myös epäkohdaksi.

Itä-Suomen HO

Hallinto-oikeus pitää oikeansuuntaisena sitä, ettei tavoitteita aseteta sellaisista seikoista, joista on olemassa erityislainsäädäntöä. Tästä näkökulmasta alueidenkäyttötavoitteiden vähentäminen on perusteltua samoin kuin niiden keskittäminen nimenomaan valtakunnallisesti ja laajemmin kuin maakunnallisesti merkittäviin kysymyksiin.

Perustelumuistion mukaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ohjausvaltaa selvennetään kuntien maankäyttövallan- ja vastuun lisäämiseksi. On huomattava, että kun kysymyksessä on nimenomaan valtakunnallisesti merkittävien arvojen ja tekijöiden huomioon ottamisesta, olisi tavoitteissa tai niitä koskevissa perusteluissa esitettävä suuntaviivoja sille, mitä on pidettävä valtakunnallisesti merkittävänä kunkin tavoitteen yhteydessä. Luonnoksessa esitetyt alueidenkäyttötavoitteet on kuitenkin kirjoitettu varsin lyhyesti ja yleisellä tasolla. Alueidenkäyttötavoitteita on mahdollista niiden esitystavan vuoksi tulkita monella tavalla. Jää epävarmaksi, ohjaako valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskeva päätös riittävästi valtakunnallisesti merkittävien asioiden huomioon ottamista.

Nykyisessä tilanteessa, jossa maakuntakaavojen vahvistamisesta on luovuttu ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten asema on muuttunut, suppeasti esitetyt alueidenkäyttötavoitteet ja niistä tehdyt erilaiset tulkinnat saattavat johtaa siihen, että alueidenkäyttötavoitteita tulkitaan eri tavalla eri alueilla. Kun alueidenkäyttötavoitteiden yhtenä tarkoituksena on varmistaa valtakunnallisesti merkittävien asioiden huomioon ottaminen, saattaa kehitys olla epäsuotuisaa sen suhteen, miten tosiasiallisesti huolehditaan valtakunnallisesti merkittävien seikkojen turvaamisesta eri alueilla.

Hallinto-oikeus kiinnittää huomiota siihen, että hallintotuomioistuimissa aiheutuu tulkintaongelmia niiden käsitellessä maakuntakaavoista tehtyjä valituksia, kun alueidenkäyttötavoitteet ovat suhteellisen yleispiirteisiä ja tulkinnallisia ilman, että niitä on tarkemmin avattu tavoitteiden tausta-aineistossa.

GTK

Tavoitteiden lähtökohtien tarkastelussa on esitetty niiden oikeusperusta, jossa todetaan, ettei tarkoituksena ole luoda muun lainsäädännön kanssa päällekkäistä ohjausta, eikä niissä tulla toistamaan muista laeista johtuvia rajoituksia. Tämä periaate on keskeinen ja sen säilyttämisestä on pidettävä erityistä huolta varsinkin hyödynnettäessä VAT:a ennakkollisen viranomaistyön välineenä.

Motiva

Pidämme esitettyä uudistustyötä alueiden käyttötavoitteista perusteltuna ja yhdyimme esitettyihin näkemyksiin. Valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla on erittäin keskeinen merkitys ennakkoivassa ja kokonaisvaltaisessa suunnittelutyössä tilanteessa, jossa maakuntakaavoja ja kuntien yhteisiä kaavoja ei enää vahvisteta. Erityisesti maakuntauudistuksen edetessä on tärkeää, että valtakunnallisesti varmistetaan kansallisesti keskeisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutuminen maakuntien itsehallinnon ja viranomaistyön tukena. Yhteistyö ja vuorovaikutus yli maakuntien on välttämätöntä, ja tässä työssä olemme mielellämme mukana jatkossakin varmistamassa, että toisaalta innovoidaan uusia toimintatapoja, toisaalta varmistetaan jo saavutettujen tulosten vaikuttava monistaminen.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden jaottelu seuraaviin viiteen ryhmään on kannatettavaa:

Metsähallitus

Metsähallituksen mielestä on tärkeä huomio, että alueidenkäytön ratkaisulla vaikutetaan myönteisesti tulevaisuuteen. Monien mahdollisuuksien havaitseminen ja hyödyntäminen alueiden käytössä myötävaikuttaa positiivisesti yhteiskunnan tavoitteiden saavuttamiseen. Elinvoiman luominen yhteiskunnassa on tarpeellinen näkökulma. Metsähallitus pitää selkiyttävänä, että uudistuksessa pitäydytään valtakunnallisessa näkökulmassa ja valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa aiemmin mukana olleet alueelliset tavoitteet jäävät pois.

Esimerkiksi ”Kaavoitusta koskevan valtion jälkivalvonnan poistuminen korostaa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden merkitystä ennakkollisen viranomaisyhteistyön välineenä”. Mm. tämä edellyttäisi tavoitteilta selkeyttä ja konkretiaa, joka niistä kuitenkin tällä hetkellä monilta osin puuttuu.

Metsäkeskus

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistaminen on tehty kokonaisuudistuksena, mikä on ollut oikeaan osunut valinta. Valmistelussa on täten pystytty huomioimaan täysimääräisesti toimintaympäristön muutos ja muutostrendit, kuten Ilmastomuutos, luonnonvarojen riittävyys, kaupunki- ja maaseutukehitys ja biotalouden merkityksen kasvu. Valmistelussa on keskitytty myös toimintatapojen uusimiseen ja byrokratian karsintaan, mikä näkyy onnistuneesti valmistelluissa tavoitteissa erityisesti turhan yksityiskohtaisen ohjeistuksen ja lainsäädäntöjen päällekkäisyyksien karsimisena valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista.

Tavoiteasiakirjassa ei mainita, miten tavoitteiden ohjausvaikutusta aiotaan seurata. Tämän kuvaaminen olisi tärkeää, jotta saataisiin jatkossa tieto asetettujen tavoitteiden vaikuttavuudesta alueidenkäytössä.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto pitää hyvänä, että valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet sisältäisivät jatkossa ainoastaan valtakunnallisesti merkittäviä asioita. Viraston näkemyksen mukaan voimassa olevat alueidenkäyttötavoitteet sisältävät eräiltä osin pikemminkin alueellisia kuin valtakunnallisia kysymyksiä. KKV pitää myös kannatettavana, etteivät valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet enää jatkossa sisällä esimerkiksi jakoa yleis- ja erityistavoitteisiin, sillä tätä voidaan pitää osin keinotekoisena ja epätarkoituksenmukaisena. Ylipäättään KKV pitää hyvänä, etteivät valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet enää jatkossa sisältäisi turhaa päällekkäisyyttä eri kaavatasojen kanssa, vaan ne toimivat laajemmin maankäytön suunnittelun lähtökohtana.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistaminen esitetyllä tavalla selkeyttää eri kaavatasojen roolia ja parantaa niiden käyttöä strategisena ohjausvälineenä valtakunnallisessa maankäytön suunnittelussa. Kilpailu- ja kuluttajaviraston näkemyksen mukaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistaminen esitetyllä tavalla tukee myös hallituksen muita uudistuksia, jotka liittyvät muun muassa maakuntaudistukseen, maakuntakaavojen vahvistamisen menettelystä luopumiseen ja poikkeamistoimivallan siirtoon kunnille. Pidemmällä aikavälillä tällä on myönteisiä vaikutuksia myös eri toimijoiden sääntelytaakan näkökulmasta.

JÄRJESTÖT

Paliskuntien yhdistys

Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL 132/1999) 32 § mukaan: "Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden valmistelusta huolehtii ympäristöministeriö yhteistyössä niiden muiden ministeriöiden, maakuntien liittojen ja muiden viranomaisten ja tahojen kanssa, joita asia koskee. Tavoitteiden valmistelun on perustuttava eri tahojen vuorovaikutukseen.---". Paliskuntain yhdistystä ei ole osallistettu VAT uudistamiseen, vaikka yhdistys on esittänyt hankkeen alussa (29.3.2016) mielenkiintonsa valmisteluun osallistumiseen. Valtion viranomaisilla on poronhoitolain 53 § mukaan valtion maita koskeva neuvotteluvollisuus suunnitelmissa, jotka vaikuttavat olennaisesti poronhoidon harjoittamiseen. Poronhoidon kanssa ei ole käyty vuorovaikutusta VAT valmistelussa, vaikka luonnokseen on tehty poronhoitoon vaikuttavia olennaisia muutoksia. Paliskuntain yhdistykselle ei ole lähetetty yhtään lausuntopyyntöä, kutsua tiedotustilaisuuksiin tai osallistumispyyntöä tehtyyn kyselyyn. VAT valmistelu on ollut puutteellista.

Kaupan liitto

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet konkretisoituvat kaavoituksen kautta. Kaupan liitto pitää tärkeänä, että valtakunnallisilla tavoitteilla ei aseteta rajoitteita, eikä niitä käytetä rajoittamaan kaavoitusta.

Nyt esitetty luonnos on tiivistetty verrattuna aiempaan vastaavaan asiakirjaan. Tämä on mielestämme ollut tarpeellinen muutos.

Tavoitteissa tulisi ottaa paremmin huomioon eri alueiden erityispiirteet.

Tieyhdistys

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet sisältävät paljon hyviä ja kannatettavia tavoitteita, joiden yhteinen edistäminen on ensiarvoisen tärkeää. Tavoitteet on kirjoitettu edistämiseen kannustaviksi ja edistämisen mahdollistaviksi. Tavoitteet eivät ole juurikaan velvoittavia, mikä saattaa laskea tavoitteiden painoarvoa. Tavoitteiden yleispiirteisestä luonteesta huolimatta niiden joukossa on myös verrattain yksityiskohtaisia kirjauksia.

Tieyhdistys pitää erittäin hyvänä, että VAT-luonnoksesta löytyy kirjaus tehokkaasta liikennejärjestelmästä ja että tavoitteilla turvataan kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien yhteyksien jatkuvuus ja kehittäminen. Tieyhdistys pitää tärkeänä myös sitä, että uusiutuvan energiantuotannon edellyttämät logistiset ratkaisut huomioidaan tavoitteissa. Uusiutuvan energiantuotannon logistinen ketju alkaa usein yksityistieltä tai yhdystieltä.

YVA-yhdistys

Nykyisellään valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet on koettu kaavoitusjärjestelmässämme tarpeellisina ja toimivina sekä erittäin selkeinä ohjeina maakunta- ja kuntakaavoitukselle. Yva ry pitää kuitenkin uusia valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita erittäin yleispiirteinä. Tavoitteet ovat niin yleispiirteisiä, että ne ovat enemmänkin maankäyttö- ja rakennuslain 5 §:n alueiden käytön suunnittelun tavoitteiden kirjaamista hieman pidempään muotoon. Tavoitteet on poliittisesti helppo hyväksyä yleisen hyvän näkökulmasta, koska niillä tavoitellaan vain hyvää. Kuitenkin ympäristöselostuksessa tuodaan esille mahdollisia haitallisia vaikutuksia, joita ei voi olla sivuuttamatta.

Kun erityistavoitteiden poistamisen jälkeen vain yleistavoitteet ovat jääneet jäljelle, niin kaikki se konkretia, jolla on ohjausvaikutusta maakunta- ja kuntakaavoitukseen, poistuu. Tällä on merkitystä, kun kaavojen vahvistamismenettelystä on luovuttu. Kuitenkin valtakunnallisesti alueidenkäyttötavoitteiden merkitys korostuu, koska valtiolla ei ole muita selkeitä menettelyjä tuoda esille valtakunnallisia intressejään. Mitä konkreettisesti tavoitellaan yleisluontoisilla yleistavoitteilla, se ei välity maakunta- ja kuntakaavoitukseen.

Ehdotus valtakunnallisiksi alueidenkäyttötavoitteiksi on esitetty niin yleisluontoisena, että ne eivät ohjaa riittävästi maakuntien ja kuntien kaavoitusta. Esitetyt VAT-ehdotuksen tavoitteet ovat sellaisia, joita kaavoittajat noudattavat ja ottavat muutenkin yleisesti huomioon nykyajan trendeinä kaavoituksen lähtökohtana. VAT-ehdotuksen vaikutusten arvioinnin tulos ei ohjaa VAT-ehdotuksen tarkistamista ja kaavoitusta.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tulkinta jää maakuntien ja kuntien kaavoituksesta vastaavien omien tulkintojen varaan. Tavoitteiden oikeusvaikutusten (luku 5) mukaan valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet konkretisoituvat pääasiassa kaavoituksen kautta, mutta VAT-ehdotus ei ohjaa riittävästi, miten tavoitteet on otettava huomioon kaavoituksen lähtökohtana.

VAT-ehdotus ehdotetussa muodossaan paranisi oleellisesti, jos kaikki verbit olisivat selkeästi ohjaavia. Ei siis passiivissa turvataan, varaudutaan tai luodaan, vaan on turvattava, varauduttava tai luotava. Nyt epäselväksi jää, mitkä tavoitteet ovat velvoittavia ja mitkä ovat vain toteavia.

Yva ry osallistuu jatkossakin mielellään valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kehittämiseen ja erityisesti SOVA-lain mukaisen ympäristöselostuksen tulosten arvioimiseen.

Suomen luonnonsuojeluliitto

Luonnonsuojeluliitto pitää valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita tärkeänä osana kaavoituksen ohjausta. Tällaisten "riksintresse"-kirjausten merkitys kasvaa, kun valtio on luopunut muuten kaavoituksen ohjauksesta (maakuntakaavojen vahvistamisen lopettaminen, KARALUSU-muutokset, aluehallintouudistus jne.).

Kauppakamari pitää hyvänä, että tavoitteita on merkittävästi karsittu. Uusitut tavoitteet ovat kuitenkin pääsääntöisesti niin yleispiirteisiä, ettei kaavoituksen ohjaus valtakunnallisesta näkökulmasta tulle aiempaa yhtään selkeämmäksi. Positiivista on, että maakuntauudistuksen myötä valtion kaavoitusta koskeva jälkivalvonta poistuu ja ennakkollisen viranomaisyhteistyön merkitys korostuu.

Toisaalta tavoitteiden yleispiirteisyydestä ja johdonmukaisuudesta on joissain kohdissa tingitty tavalla, joka on vaikeasti perusteltavissa. Esim. ensimmäisessä osiossa nimetään tavoitteeksi yleisesti edellytysten luominen elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiseksi. Mitään elinkeino- tai yritystoiminnan muotoa ei myöhemmin erikseen mainita lukuun ottamatta maa- ja metsätaloutta, jonka osalta edellytetään merkittävien yhtenäisten viljely- ja metsäalueiden säilyttämistä. Vastaavasti olisi esim. teollisuuden osalta ollut perusteltua edellyttää sen toimintaedellytysten turvaamista. Myös tuulivoimaloiden sijoittamiseen on otettu erikseen kantaa.

RAKLI

Uudistettavana ovat valtioneuvoston vuonna 2000 päättämät ja vuonna 2008 tarkistettut valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT). Taustamuistiossa todetaan, että tavoitteet tulee uudistaa, jotta ne vastaavat paremmin alueidenkäytön tulevaisuuden tarpeisiin. RAKLI kannattaa yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin reagoimista alueidenkäytön ohjausta uudistamalla. RAKLIN edustamalle toimialalle on tärkeää rakennetun ympäristön kokonaistaloudellinen ja laadukas kehittäminen ja kasvun mahdollistaminen. Rakennettu omaisuus on resurssitehokkuuden alusta.

Tavoitteita heikentää kuitenkin yleispiirteisyys, mikä johtuu siitä, ettei tavoitteissa tunnisteta maantieteellisiä alueita eikä niiden erityistarpeita, eikä tavoitteita sidota tiettyihin suunnittelutasoihin. Täsmennyksiä kaipaavat esimerkiksi taustamuistiossa lyhyesti sivuutetut huomiot aluerakenteen taloudellisuuden merkityksestä, erilaisista alueidenkäyttöllisistä tarpeista ja alueidenkäyttöön liittyvien vaikutusten arvioinnista. Tavoitteista saa harhaanjohtavan kuvan, että Suomi kulkisi kokonaisuudessaan yhtä tasalaatuista polkua.

RAKLI esittää, että alueidenkäytön ohjausjärjestelmää uudistetaan niin, että valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden rooli selkeytyy ja vahvistuu. VAT:t tunnistaisivat alueiden erilaiset tarpeet valtakunnallisessa kokonaisuudessa (esimerkiksi kasvavat kaupunkiseudut, kasvukäytävät, maaseutumaiset suuralueet). VAT:n jalkauttaminen tapahtuisi kiinteässä valtio-maakunnat -yhteistyössä ja ne konkretisoitaisiin maakuntasuunnitelmissa toimenpideohjelmina. Huomioon otettaisiin mm. ylimaakunnalliset seikat, väylät, valtakunnalliset ja kansainväliset matkaketjut ja solmupisteet, energiaverkot, vihreä infrastruktuuri (ks. YM:n raportteja 17/2017) ja valtion liikennepolitiikka. Myös eduskunta on pitänyt VAT:n ja maakuntasuunnittelun yhteyttä tärkeänä VAT-uudistusta käsitellessään.

MTK

Perustuslain 80 §:n mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Vaikka valmisteluaineistossa todetaan, että perustuslaillista ongelmaa VATeilla ei ole, on käytännössä esiintynyt tilanteita, joissa VATeilla on tapauskohtaisesti vaikutettu yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Ohjausvaikutusten selventäminen yksittäisen lupaharkinnan osalta onkin onnistunut linjaus.

VATien uudistamiselle asetettiin tavoitteeksi ”vaikuttavammin, rajatummin ja täsmällisemmin”. MTK:n näkemyksen mukaan tavoitteissa on onnistuttu hyvin. VATien päällekkäisyys substanssilainsäädännön kanssa on lähestulkoon saatu poistettua, ohjausvaikutusta on täsmennetty huomattavasti, tavoitteilla on pyritty vaikuttamaan erityisesti valtakunnallisesti merkittäviin asioihin ja kuntien itsemääräämisvaltaa on

selvennetty ja lisätty. Yleis- ja erityistavoitteista luopuminen on kannatettava ratkaisu: VATien sisäiset ristiriidat ovat luonnoksesta nyt poistuneet.

Tuulivoimayhdistys

Suomen Tuulivoimayhdistys (STY) kiittää lausuntopyynnöstä luonnoksesta valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskevaksi valtioneuvoston päätökseksi. Alueidenkäyttötavoitteiden tarkoituksena on tukea siirtymistä kohti vähähiilistä yhteiskuntaa. Tämä tavoite on perusteltu ja kannatettava. **STY pitää myös erittäin hyvänä, että tavoitteissa korostetaan, että alueidenkäytössä on tarpeen varautua tuulivoimapotentialin laajamittaiseen hyödyntämiseen.**

Metsäteollisuus

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uusimisessa on onnistuneesti tiivistetty tärkeimmät tavoitteet lausunnolla olevaan luonnokseen. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet tukevat Hallitusohjelman tavoitteita.

Bioenergia

Bioenergia ry toteaa kantanaan, että valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) uudistaminen on ollut paikallaan. Vuosien 2000 ja 2008 valtioneuvoston päätökset valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista kaipasivat tarkistamista, jotta ne vastaisivat mahdollisimman hyvin alueiden käytön tulevaisuuden vaatimuksiin. Samalla niitä on voitu kehittää joustavammiksi ja yleispiirteisemmiksi niin, että ne kestävät todennäköisesti aikaa aiempia paremmin.

Bioenergia ry pitää tärkeänä, että VAT-uudistamiseen on voinut osallistua laajasti niin maakunnalliset kuin valtakunnallisetkin toimijat, järjestöt ja myös kansalaiset. Uudistamistyötä on tehty pitkäjänteisesti ja järjestetty useita sidosryhmätilaisuuksia sekä muita kanavia ottaa kantaa prosessin aikana.

Kotiseutuliitto

Alueidenkäyttö luo perustan väestön elinoloille, luo toimintaedellytykset elinkeinotoiminnalle sekä vaikuttaa olennaisesti ympäristön kestävyYTEEN. Uudistuksella on haluttu ottaa huomioon tulevaisuuden haasteet. Edelliset tavoitteet on laadittu vuonna 2000 ja niitä on tarkistettu vuonna 2008. On ollut tärkeää ajanmukaistaa ja päivittää valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet vastaamaan uusiin haasteisiin. Kyselytutkimuksissa on havaittu, että alueidenkäyttötavoitteilla on vaikutusta erityisesti maakuntakaavoitukseen ja kuntakaavoituksessa erityisesti suuremmissa kunnissa.

Kun nykyisillä tavoitteilla on pyritty täydentämään lakia, Kotiseutuliitto pitää hyvänä sitä, että tällä kertaa tavoitteet eivät ole ristiriidassa lain kanssa.

Invaliidiliitto

Invalidiliiton mielestä luonnos on selkeä ja kattava. Luonnoksessa huomioidaan keskeiset valtakunnallisesti tärkeät asiat maakuntien ja kuntien kaavoituksessa sekä viranomaisten toiminnassa eikä tavoitteilla toisaalta luoda olemassa olevien säädösten kanssa päällekkäistä ohjausta.

Luonnoksessa huomioidaan kiitettävällä tavalla väestön ikääntymisen, palvelujen keskittymisen ja digitalisaation vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen. Alueidenkäyttötavoitteilla pyritään edistämään asuin-, työpaikka-, vapaa-ajan- ja palvelutoimintojen sekä liikenteen saavutettavuutta ja sijoittumista tarkoituksenmukaisella tavalla, jolloin yhdyskuntarakenteen hajautuminen vähenee. Nämä kaikki yhdessä edesauttavat kaikkien kansalaisten tasavertaista elämistä ja toimimista yhteiskunnassa.

Kiinteistöliitto

Kiinteistöliitto pitää päätösluonnosta ja sen sisältämiä valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita tarkempine avauksineen perusteltuina ja hyvinä. Tavoitteissa on nähdäksemme huomioitu alueidenkäytön tulevaisuuden haasteet. Pidämme erittäin tärkeänä sitä, että valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet noudattavat pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelmalinjauksia.

BirdLife

Ehdotamme, että valtioneuvosto muuttaa luonnosta nykyisten voimassa olevien tavoitteiden pohjalta vahvemmin ohjaavaan ja konkreettisempaan suuntaan pitäen luonnon monimuotoisuuden vähenemisen pysäyttämiseen ja ilmastomuutoksen hillitsemiseen liittyvät toimenpiteet tavoitteiden keskiössä.

Tavoitteiden tausta, nykytilan kuvaus ja alueiden käytön yleiset tavoitteet on monelta osin hyvin ja tiiviisti kuvattu. Varsinaiset tavoitteet jäävät sen sijaan yleisiksi ja ohjausvaikutuksiltaan vähäisiksi ja ne vastaavat heikosti johdannossa esitettyihin tarpeisiin.

Koska valtion jälkivalvonta on käytännössä loppunut, pitäisi valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita näin ollen tarkentaa ja selventää sen sijaan, että niitä epäselvennetään ja heikennetään, kuten luonnoksessa esitetään.

Luonnos on täten mielestämme epäonnistunut. Tavoitteet on kirjattu hyvin yleisiksi, minkä vuoksi niiden ohjaavuus, ymmärrettävyys ja yksiselitteinen sovellettavuus jäävät heikoksi. Tavoitteet on myös kirjoitettu suositusten muotoon ("edistetään"), kun voimassa olevat tavoitteet sisältävät selkeästi velvoittavia kirjauksia ("on varmistettava"). Yleisluonteisina ehdotetuilla tavoitteilla ei tule olemaan samanlaista käytännön merkitystä kuin nykyisillä. Nykytilanteessa olisi ollut perustellumpaa tarkentaa voimassa olevia tavoitteita niiltä osin kuin tilanne on vuodesta 2008 muuttunut.

Ehdotettujen tavoitteiden konkreettinen merkitys jäisi lopulta oikeuskäytännön ratkaistavaksi. Uskomme uusien sisällöltään epämääräisten tavoitteiden yhdessä viranomaisohjauksen vähenemisen kanssa johtavan kaavoja koskevien valitusten lukumäärän kasvuun, vaikka yleinen tavoite on ollut päinvastainen. Tavoitteita ehdotetaan muutettavaksi niin yleisluontoisiksi, etteivät nykytavoitteiden aikana annetut ennakkopäätökset ohjaa oikeuskäytäntöä.

TOIMIVAT YHDYSKUNNAT JA KESTÄVÄ LIIKKUMINEN

MINISTERIÖT

LVM

LVM:n näkökulmasta alueidenkäytössäkin on pyrittävä ottamaan nykyistä paremmin huomioon meneillään oleva murros, jossa liikenteen ja viestinnän alat ovat sulautumassa toisiinsa teknologisen kehityksen myötä. Tämä näkyy esimerkiksi uudenlaisten liikenteen palveluiden kehittymisenä nykyisten rinnalle sekä automaation edistymiseen liittyvinä haasteina mm. liikenne- ja viestintäinfrastruktuurin kehittämisessä. Näihin liikenteen ja viestinnän aloilla meneillään oleviin muutoksiin luonnos uusista valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista vastaa nykyisiä valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita paremmin.

Alueidenkäytöllä on erittäin merkittävä vaikutus liikennejärjestelmän energiatehokkuuteen ja tätä kautta liikenteen päästöihin, koska alueidenkäytöllä voidaan vaikuttaa liikenteen kysyntään. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat tämän vuoksi tärkeä väline tavoiteltaessa erityisesti pidemmän aikavälin päämäärää nollapäästöisestä liikenteestä. Tavoitteet vähähiilisen ja resurssitehokkaan yhdyskuntakehityksen, kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen sekä muun kestävä liikenteen edistämisestä ovat LVM:n näkökulmasta erityisen tärkeitä. LVM pitää hyvänä, että uusissa tavoitteissa vähähiilistä liikennettä korostetaan yleisesti ottaen kaikkien liikennemuotojen osalta. Maakunnilla ja kunnilla on keskeinen rooli liikenteen päästöjen vähentämisessä liikennejärjestelmän energiatehokkuutta parantamalla. Suomea velvoittavien päästövähennystavoitteiden vuoksi valtion, maakuntien ja kuntien välisessä yhteistyössä on kiinnitettävä erityistä huomiota kestävään liikenteeseen liittyvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteuttamiseen.

MMM

3.1 Toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen -luvussa korostetaan, että monikeskuksinen aluerakenne tukee maan eri osien vahvuuksien hyödyntämistä. Tiivistämällä yhteiskuntarakennetta vähennetään myös yhteiskunnan hiilijalanjälkeä. Tekstissä tai SOVAssa ei kuitenkaan ole huomioitu tutkimuksia (esim. Aalto-yliopisto Jukka Heinonen tai Seppo Junnila; Riikka Kyrö), joiden mukaan kaupungeissa hiilijalanjälki on maaseutua korkeampi mm. kulutuskäyttäytymisen vuoksi. Suomi on harvaan asuttu maa ja maaseutualueita on hyvin erilaisia. Maa- ja metsätalousministeriö painottaa, että maaseudun elinvoimaisuuden tukemiseksi etenkin harvaan asutun maaseudun osalta on mahdollistettava rakentaminen myös tiiviin yhdyskuntarakenteen ulkopuolelle. Lisäksi liikenneverkon pitää tukea liikkumista myös maaseutualueilla ja turvata biotalouden luomat mahdollisuudet.

STM

Luonnokseen sisältyy myös palvelujen, työpaikkojen ja vapaa-ajan alueiden hyvän saavutettavuuden edistäminen eri väestöryhmien kannalta. Tämä on tärkeä tavoite kävelemisen, pyöräilyn ja joukkoliikenteen hyödyntämismahdollisuuksien lisäämisen lisäksi myös esimerkiksi vanhusten ja liikuntarajoitteisten osallistumismahdollisuuksien parantamiseksi.

Toimivat yhteiskunnat ja kestävä liikkuminen (listatut tavoitteet)

Alueidenkäytöllä edistetään ja tuetaan eri alueiden elinvoimaa ja vahvuuksien hyödyntämistä.
Muotoilu painottaa vahvuuksien hyödyntämistä; onko tarpeen tasapainottaa kokonaisuutta kirjaamalla myös jotain vähemmän elinvoimaisten alueiden asioista? Onko tämä relevanttia: *'vähentää alueiden välisiä ja sisäisiä kehityseroja'*.

MAAKUNTIEN LIITOT

Keski-Pohjanmaa

Toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen -kohdan alueidenkäytön yleisiä tavoitteita voitaisiin edelleen täydentää kestävästi ja sujuvasti toimivalla liikennejärjestelmällä elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämisen sekä väestönkehityksen edellyttämän riittävän ja monipuolisen asuntotuotannon ohella.

Satakuntaliitto

Elinkeinoelämän toimintaedellytysten huomioiminen:

Alueidenkäytön peruspilarina tulee olla kestävä kehitys periaate. Kuten luonnoksessa todetaan, tämä tarkoittaa, että "ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon alueidenkäyttöä koskevassa suunnittelussa ja päätöksenteossa." Nämä kolme näkökulmaa eivät kuitenkaan ole yhtä painavasti esillä esityksissä valtakunnallisiksi alueidenkäyttötavoitteiksi. Mikäli Suomi haluaa olla jatkossa maailman kärjessä elinkeinoelämän osaamisessa ja tuotekehityksessä edellyttää tämä myös ympäristön kokonaisvaltaista huomioimista ns. kovanäkökulmana. Vain ympäristön parametrit huomioimalla on mahdollista tuottaa kestävä kasvua. Tämä koskee myös alueiden käyttöä osana elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä.

Toimivien yhdyskuntien yleisenä tavoitteena tulisi olla taloudellisen kasvun, investointien ja työllisyyden edistäminen luomalla suotuisat edellytykset kestävä elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiselle ja väestökehityksen edellyttämälle riittävälle ja monipuoliselle asuntotuotannolle sekä kestävästi ja sujuvasti toimivalle liikennejärjestelmälle.

Lisäksi toimivien yhdyskuntien lähtökohtana tulee olla yhtäläillä alueilla ja alueiden ominaisuudet ihmisten levolle ja virkistykseen sekä luonnolle olemassaolonsa ja uusiutumiskykynsä turvaamiseen.

Häme

Alueidenkäytön yleisenä tavoitteena tulisi olla taloudellisen kasvun, investointien ja työllisyyden edistäminen. Tämä tapahtuu luomalla suotuisat edellytykset elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiselle ja väestökehityksen edellyttämälle riittävälle ja monipuoliselle asuntotuotannolle sekä kestävästi ja sujuvasti toimivalle liikennejärjestelmälle. Tarkastelun noustessa yhdyskuntarakenteen tasolta aluerakenteen tasolle, tulee lausuttavana olevaa VAT-luonnosta paremmin huomioida staattisten (aluevaraukset, väylät jne.) elementtien lisäksi myös dynaamisemmat, aluekokonaisuuteen vaikuttavat tekijät. Tällaisia ovat erilaiset aineiden ja tavaroiden virrat sekä talouden ja muuttoliikkeen kaltaiset aineettomat tekijät.

Edellä mainitusta syystä johtuen mm. kasvukäytävät tulee ottaa paremmin huomioon VAT-tavoitteissa. Suomi ei enää ole irrallisten kaupunkiseutujen kokoelma, vaan kasvavat kaupunkiseudut ovat joissakin tapauksissa kurotuneet yhteen, uudenlaisiksi ylimaakunnallisiksi aluerakenteen orgaanisiksi ja edelleen kasvaviksi kokonaisuuksiksi. Kasvukäytävät ovat keskeinen osa valtakunnallista aluerakennetta. Ne tukeutuvat alueiden luontaisiin vahvuuksiin ja ovat Suomen kilpailukykyyn kannalta strategisen tärkeitä.

Alueiden erityispiirteet vaikuttavat aluerakenteen muotoutumiseen ja valtakunnalliseen liikenne- ja kuljetusverkkoon. Tehokas liikennejärjestelmä -tavoite tukee kuljetuspalvelujen, matka- ja kuljetusketjujen sekä liikenneyhteysien kehittämistä koko maassa. Olemassa olevien liikenneyhteysien kehittäminen ja niihin tukeutuminen on järkevää ja perusteltua.

Pirkanmaa

Luonnoksen luvussa 3 esitetään varsinaiset valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. **Luvussa 3.1 ”Toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen”** (s. 5) ei tunnista tarvetta kaupunkiseutujen ja taajamien eheyttämiseen, eikä keskusta-alueiden kehittämiseen monipuolisina eri toimintojen alueina ja keskustahakuisen kaupan keskittyminä. On tärkeää, että nämä kokonaisvaltaiset, merkitykselliset ja nykyiseen VAT -kokonaisuuteen sisältyvät tavoitteet kirjataan myös uusiin alueidenkäyttötavoitteisiin.

Samassa luvussa käsitellään saavutettavuutta joukkoliikenteestä, kävelystä ja pyöräilystä erillisenä terminä. Liikennesuunnittelussa on perinteisesti arvioitu saavutettavuutta ensisijaisesti ajoneuvoliikenteen näkökulmasta, joka on kuitenkin jo vanhentunut ilmaisu. Sen vuoksi tavoite olisi syytä muokata esimerkiksi muotoon: *”Merkittävät uudet asuin-, työpaikka- ja palvelutoimintojen alueet sijoitetaan saavutettavuuden kannalta tarkoituksenmukaisesti, painottaen erityisesti joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn toimivia järjestelyjä.”*

Uusimaa

Valtioneuvoston päätökseen tulee sisällyttää Helsingin seudun yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän kehittämiseen liittyviä tavoitteita, koska niillä on erityistä merkitystä koko Suomen aluerakenteen ja liikennejärjestelmän toimivuuden ja taloudellisuuden kannalta. Lisäksi tavoitteisiin tulee sisällyttää elin- ja toimintaympäristön viihtyisyyttä, rakennetun ympäristön kauneutta, yhdyskuntien hyvää rakentamista, päästöjen vähentämistä, henkilöautoliikenteen tarpeen vähentämistä, liikenteestä aiheutuvien haittojen vähentämistä ja liikenneturvallisuuden edistämistä koskevat tavoitteet. Näillä tavoitteilla on erityistä merkitystä suurilla ja kasvavilla kaupunkiseuduilla.

Toimiviin yhdyskuntiin ja kestäväan liikkumiseen liittyvät tavoitteet ovat perusteltuja, mutta niistä puuttuvat maankäyttö- ja rakennuslain 5 §:n mukaisten alueiden käytön tavoitteiden näkökulmat elin- ja toimintaympäristön viihtyisyyttä, rakennetun ympäristön kauneutta ja yhdyskuntien hyvää rakentamista koskien.

Merkittävien uusien asuin-, työpaikka- ja palvelutoimintojen alueiden sijoittamista koskeva tavoite on epäselvä. Tältä osin tulee lisätä nykyisiin tavoitteisiin sisältyvä henkilöautoliikenteen tarpeen vähentämistä koskeva tavoite, millä on erityistä merkitystä liikennejärjestelmän toimivuuden kannalta etenkin suurilla kaupunkiseuduilla.

Tavoite tukeutumisesta ensisijaisesti olemassa olevaan rakenteeseen tukee yhdyskuntakehityksen taloudellisuutta. Olemassa olevaan rakenteeseen sisältyy kuitenkin myös alueita, joilla liikkumistarve on suuri ja joihin tukeutuminen ei edistä ilmastotavoitteiden saavuttamista.

Kymenlaakso

Luonnos valtakunnallisiksi alueidenkäyttötavoitteiksi korostaa tavoitteiden merkitystä kansainvälisten velvoitteiden ja sopimusten täytäntöönpanossa. Tavoitteet vähähiilisestä ja resurssitehokkaasta yhdyskuntakehityksestä ja ilmastomuutoksen vaikutuksiin varautumisesta vaikuttavat kaavoituksen kautta tulevana vuosikymmeninä merkittävästi

alueidenkäyttöön. Tavoitteiden johdantoluvussa mainitaan kaupungistuminen mahdollisuuksineen ja haasteineen. Kymenlaakson Liitto katsoo, että myös itse tavoitteissa tulee selvemmin konkretisoida yhdyskuntarakenteen eheyttämisen edellyttämiä toimenpiteitä.

Maakuntakaavoituksen kehitys strategisempaan ja yleispiirteisempään suuntaan edellyttää työvälineitä, joilla voidaan ottaa haltuun valtakunnallisia ja ylimaakunnallisia kehityspiirteitä. Sen vuoksi ylimaakunnallisten kehittämisvyöhykkeiden edellytysten tukeminen tulee säilyttää myös uudistetuissa valtakunnallisissa tavoitteissa.

Pohjanmaa

Ehdotetuissa tavoitteissa ei ole erikseen tavoitteita maaseutua ja kaupunkiseutua varten vaan lähtökohtana on, että samat tavoitteet ovat voimassa koko maassa. Koska alueidenkäyttöön liittyvät odotukset kaupunkiseuduilla on jotain aivan muuta kun maaseudulla Pohjanmaan liiton mielestä kaupunkiseudut olisi hyvä käsitellä alueidenkäyttötavoitteissa. Ehdotetuissa tavoitteissa puuttuu myös sanallisesti pyrkimys eheyttävään suunniteluun. Vaikka ehdotetut tavoitteet tukevat sisällöllisesti ehyttä yhdyskuntarakennetta Pohjanmaan liitto katsoo, että tavoitteissa tulisi kuitenkin selvemmin konkretisoida yhdyskuntarakenteen eheyttämisen edellyttämiä toimenpiteitä.

KUNNAT

Kuntaliitto

Esitetään harkittavaksi osion täydentämistä. Toiseen tavoitteeseen voitaisiin lisätä jatkona maininta siitä, että erityisesti kasvavien kaupunkiseutujen kehitystä tuetaan luomalla edellytykset toimivalle liikennejärjestelmälle sekä edistämällä joukkoliikenteeseen tukeutuvaa ja eheytyvää yhdyskuntarakennetta.

Kiistaton tosiasia on että Suomen menestyminen riippuu vahvojen kaupunkiseutujen kehittymisestä. Täten olisi perusteltua, että kaupunkien haasteet paremmin ilmenisivät niin alueidenkäyttöön vaikuttavista taustailmiöistä, tavoitteiden yhteydessä esitetyistä taustaa ja tarvetta koskevista teksteistä sekä itse tavoitteista.

Helsinki

Varsinaisista alueidenkäyttötavoitteista on poistettu maininnat, jotka liittyvät Helsinkiin tai muihin kaupunkiseutuihin, yhdyskuntarakenteen tiivistämiseen tai eheyttämiseen taikka raideliikenteeseen tukeutumiseen ja henkilöautoilun vähentämisen tarpeeseen. Sanaa kaupunki ei mainita yhdessäkään tavoitteessa. Tämä ei ole linjassa käynnissä olevan kehityksen ja toimintaympäristön muutosten kanssa.

On erittäin tärkeää, että valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa otetaan myös jatkossa huomioon Helsingin seudun erityiskysymykset. Helsingin seutu vastaa merkittävästä osasta koko Suomen arvonlisäystä. Suhteellisen hintatason eriytyminen Helsingin kantakaupungissa verrattuna ympäröivään seutuun on edelleen kasvussa. Tärkein keino vastata tähän kestävästi on lisätä tarjontaa siellä, missä hintataso on korkein. Näin ollen seudun tiiviin, urbaanin ydinalueen kasvun edellytykset tulee turvata. Tämä vaatii rakentamisen hallinnollisten esteiden raivaamista, aktiivista metropolipolitiikkaa sekä investointien ohjaamista sinne, missä ne tuottavat mahdollisimman suuren arvonlisäyksen koko kansantaloudelle.

Kaupungistuminen jatkuu myös Suomessa ja kaupunkikeskustojen merkitys koko valtakunnan talouden vetureina tulee korostumaan entisestään. Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa tulee ottaa huomioon myös muiden kasvavien kaupunkiseutujen rooli. Helsinki on suuresta koostaan johtuen erityisasemassa, mutta VAT:n on hyvä pyrkiä ohjaamaan myös muiden suurten kaupunkien tiivistyvää kasvua. Tiivistymisen ja

eheytyminen tulee olla keskiössä myös pienempien kaupunkien ja taajamien kehityksessä. Valtion viranomaisten ja kuntien tulee hyvässä yhteistyössä ohjata kaupunkien tiivistymistä tavoitteelliseen suuntaan.

Tampere

Vuonna 2008 uudistetuissa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa todetaan, että ”toimivan aluerakenteen runkona kehitetään Helsingin seutua, maakuntakeskuksia sekä kaupunkiseutujen ja maaseudun keskusten muodostamaa verkostoa. Eteläisessä Suomessa aluerakenne perustuu

erityisesti Helsingin sekä muiden kaupunkikeskusten välisiin raideliikenneyhteyksiin.” Lisäksi toisessa kohdassa todetaan, että ”Kaupunkiseutuja kehitetään tasapainoisina kokonaisuuksina siten, että tukeudutaan olemassa oleviin keskuksiin. Keskuksia ja erityisesti niiden keskusta-alueita kehitetään monipuolisina palvelujen, asumisen, työpaikkojen ja vapaa-ajan alueina.”

Lausunnolla olevasta luonnoksesta keskuskaupunkien ja kaupunkiseutujen merkityksen tunnistaminen on jätetty pois. Kuitenkin suurten kaupunkien suhteellinen merkitys on kasvanut erityisesti 2000-luvun aikana ja kaupungistumisen sekä sitä tukevan talouden rakennemuutoksen jatkuessa niiden merkitys korostuu edelleen. Suurten kaupunkien ja kasvavien kaupunkiseutujen kasvava merkitys elinvoiman, talouskasvun ja työllisyyden vetureina on keskeistä Suomen kilpailukyvyllä. Elinvoimaa kasvattavan kehityksen edistäminen edellyttää kaupunkiseutujen suunnittelun kaikinpuolista edistämistä.

Yhdyskuntarakenteen täydentäminen on kestävä kasvun ja kestävien liikennemuotojen edistämisen kannalta ydinkysymyksiä. Olemassa olevan hyödyntämistä ja täydentämistä koskeva tavoite on perusteltua muotoilla tavoitteisiin selkeästi.

Yhdyskuntarakenteen täydentäminen on kestävä kasvun ja kestävien liikennemuotojen edistämisen kannalta ydinkysymyksiä. Olemassa olevan hyödyntämistä ja täydentämistä koskeva tavoite on perusteltua muotoilla tavoitteisiin selkeästi.

Edelleen tavoitteisiin tulisi kirjata lähijunaliikenteen ja raitiotieliikenteen edistäminen kaupunkiseuduilla sekä niihin tukeutuvan maankäytön kehittämisen edistäminen.

Lieksa

Tavoite yhdyskuntarakenteen tiivistämisestä on ilmaistu lauseasti. Tavoitteissa olisi hyvä kuitenkin huomioida luonnoksessa esitetty paremmin kasvavien kaupunkikeskusten ja syrjäisten maaseutumaisten alueiden erilaisuus sekä kehittämisedellytysten erityiskysymykset hyvinvoinnin ja elinvoimaisuuden näkökulmasta.

Helsingin seudun liikenne

Toimivien yhdyskuntien ja kestävä liikumisen tavoitteissa tuodaan esiin olemassa olevan yhdyskuntarakenteen hyödyntäminen sekä kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen hyödyntämismahdollisuuksia tukeminen. Tavoitteissa korostuu myös verkostomaisen rakenteen edistäminen ja toimintojen sijoittaminen kestävä liikumisen kannalta tarkoituksenmukaisesti. Näitä teemoja on edistetty jo pitkään liikennejärjestelmäsuunnittelun HLJ kautta Helsingin seudulla ja nykyään osana MAL 2019 -suunnittelua. HSL tuo esiin, että joukkoliikennettä tulee edistää siellä, missä on joukkoja. Nykyisin Suomen bussiliikenteen nousuista 51% ja junaliikenteen nousuista 73% tehdään HSL-alueella. Joukkoliikenteellä on keskeinen merkitys toisaalta kaupunkiseutujen sisäisessä liikenteessä, toisaalta kaupunkiseutujen välisillä matkoilla. Valtion vahvaa taloudellista tukea joukkoliikenteen infraan ja palveluihin tarvitaan erityisesti siellä, missä joukkoliikenteellä on paras potentiaali. Tällöin palvelut saadaan vastaamaan entistä paremmin asiakastarpeita ja sitä kautta tehokkaan ja ympäristöystävällisen joukkoliikenteen käyttöä lisättyä entisestään. Joukkoliikenteen ohella myös jalankulun ja pyöräilyn edistäminen on tärkeää, mikä edellyttää sujuvaa, laadukasta ja turvallista infraa, jotta arjessa lyhyet matkat voidaan hoitaa kestäväillä kulkutavoilla.

HSL korostaa myös, että kansallisessa päätöksenteossa tulisi sitoutua pitkäjänteiseen kehittämiseen. Hallituskausittain vaihtuvat painotukset kehittämisinvestointien kohdentamisessa, liikennepalvelujen hankinnassa sekä yleisessä liikennepolitiikassa eivät edistä yhdyskuntarakenteen tarkoituksenmukaista kehittämistä. Tällaiset kokonaisnäkemyksen huomioivat suunnitelmat, kuten MAL 2019, tulisi ottaa keskeisemmäksi osaksi suunnittelujärjestelmää ja päätöksentekoa. HSL pitää tärkeänä, että uudistuvissa alueidenkäyttötavoitteissa huomioitaisiin Helsingin seudun erityisasema ja metropolialueen rooli Suomen kasvun ja talouden veturina. Helsingin seutu tulee kasvamaan voimakkaasti. Ennusteiden mukaan

Espoo

Tavoitteiden vähentäminen ja selkeyttäminen on sinänsä hyvä asia ja uudistetuissa tavoitteissa ei enää huomioida erikseen Helsingin seudun erityiskysymyksiä. Espoon kaupunki katsoo, että uudistettaviin tavoitteisiin tulisi edelleen kirjata kasvavien kaupunkiseutujen ja erityisesti metropolialueen valtakunnallinen merkitys.

Salo

1. Tavoiteluonnoksessa tulee hyvin esille mm. ilmaston muutoksen luomat paineet yhdyskuntien kehittämiseen. Sen sijaan vähälle huomiolle ovat jääneet teknologian kehityksen tuottamat radikaalit muutoksenäkymät yhdyskuntien toimintaan, vaikka digitaalisuuden merkitystä joissain kohden tuodaankin esille. Teknologioiden kehitys muuttaa mm. liikumisjärjestelmät ja tuottaa uusia liikennevälineitä ja -muotoja sähköpyörästä Hyperloop-järjestelmään asti. Palvelut ja työ voidaan tuottaa yhä useammin aina siellä, missä ihminen kulloinkin on, eikä erillisiä kaupan tai teollisuuden alueita välttämättä enää ehkä tarvitse varata erikseen samassa määrin kuin nykyisin tehdään. Kuljetuslogistiikka muuttuu ja palvelut siirtyvät yhä enemmän sähköisiin verkkoihin. Energiantuotanto, tavarantuotanto ja elintarviketuotanto voidaan ehkä jo lähivuosina toteuttaa hyvin hajautetusti ja paikallisesti. Tällöin massiivisen infrastruktuurin ja keskitettyjen laitosten tarve saattaa vähetä todella merkittävästi. Ainakin tausta- ja perusteluteksteissä tulisi todeta automaation, robotiikan, keinoälyn, 3D-tulostuksen ja ”lisätyn todellisuuden” (virtuaalimaailma) vaikuttavan suuresti lähivuosina sekä ihmistyön sisältöihin, palvelujen tarjontatapoihin, kaupankäyntiin ja logistiikkaan, tavarantuotantoon sekä liikkumistapoihin ja

-välineisiin. Suomen tulisi edistää näiden uusien teknologioiden tutkimista, kokeilua ja käyttöönottoa myös alueiden käytön tasolla ja yhdyskuntien suunnittelussa.

2. Tavoitteet on laadittu koskemaan kaikkia kansalaisia homogeenisena joukkona ilman, että eri kansalaisryhmien erityistarpeet olisi tunnistettu. Tosiasiassa fyysistä ympäristöä koskevat tarpeet vaihtelevat merkittävästi eri väestöryhmien välillä. Alueiden kehittämisellä vaikutetaan ratkaisevasti siihen, miten erilaiset väestöryhmät voivat elää ja toimia rakennetussa ympäristössä. Selkeänä, julkilausuttuna valtakunnallisena tavoitteena tulisi olla suunnittelun, rakentamisen ja alueiden käytön ohjaaminen niin, että ympäristöstä muodostuisi myös lasten, nuorten, vanhusten ja eri tavoin vammautuneiden ihmisten kannalta toimiva, viihtyisä ja turvallinen. Maankäyttö- ja rakennuslain sisältövaatimukset eivät ole olleet tältä osin riittäviä.

3. Alueidenkäytön suunnittelussa yhteisenä tavoitteena tulisi myös olla mm. maahanmuuttoon helposti liittyvän alueellisen eriytymisen vähentäminen. Maamme väestönkasvusta suurin osa muodostuu maahanmuutosta, ja sen merkitys tulee edelleen kasvamaan. Vaarana on eri kulttuureista tulevien asukkaiden eriytyminen omille asuinalueilleen. Tällaisella alueellisella segregaatiolla on paljon haitallisia sosiaalisia ja yhteiskunnallisia seurauksia, joita tulee aktiivisesti ja ennakoivasti torjua.

Vantaa

Vantaan kaupunkisuunnittelussa valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista ovat painottuneet nimenomaan eheytyvään yhdyskuntarakenteeseen, Helsingin seudun erityiskysymyksiin ja luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityisiin aluekokonaisuuksiin liittyvät teemat. Vantaan kaupunki toteaa huolensa siitä, että lausunnoilla olevassa luonnoksessa ei enää sanallisesti mainita eheyttämisen hyvää tavoitetta eikä Helsingin seudun erityisyyttä. Luonnoksesta ei myöskään löydy kaupunkiseutujen yhteistyön näkökulmaa, vaikka ilman sitä seudullisen kaupunkirakenteen yhdensuuntainen ja kestävä kehittäminen on mahdotonta. Kaupungistuminen globaalina ilmiönä on yksi alueidenkäytön suunnittelun keskeisimmistä haasteista tulevaisuudessa, minkä tulee näkyä valtakunnantasoissa linjauksissa. Kiteyttäminen ja priorisointi tekevät tavoitteille hyvää, mutta uudistuksessa ei saa unohtaa kaupunki-seutuja. Vantaa esittää, että edellisten suuntaviivojen mukaisesti Helsingin seudun erilliskysymyksiä linjataan omassa kokonaisuudessaan.

Turku

Voimistuvan kaupungistumisen ja pääkaupunkiseudun ohella myös muiden isoimpien kaupunkiseutujen erityistavoitteet ovat kirjauksissa liian pienessä asemassa.

Kasvua tavoitteena eikä ilmiönä ole esityksessä mainittu. On toki tärkeää, että valtakunnan tason suojeluasiat ja uudistuminen ovat vahvasti esillä, mutta alueellisesti epätasaisesti kohdistuvan kasvun valtakunnantasoisia linjauksia ja tukea kasville tulee tavoitteisiin lisätä.

Kasvuvyöhykeajattelu on vakiintumassa pysyväksi kehittämisen viitekehykseksi. Se tulee valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa huomioida ja siten varmistaa kehityspotentiaalien hyödyntäminen

Porvoo

Uusissa tavoitteissa ei ole mukana erikseen kasvavien kaupunkiseutujen näkökulmaa eikä myöskään väestömäärältään hiipuvien kaupunkien ja maaseudun näkökulmaa, mitä Porvoon kaupunki pitää suurena puutteena. Väestö keskittyy Suomessa harvoille kaupunkiseuduille ja trendin on ennakoitu jatkuvan vahvana erityisesti työpaikkojen keskittymisen ja ammattikuvien erikoistumisen seurauksina. Kasvavat kaupungit ja kaupunkiseudut toimivat taloudellisen ja kulttuurisen kehityksen moottoreina, ja ne mahdollistavat myös ympäröivän maaseudun ja pienten taajamien elinvoimaisena säilymisen. Kasvun avaintekijät liittyvät suuressa määrin sujuviin ja nopeisiin yhteyksiin

kaupunkiseutujen sisällä ja niiden välillä. Pelkästään olemassa olevien yhteyksiin tukeutumalla ei varmisteta elinvoimaisten työssäkäyntialueiden toimivuutta.

Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteista tulisi ottaa paremmin huomioon kasvavien kaupunkien ja kaupunkiseutujen haasteet. Erityisen tärkeätä olisi ottaa tavoitteisiin mukaan vetovoimaisten työssäkäyntialueiden liikenneyhteyksien ja erityisesti joukkoliikenneyhteyksien kehittäminen

Nurmijärvi

Voimassa olevissa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa on Helsingin seudun erityiskysymyksiä koskeva asiaryhmä. Luonnoksessa uudistetuiksi valtakunnallisiksi alueidenkäyttötavoitteiksi ei ole millään tavoin otettu huomioon Helsingin seutua tai muita kasvavia kaupunkiseutuja ja niiden kehityksen tukemisen valtakunnallista merkitystä.

Kasvavat kaupunkiseudut ja niiden merkitys Suomen taloudelle ja kilpailukyvyllä tulee ottaa huomioon valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa. Merkittävää näiden alueiden kehittämisedellytysten kannalta on kestävästi toimiva liikennejärjestelmä, jonka toteuttamista valtion viranomaisten tulee edistää.

Oulu

Nykyiset alueidenkäyttötavoitteet ovat yhdessä maankäyttö- ja rakennuslain kaavojen sisältövaatimusten kanssa linjanneet selvästi yhdyskuntarakenteen kehittämissuunnaksi sen eheyttämisen. Tavoitteissa on lisäksi tunnistettu kaupunkiseutujen erityisrooli tässä tehtävässä.

Luonnoksessa yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen liittyviä tavoitteita on muotoiluiltaan merkittävästi väljennetty. Tavoitteissa ei ole myöskään tunnistettu suurten kaupunkien ja kaupunkiseutujen erityistä merkitystä kestäväen alue- ja yhdyskuntarakenteen toteuttamisessa.

Alueidenkäytön tavoitteiden toteutuminen edellyttää jatkossakin yhdyskuntarakenteen eheyttämistä ja erityisesti suurta liikennetarvetta aiheuttavien toimintojen sijoittamista kestävästi osaksi nykyistä yhdyskuntarakennetta. Siten luonnoksessa esitettyjä muotoiluja tulisi jatkovalmistelussa muuttaa sitovimmiksi, jolloin valtakunnalliset alueidenkäytöntavoitteet ohjaisivat yksiselitteisesti maakunta- ja kuntakaavoitusta eheyttämään nykyistä yhdyskuntarakennetta sekä kehittämään keskusta-alueita. Tavoite tulisi kohdistaa erityisesti kaupunkiseuduille.

MUITA VIRANOMAISTAHOJA

Etelä-Pohjanmaan ELY

Tavoitteisto on kattava ja tarkoituksenmukainen. Tavoitteet on laadittu tiiviiseen muotoon, jolloin tavoitteet voidaan neuvottelumenettelyin ja muulla viranomaisyhteistyöllä sovittaa

paikallisiin olosuhteisiin. Valtioneuvoston selonteko kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta vuoteen 2030 saattaisi kuitenkin edellyttää kestävästä liikkumisesta osalta alueidenkäyttöllisiä tavoitteita autoliikenteen osalta. Mitä alueidenkäyttöllistä varautumista tarvitaan, kun vuoteen 2030 mennessä eli seuraavan 13 vuoden aikana pyritään lisäämään sähköautojen määrä 250 000 ja kaasuautojen määrä 50 000 kappaleeseen.

Kaakkois-Suomen ELY

Taustoittavassa tekstissä mainitaan, että *päästöjä voidaan vähentää olemassa olevan rakenteen hyödyntämisen lisäksi edistämällä työpaikkojen, palvelujen ja vapaa-ajanalueiden saavutettavuutta sekä parantamalla kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen hyödyntämismahdollisuuksia*. Taustatekstiin viitaten tällä voidaan tarkoittaa myös harvaan asutussa maassa hajakenteen lisäämistä. Ympäristö- ja talousvaikutuksien vuoksi yhteiskunnan tulee tukea olevan rakenteen käyttöasteen kasvattamista, eikä korostaa mahdollisuuksia rakenteen väljentämisestä.

Esitetyissä tavoitteissa on hyvää, että siinä on mainittu erikseen mm. kävely, pyöräily ja joukkoliikenne. Tavoitteissa kuitenkin puhutaan *hyödyntämismahdollisuuksista ja tarkoituksenmukaisuuksista*. Ilmaisuilla tavoite on saatu väljäksi ja ponnettomaksi.

Hyvän elinympäristön kannalta tärkeä tavoite olisi paremmin saavutettavissa, kun asia muotoillaan seuraavasti: *Alueidenkäytössä etusijalla tulee olla ratkaisut, joissa liikkuminen ja saavutettavuus on parhaiten ratkaistu kävelyn, polkupyöräilyn ja julkisen liikenteen näkökulmasta*.

Pirkanmaan ELY

Otsikossa mainitun tavoitekokonaisuuden yhtenä lähtökohtana on erityisesti kaupunkiseuduilla kohtuuhintaisten asuntojen riittävä tarjonta ja sen myötä työvoiman saatavuuden ja elinkeinoelämän kilpailukykyyn edistäminen. Näiden tavoitteiden toteuttaminen tulisi varmistaa maapoliittisin toimenpitein. ELY-keskus esittää tarvittavien toimintaperiaatteiden täsmentämistä tavoitteiden taustaa ja tarvetta kuvaavassa osiossa.

Varsinais-Suomen ELY

ELY-keskus pitää hyvänä, että vähähiilisyys ja resurssitehokkuus nostetaan tavoitteissa esiin: ”Alueidenkäytöllä luodaan edellytykset vähähiiliselle ja resurssitehokkaalle yhdyskuntakehitykselle tukeutuen ensisijaisesti olemassa olevaan rakenteeseen.” ELY-keskus toivoisi kuitenkin tähänkin aiheeseen tavoitteisiin tehokkaampaa lähestymistapaa. Kaavoituksella ja kaavamääräyksillä voidaan merkittävästi vaikuttaa tähän teemaan (energialähteet, materiaalit, jne.)

Uudenmaan ELY

Toimivia yhdyskuntia ja kestävästä liikkumisesta koskevat tavoitteet ovat hyviä. Niillä pyritään muun muassa vähähiiliseen yhdyskuntakehitykseen, tukeutumaan ensisijaisesti olemassa olevaan rakenteeseen ja edistämään kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen hyödyntämismahdollisuuksia. Tavoitteet eivät kuitenkaan velvoita riittävästi kestävästä yhdyskuntarakenteen toteuttamiseen, eivätkä turvaa sitä, että alueidenkäytön keinoilla saataisiin hillittyä ilmastonmuutosta. Ne eivät myöskään huomioi kaupunkiseutujen merkitystä kestävästä yhdyskuntarakenteen saavuttamisessa.

Kestävästä yhdyskuntarakenteeseen sisältyy kestävä maankäyttö ja liikennejärjestelmä. Tämä on olennaista nimenomaan kaupunkiseuduilla, joissa valtaosa suomalaisista asuu.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistamisesta tehdyn ympäristöarvioinnin selostuksen mukaan Suomen kaupungistumisaste on 70 % ja kaupungistumiskehitys jatkuu. Kaupunkiseutujen kehitystä on kuitenkin leimannut jo vuosikymmeniä niiden yhdyskuntarakenteen hajautuminen. Kaupunkiseuduilla kestävän maankäytön ja liikennejärjestelmän saavuttaminen on mahdollista ja edellä osoitetusta johtuen myös välttämätöntä. Siihen tulee osoittaa tehokkaita keinoja. Tavoitteena tulee olla, että kaupunkiseuduilla eheytetään yhdyskuntarakennetta ja hillitään hajarakentamista. Yhdyskuntarakenteen laajenemisalueiden tulee tukeutua tehokkaaseen joukkoliikenteeseen suurilla kaupunkiseuduilla, joilla siihen on todellinen mahdollisuus. Niillä tavoitteena tulee olla, että merkittävien uusien asuin-, työpaikka- ja palvelutoimintojen alueiden käyttöönotto ajoitetaan siten, että mahdollisuudet joukkoliikenteen hyödyntämiseen varmistetaan.

Tavoiteluonnos ei huomioi Helsingin seudun erityisyyttä. Helsingin seutu on mittakaavaltaan ja merkitykseltään omanlaisensa seutu Suomessa. Seudulla asuu lähes 1,5 miljoonaa ihmistä ja sen yritysten osuus koko maan bruttokansantuotteesta on 33 prosenttia. Helsingin seudun yhdyskuntarakenteellisilla ratkaisuihin on paljon painoarvoa ilmastotavoitteiden saavuttamisessa ja seudun merkitys Suomen elinkeinoelämälle on suuri. Esimerkiksi seudun liikennejärjestelmän toimivuudella on keskeinen vaikutus elinkeinoelämän toimintaedellytysten varmistamisessa. Tästä johtuen Uudenmaan ELY-keskus katsoo, että uudistettaviin valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin tulee sisällyttää omia, Helsingin seudun yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän kehittämistä koskevia tavoitteita.

Keski-Suomen ELY

ELY-keskus pitää hyvin valitettavana, että niin maankäyttö- ja rakennuslain säännöksissä kuin nyt VATEissakin ollaan luopumassa vähittäiskaupan sijainnin yksityiskohtaisemmasta ohjauksesta. Suomen kuntarakenteessa jo tapahtuneiden ja myös jatkossa tapahtuvien muutosten vuoksi olisi aiempaa tärkeämpää pohtia kuntien palvelurakennetta sekä yhteiskunnallisten että kaupallisten palveluiden osalta kaikkien kuntalaisten kannalta mahdollisimman tasapainoiseksi kokonaisuudeksi myös maankäytön suunnittelun näkökulmasta.

Kaupallisten palveluiden osalta tavoitteena tulisi olla kaupan kehityksen ja toimivan kilpailun sekä kestävän yhdyskuntakehityksen yhteen sovittaminen niin, että syntyy toimivia yhdyskuntia ja hyvää elinympäristöä. ELY-keskus katsoo, että VATEilla tulisi edelleenkin edistää lähipalveluiden turvaamista ja varmistaa kattava palveluverkko.

Ekologisesti, taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävän kehityksen mukainen yhdyskuntarakenne perustuu tarkoituksenmukaiseen mitoitukseen. Siksi ELY-keskus pitää erittäin tärkeänä, että uusissa VATEissa säilytettäisiin tavoite perustellun väestönkehitysarvion edellyttämisestä kaavoituksen lähtökohtana.

Luonnoksessa esitetyt tavoitteet ovat kovin yhdyskuntapainotteisia unohtaen nykyisissä VATEissa hyvin huomioidun maaseudun tyystin, mitä ELY-keskus pitää harmillisena. Maaseudun elinvoimaisuus on erittäin tärkeää koko maalle niin elintarvikkeiden ja teollisuuden raaka-ainetuotannon kuin loma-asumisen ja matkailunkin kannalta, mikä tulisi ottaa huomioon VAT-uudistuksessa.

Liikennejärjestelmän ja liikkumisen näkökulmasta katsotaan puutteeksi mm. seuraavaa:

- Maankäytön ja liikenteen yhteen kytkeä ajoituksellisesti puuttuu tavoitteista kokonaan

- Kaikki tavoitteet koskevat kaikkia alueita, eikä esimerkiksi isoimmille kaupunkiseuduille ole esitetty omia tavoitteita
- Liikenneturvallisuus ei sisälly tavoitteisiin lainkaan

Helsingin HO

Toimivia yhdyskuntia ja kestäväää liikkumista koskevaan asiakokonaisuuteen sisältyy valtakunnallinen alueidenkäyttötavoite, jonka mukaan merkittävät uudet asuin-, työpaikka- ja palvelutoimintojen alueet sijoitetaan saavutettavuuden, joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn kannalta tarkoituksenmukaisesti.

Hallinto-oikeudessa voi mahdollisen kaavavalituksen johdosta tulla tutkittavaksi myös se, onko hyväksytyssä kaavassa huolehdittu valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamisesta siten, että edistetään niiden toteuttamista (maankäyttö- ja rakennuslaki 24 § 2 mom.). Hallinto-oikeus voi kuitenkin tutkia ainoastaan sen, onko hyväksytty kaava valituksessa esitetyillä perusteilla lainvastainen. Hallinto-oikeuden toimivaltaan ei sen sijaan kuulu tutkia kaavan tarkoituksenmukaisuuteen liittyviä seikkoja. Tämän vuoksi myöskään valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa ei tulisi asettaa kaavan sisällölle sellaista vaatimusta, joka perustuu ratkaisun tarkoituksenmukaisuuteen.

Esimerkiksi muotoilu ”Merkittävät uudet asuin-, työpaikka- ja palvelutoimintojen alueet tulee sijoittaa niin, että ne ovat mahdollisimman hyvin joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn kannalta saavutettavissa” olisi tältä osin selkeämpi.

Motiva

Olemme Motivassa iloisia siitä, että energiatehokkuus nousee vahvasti esiin näille ryhmille asetetuissa tavoitteissa, että vähähiilinen ja resurssitehokas yhdyskuntakehitys tukeutuu ensisijassa olemassa olevaan rakenteeseen ja että alueidenkäytöllä luodaan edellytykset bio- ja kiertotaloudelle. Erityisen tyytyväisiä olemme siitä, että tavoitteissa edistetään kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen hyödyntämismahdollisuuksia sekä viestintä-, liikumis- ja kuljetuspalveluiden kehittämistä.

Metsähallitus

Toimivat liikenne- ja viestintäyhteydet tukevat Suomen kilpailukykyä ja vaikuttamista tulevaisuuteen sekä valtakunnallisesti että kansainvälisesti.

Metsäkeskus

Kaupunkiseutujen kasvupaineen lisäksi tulisi tavoitteissa huomioida myös supistuvat yhdyskunnat, kun tavoitteissa ”tukeudutaan ensisijaisesti olemassa olevaan rakenteeseen.” Supistuvat yhdyskunnat ovat kaupunkiseutujen kasvun käänköpuoli.

JÄRJESTÖT

Kaupan liitto

Luonnoksessa mainitaan luotavan edellytykset elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiseksi. Pidämme tätä tärkeänä. Myös toimivan kilpailun edistäminen tulisi huomioida tavoitteissa.

Kahdessa viimeisessä kappaleessa korostetaan saavutettavuutta. Kaupan liitto katsoo, että valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla ei voida määrätä saavutettavuutta. Reaalimaailmassa ihmiset ja työpaikat muuttavat ja sijoittuvat toisistaan riippumatta.

Tavoitteissa korostuu mielestämme joukkoliikenne sekä kevyet liikkumismuodot. Koska joukkoliikennettä ei ole tyydyttävissä määrin lukuisissa kaupunkikeskuksissa, tulee muu liikkuminen mukaan luettuna myös autoilu huomioida.

3.1 -kohdan tavoitteiden tausta ja tarve osassa mainitaan kaupunkiseutujen kohtuuhintaisten asuntojen riittävä tarjonta. Näkemyksemme mukaan kaikkia Suomen yli sataa kaupunkia ei voida määritellä saman kaupunki -käsitteen alle, joten kaupunkiseutu tulisi määritellä tarkemmin

Olemassa olevan rakenteen hyödyntäminen on sinänsä kannatettavaa, mutta olemassa olevaan rakenteeseen rakentaminen vähentää joissakin tapauksissa vanhojen rakennusten ja niiden asukkaiden viihtyvyyttä. Olemassa olevaan rakenteeseen rakentaminen on todennäköisesti myös kalliimpaa kuin rakentaminen muualla. Asumisen kalleus on Suomessa suuri epäkohta.

Tavoitteissa mainitaan eri väestöryhmien tarpeita vastaava asuntotarjonta sekä elinkeinojen uusiutuminen ja kehittyminen. Näkemyksemme mukaan tavoitteisiin pitää ehdottomasti ottaa mukaan myös riittävän tonttimaan varmistaminen elinkeinoelämän tarpeisiin, mm. kaupan käyttöön.

Keskuskauppakamari

Kaupungistuminen on myös Suomea koskeva megatrendi, joka vaikuttaa maankäytön suunnitteluun. Erityisen voimakkaasti se näkyy Helsingin seudulla, jonka väestömäärän ennustetaan lisääntyvän n. 600 000:lla asukkaalla seuraavien runsaan 20 vuoden aikana. Suomen ainoalla metropolialueella on olennaisen tärkeä merkitys maan kilpailukyvyllä ja myös muusta maasta poikkeavia tarpeita. Tätä ei kuitenkaan ole millään tavalla otettu huomioon uudistetuissa tavoitteissa. Uudistamistyön yhdeksi lähtökohdaksi on jopa otettu se, ettei tavoitteissa nimetä erikseen tiettyjä hallinnollisia alueita tai luonnonmaatieteellisiä aluekokonaisuuksia. Kaupunkeja ei mainita yhdessäkään tavoitteessa.

Tavoitteissa kiinnitetään huomiota kasvavien kaupunkiseutujen kannalta tärkeisiin kysymyksiin, kuten riittävään asuntotuotantoon ja kestävien liikkumismuotojen edistämiseen. Vahvasti kasvavilla ja tiivistyvillä kaupunkiseuduilla on kuitenkin tiettyjen välttämättömien toimintojen sijoittamiseen liittyviä erityisiä haasteita, joiden ratkaisemiseen seudullisesti olisi hyvä saada tukea valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista (esim. asukkaissa vastustusta herättävät jäte- tai energiahuollon alueet tai kiviainesten ottoalueet).

Kauppakamari pitää tärkeänä, että tavoitteissa otetaan huomioon metropolialueen ja muiden kasvavien kaupunkiseutujen maankäytön erityistarpeita. Tällaisia ovat mm. yhdyskuntarakenteen tiivistämisen ja täydennysrakentamisen edistäminen.

Suomen tieyhdistys

Suomen Tieyhdistys katsoo, että liikenneturvallisuuden parantaminen ja erityisesti suurten kaupunkiseutujen kestävä yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän edistäminen tulisi lisätä valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin. Liikkumisen turvallisuudella ja elinympäristön terveellisyydellä on merkittävä kansanterveydellinen ja kansantaloudellinen vaikutus.

Alueiden, yhdyskuntarakenteen ja maankäytön suunnittelu siten, että luodaan kestävää ja eheää yhdyskuntarakennetta vaikuttaa merkittävästi liikenneturvallisuuteen, elinympäristön terveellisyyteen sekä ilmastotavoitteen saavuttamiseen. Kaupunkiseuduilla on todellisia edellytyksiä vaikuttavuuden aikaansaamiseksi kestävä yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän keinoin.

Hiilidioksidipäästöjen vähentämistä koskevat keinot liittyvät kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteeseen ja toimivuuteen, maankäytön ja liikenteen yhteensovittamiseen, uusiutuvan energian tuotannon edellytysten luomiseen sekä sellaisen elämäntavan mahdollistamiseen, missä päästöt ovat vähäisiä. Maankäytön ratkaisuilla voidaan vaikuttaa liikkumisen tarpeeseen ja liikkumistavan valintaan.

Ilman liikenneturvallisuuden parantamista ja kaupunkiseutujen kestävä yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän edistämismahdollisuutta, alueiden käytön suunnittelun tavoitteet, edellytykset hyvälle elinympäristölle ja taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävälle kehitykselle uhkaavat vaarantua, heikentäen samalla ilmastotavoitteiden saavuttamista.

RAKLI

Päätavoitteet ja niitä koskevat tarkennukset ovat tärkeitä. RAKLI pitää erityisen tärkeänä tavoitetta hyödyntää olemassa olevaa rakennettua ympäristöä mahdollisimman hyvin ja resurssitehokkaasti. Samoin tavoite luoda edellytyksiä elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiselle sekä väestökehityksen edellyttämälle riittävälle ja monipuoliselle asuntotuotannolle on keskeinen. Tavoite kestävien liikkumismuotojen ja kuljetuspalveluiden edistämisestä vastaa myös hyvin yhteiskunnan tarpeita.

Vuonna 2008 tarkistetuissa alueidenkäyttötavoitteissa linjattiin erityisiä tavoitteita kaupunkiseuduille. Uudessa luonnoksessa ei ole vastaavia kirjauksia, vaikka monet yhteiskunnan muutokset, joihin uudistamistarpeissakin viitataan, juontuvat kaupungistumisesta. *RAKLIn kanta on, että VAT:n tulisi tunnistaa konkreettisemmin erityyppisten alueiden tarpeet ja täsmentää tarpeiden mukaiset valtakunnantason tavoitteet yhteistyössä maakuntien kanssa.*

MTK

Nykyisissä VATEissa nostetaan esille yhdyskuntarakenteen tiivistäminen ja eheyttäminen. Nyt lausunnolla olevassa luonnoksessa näitä termejä ei ole enää käytetty. Kuntien vastuun lisäämisen kannalta tavoitteiden poisto on perusteltua. Tiivistäminen ja eheyttäminen eivät ottaneet huomioon koko Suomen näkökulmaa erilaisista alueista. Tämä taas johti siihen, että myös maaseutumaisilla alueilla alettiin tarpeettomasti ajatella yhdyskuntarakenteen tiivistämistä. Kasvavan väestönpaineen alueilla tiivistäminen on yhä jatkossakin tarpeen. Näiden kuntien kaavoitustoimi on kehittynyt, eikä VATien muutos tältä osin vähennä kuntien mahdollisuuksia vastata kasvupaineen vaatimuksiin. Koska alueidenkäytön näkökulmasta pinta-alalla mitattuna tiivistämistä kaipaavat alueet ovat marginaaliset, on perusteltua, ettei tiivistäminen ole valtakunnan näkökulmasta tavoitteissa mukana. Tavoite toimivista yhdyskunnista ja kestävästä liikkumisesta pitävät sisällään tavoitteen riittävästä ja monipuolisesta asuntotuotannosta.

Pyöräilyliitto

VAT-uudistusesityksessä korostetaan hyvin verkostoitunutta ja hyvien yhteyksien varaan rakennettua yhteiskuntaa, jonka kehittämisessä on huomioitava paremmin kestävät liikennemuodot. Tämä on hyvä ajatus, mutta lähtökohdissa pitäisi pyrkiä eroon yksityisautoiluun perustuvasta yhteiskuntarakenteesta. Alueiden suunnittelu- ja rakentamismääräykset ohjaavat edelleen vahvasti yksityisautoilun käyttämiseen pääasiallisena liikennemuotona. Tästä kierteestä on päästävä irti, jos valtioneuvoston asettamat liikenteen päästövähennystavoitteet aiotaan saavuttaa. Esimerkiksi kaupunkikeskustoista pitäisi tehdä pääsääntöisesti sellaisia, ettei läpiajoliikenne niissä ole enää mahdollista.

ERI LIKENNEMUOTOJEN VETOVOIMATEKIJÖIDEN HUOMOINTI PUUTTUU

Yksityisautoilun vetovoimatekijöihin tulisi puuttua selkeämmin: pysäköinnin saatavuus, väylien määrä ja laatu sekä niiden käytön hinnoittelu vaikuttavat merkittävästi kulkutapavalintoihin. Ihmiset valitsevat sen kulkumuodon, joka on sujuvin, nopein ja tehokkain. Yksityisautoilun sujuvuutta kaupungeissa on rajoitettava, sillä sen aiheuttamat haitat sekä kustannukset yhteiskunnalle, ympäristölle ja ihmisten terveydelle ovat valtavat. Yksityisautoilun määrää vähentää tehokkaasti se, että sillä on pidempi matka-aika kohteisiin kuin vaikkapa polkupyörällä. Tämä asia voidaan huomioida tehokkaasti kaavoituksessa. Esimerkiksi Houtenin kaupunki Hollannissa on rakennettu niin, että keskustaan eri lohkojen välillä ei pääse liikkumaan suoraan autolla, vaan ainoastaan kehätien kautta.

LOGISTIIKAN MUUTOS HUOMIOITAVA

Alueiden käytössä on tuettava logistiikan siirtymistä keveämpiin kulkuneuvoihin kaupunkialueilla. Tämä tarkoittaa sitä, että kaupungeista tulee varata kevytlogistiikan käyttöön pieniä alueita tai tontteja, jonne on hyvät yhteydet raskaammilla ajoneuvoilla. Jakelu asiakkaalle toteutetaan tavarapyörillä ja keveillä sähköajoneuvoilla. Näin tehostetaan merkittävästi logistiikkaketjun energiatehokkuutta, parannetaan liikenneturvallisuutta ja vähennetään päästöjä.

VALTAKUNNALLINEN BAANAVERKKO ON OSA LIKENNEVERKKOA

Taustamuistiossa ei huomioida pyöräilyn valtakunnallista liikenneverkkoa. Syy tähän on varsin selvä: sellaista ei toistaiseksi ole Suomessa ollut.

Tarve valtakunnallisen baanaverkon suunnittelulle on kuitenkin ilmeinen: jotta alueiden käyttö voi olla tehokasta ja järkevää, pitää liikenneverkkojen sijainti olla selvillä pitkälle tulevaisuuteen.

LÄHIPALVELUT HOUKUTTELEVAT KÄVELEMÄÄN JA PYÖRÄILEMÄÄN

Tavoitteissa mainitaan palveluiden keskittyminen ikään kuin luonnonlakina. Sellainenhan se ei ole, vaan asiaan voidaan vaikuttaa. Onko meillä tarve kaavoittaa enää kaupan suuryksiköitä? Voidaanko palvelut hoitaa jatkossa entistä paikallisemmin? Tämä tukisi monia tavoitteita liikenteen vähentymisestä luonnonvarojen kestävämpään käyttöön ja kulttuuriympäristön säilymiseen moninaisempana. Toivommekin, että yhdeksi tavoitteeksi otetaan lähipalveluiden turvaaminen, niin että alueidenkäytössä rajoitetaan palveluiden keskittymistä.

Metsäteollisuus

Toimiviin yhdyskuntiin ja kestävään liikkumiseen liittyvissä tavoitteissa on ensiarvoisen tärkeää, että tuetaan eri alueiden elinvoimaa ja luodaan edellytykset elinkeino- ja yritystoiminnan kehittämiseksi. Tämä on otettu hyvin huomioon luonnoksessa.

SAK/STTK/AKAVA

Alueellinen kehitys on hyvin erilaista eri puolilla Suomea. On tavoiteltavaa, että alueidenkäytöllä edistetään koko maan eri alueiden elinvoimaa ja vahvuuksien hyödyntämistä.

Valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista puuttuu kuitenkin kaksi olennaisinta tavoitetta eli yhdyskuntarakenteen tiivistäminen ja vahvojen kasvukeskusten synnyttäminen. Luonnoksessa ei mainita sanallakaan kaupunkeja.

Molemmat tavoitteet kiihdyttävät talouskasvua, alentavat infrastruktuurin ja palveluiden järjestämiskustannuksia sekä päästöjä.

- Alueidenkäytöllä edistetään yhdyskuntarakenteen tiivistämistä, vahvojen kasvukeskusten syntymistä, koko maan monikeskuksista verkottuvaa ja hyviin yhteyksiin perustuvaa aluerakennetta, ja tuetaan eri alueiden elinvoimaa ja vahvuuksien hyödyntämistä.
- Alueidenkäytöllä luodaan edellytykset vähähiiliselle ja resurssitehokkaalle yhdyskuntakehitykselle, joka tukeutuu ensisijaisesti olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen. Edistetään kaikkien väestöryhmien palvelujen, työpaikkojen ja vapaa-ajan alueiden hyvää saavutettavuutta.
- Edistetään kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen käyttöä, sekä viestintä-, liikkumis- ja kuljetuspalveluiden kehittämistä.
- Merkittävät uudet asuin-, työpaikka- ja palvelutoimintojen alueet sijoitetaan siten, että ne ovat pääsääntöisesti joukkoliikenteen, kävellen tai pyöräillen saavutettavissa.
- Alueidenkäytöllä luodaan edellytykset matkailulle, bio- ja kiertotaloudelle.

Kuluttajaliitto

Kuluttajaliiton mielestä liikenteen päästöjen vähentämisessä keskeistä on ihmisten liikkumistarpeen vähentäminen: tämä edellyttää maankäytön, asumisen, liikenteen, palvelujen ja työpaikkojen yhteensovittamista. Yhdyskuntarakenteen tulee olla sellainen, että tarve oman auton käyttämiseen on mahdollisimman vähäistä. Kuluttajaliiton mielestä tämä tulisi huomioida valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa.

Tavoitteena tulee olla se, että mahdollisimman suuri osa liikkumistarpeesta voidaan hoitaa kevyellä ja joukkoliikenteellä. Tiivis kaupunkirakentaminen ja palveluiden saavutettavuus ovat tärkeitä tavoitteen saavuttamiseksi. Kaupungistumista tukevaa täydennysrakentamista tulee lisätä ja kohtuuhintaisen asumisen tarpeeseen on vastattava kasvukeskuksissa. Ilmastonmuutoksen torjunnan kannalta hyvä yhdyskuntarakenne turvaa myös kaikille väestöryhmille palveluiden, työpaikkojen ja vapaa-ajan paikkojen hyvän saavutettavuuden.

Invaliidiliitto

Alueidenkäyttötavoitteilla pyritään myös edistämään tehokasta liikennejärjestelmää kehittämällä mm. palveluja ja teknologiaa. Liikennejärjestelmän toimivuutta ja taloudellisuutta on tarkoitus edistää mm. eri liikennemuotojen ja -palvelujen yhteiskäyttöön perustuvilla matkaketuilla. Invalidiliitto ehdottaa, että tavoitteissa korostetaan matkaketujen ja palvelujen katkeamatonta esteettömyyttä kaikkien kansalaisten kannalta.

SAFA

Alueiden erilaisuus huomioitava

Tavoitteissa tulisi ottaa paremmin huomioon erilaisten ja erikokoisten paikkakuntienvaihtelevat haasteet. Esimerkiksi raide- ja joukkoliikenteeseen tukeutuvaa ja eheyttävää yhdyskuntarakennetta on korostettava suurten, kasvavien kaupunkiseutujen kohdalla. Mutta myös pienet kaupungit on saatava pysymään elinvoimaisina, viihtyisinä ja yhdyskuntarakenteeltaan kestävinä. On varottava, etteivät tavoitteet ylläpidä hitaammin kasvavilla ja taantuvilla alueilla jatkuvaa hajaantumista tai johda hallitsemattomaan olemassa olevan rakenteen vakaakäyttöön. Toisaalta myös kaupunkeihin ja kaupunkiseutuihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Sana "kaupunkiympäristö" puuttuu tekstistä kokonaan.

Olemassa oleva kaupunkirakenne lähtökohdaksi

Olemassa olevaa rakennuskantaa ja kulttuuriympäristöä ei ole lähtökohtana huomioitu tarpeeksi. Tavoitteet tuntuvat keskittyvän enimmäkseen uusien alueiden uudisrakentamiseen. Kun tulevaisuudessa painopiste siirtyy yhä enemmän alueiden täydennysrakentamiseen, onko tärkein tavoite tehostaa liikennejärjestelmiä? Olisiko syytä kiinnittää huomiota esitettyä selvemmin rakennetun ympäristön laatuun, monipuoliseen toimivuuteen ja uudistustarpeisiin?

Palvelujen saavutettavuus ei riitä yhdyskuntarakenteen kehittämistavoitteeksi koko maata ajatellen. Suurimassa osassa maataamme, varsinkin pohjoisemmaksi mentäessä, maankäyttöön liittyvillä päätöksillä ei saavutettavuutta käytännössä paranneta - varsinkin pysyteltäessä olevan tieverkoston varassa. Saavutettavuuteen liittyvät ratkaisut tehtäneen tällöin enemmän tietoliikenne- ja liikennepoliittisin päätösin.

TEHOKAS LIIKENNEJÄRJESTELMÄ

MINISTERIÖT

LVM

LVM:n näkökulmasta alueidenkäytössäkin on pyrittävä ottamaan nykyistä paremmin huomioon meneillään oleva murros, jossa liikenteen ja viestinnän alat ovat sulautumassa toisiinsa teknologisen kehityksen myötä. Tämä näkyy esimerkiksi uudenlaisten liikenteen palveluiden kehittymisenä nykyisten rinnalle sekä automaation edistymiseen liittyvinä haasteina mm. liikenne- ja viestintäinfrastruktuurin kehittämisessä. Näihin liikenteen ja viestinnän aloilla meneillään oleviin muutoksiin luonnos uusista valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista vastaa nykyisiä valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita paremmin.

Alueidenkäytöllä on erittäin merkittävä vaikutus liikennejärjestelmän energiatehokkuuteen ja tätä kautta liikenteen päästöihin, koska alueidenkäytöllä voidaan vaikuttaa liikenteen kysyntään. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat tämän vuoksi tärkeä väline tavoiteltaessa erityisesti pidemmän aikavälin päämäärää nollapäästöisestä liikenteestä. Tavoitteet vähähiilisen ja resurssitehokkaan yhdyskuntakehityksen, kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen sekä muun kestävän liikenteen edistämisestä ovat LVM:n näkökulmasta erityisen tärkeitä. LVM pitää hyvänä, että uusissa tavoitteissa vähähiilistä liikennettä korostetaan yleisesti ottaen kaikkien liikennemuotojen osalta. Maakunnilla ja kunnilla on keskeinen rooli liikenteen päästöjen vähentämisessä liikennejärjestelmän energiatehokkuutta parantamalla. Suomea velvoittavien päästövähennystavoitteiden vuoksi valtion, maakuntien ja kuntien välisessä yhteistyössä on kiinnitettävä erityistä huomiota kestävään liikenteeseen liittyvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteuttamiseen.

Valtakunnallisen liikennejärjestelmän toimivuuden edistäminen sekä kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien liikenne- ja viestintäyhteyksien sekä solmukohtien kehittämismahdollisuuksien turvaaminen ovat tärkeitä valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita, koska niillä on olennainen merkitys elinkeinoelämän kilpailukyvyyn ja kansalaisten liikkumismahdollisuuksien kannalta. Näiltä osin LVM pitää hyvänä, että nykyisiä tavoitteita on pyritty täsmentämään nimeämättä konkreettisia tulevaisuuden kehittämishankkeita. LVM pitää olennaisen tärkeänä, että uudetkin tavoitteet ohjaavat alueidenkäyttöä ensisijaisesti olemassa olevan liikenneverkon kehittämiseen. Ensisijaisesti olemassa olevan liikenneverkon kehittäminen ei sulje pois uusia kehittämishankkeita, esimerkiksi uusia kansainvälisiä yhteyksiä. Suomen sisäisen liikenneverkon laajuus on kuitenkin jo nykyisin pääosin riittävällä tasolla, ja tulevaisuudessakin on keskityttävä nykyisen verkon laajentamisen sijaan sen laadun parantamiseen. Liikenneverkon kehittämiseen sisältyy LVM:n näkemyksen mukaan myös automaation asettamiin tarpeisiin varautuminen. Tulevaisuudessa automaatio tehostaa olemassa olevan liikenneverkon kapasiteetin käyttöä, mikä sekin puoltaa ensisijaisesti olemassa olevan liikenneverkon kehittämiseen keskittymistä.

MMM

3.2 Tehokas liikennejärjestelmä -luvun alla olisi hyvä mainita liikennejärjestelmien yhteydessä, että biotalouden edistäminen tarvitsee toimivaa liikenneverkkoa maaseudulla.

MAAKUNTIEN LIITOT

Pohjois-Karjalan liitto

Liikenteeseen liittyen valtakunnallisesti merkittävät radat, maantiet ja vesiväylät on muutettu kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittäväksi liikenne- ja viestintäyhteyksiksi.

Valtakunnallisesti merkittävät satamat ja lentoasemat sekä rajanylityspaikat on muutettu kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittäviksi. Kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävä määritelmä voi aiheuttaa ongelmia eri kulkuyhteyksien osalta.

Satakunnan liitto

Tehokas liikennejärjestelmä-tavoite tukee kuljetuspalvelujen, matka- ja kuljetusketjujen sekä liikenneyhteyksien kehittämistä koko maassa. Olemassa olevien liikenneyhteyksien kehittäminen ja niihin tukeutuminen on perusperiaatteena järkevää ja perusteltua. Ainoana tavoitteena tämä kuitenkin voi johtaa myös ”paikalleenpysymiseen”. Tekniikan kehittyessä olisikin pidettävä tavoitteena edistää myös uusia kulkutapoja ja –muotoja digitalisaation hyödyntämisen ja alueiden käytön keinoin.

Kasvukäytävien huomioon ottaminen tavoitteissa:

Alueiden erityispiirteet vaikuttavat aluerakenteen muotoutumiseen ja valtakunnalliseen liikenne- ja kuljetusverkkoon. Kasvukäytävät ovat osa valtakunnallista aluerakennetta. Ne tukeutuvat alueiden luontaisiin vahvuuksiin ja ne ovat Suomen kilpailukyvyyn kannalta strategisen tärkeitä. Esimerkiksi VT 8, ja VT 2 rinnakkaisraideyhteyden ohella ovat valtakunnan vientiteollisuuden keskeisiä kasvukäytäviä, jotka tulee huomioida ja joiden edelleen kehittämisen tulee olla fokuksessa myös valtakunnallisesti. Kasvukäytävien strateginen rooli tulisi ottaa huomioon valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa esim. kohdassa ”Toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen”.

Hämeen liitto

(Häme) Digitaalisesta saavutettavuudesta ei luonnoksessa puhuta juuri lainkaan. Digitaalisten palveluiden saatavuus, toimintavarmuus ja kattavuus ovat perusedellytys useimmille uusille suunnitteilla oleville palveluille (kuten uudet automaattiajoneuvot, liikkumispalvelut, lippujen ostaminen vain sovelluksen kautta jne. Muista toimialoista puhumattakaan kuten digitaaliset terveydenhuoltopalvelut jne. Vat:ssa tulisi olla esillä myös tämä näkökulma.

Pirkanmaan liitto

Kuten **luvussa 3.2 ”Tehokas liikennejärjestelmä”** (s. 6) todetaan, tulee rakenteen ensisijaisesti tukeutua jo olemassa olevaan verkkoon solmupisteineen. Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa tulkinnassa on kuitenkin myös tunnistettava, että nykyinen liikenneverkko on joltakin osin yhdyskuntarakenteellisesti haitallisella sijainnilla, jolloin ihmisten terveydelle kohdistuu kohtuutonta rasitetta eikä kestävästä yhdyskuntarakenteen kehittäminen ole mahdollista. Tällöin tulee voida tarkastella myös liikenneverkon muutostarpeita suhteessa muihin hyvän ja terveellisen elämän vaatimuksiin, kuten kohdassa 3.3 ”Terveellinen ja turvallinen elinympäristö” (s.7) tuodaankin esiin.

Uudenmaan liitto

Tehokasta liikennejärjestelmää koskevat tavoitteet ovat perusteltuja. Niissä on otettu valtakunnallisen liikennejärjestelmän toimivuuden ja taloudellisuuden lisäksi kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien liikennejärjestelmän yhteyksien ja solmukohtien kehittäminen huomioon riittävällä tavalla.

KUNNAT

Helsingin seudun liikenne

Tehokas liikennejärjestelmä

Tehokkaan liikennejärjestelmän tavoitteissa korostuvat valtakunnallisen liikennejärjestelmän toimivuus ja olemassa olevien liikenneyhteyksien kehittäminen. Tavoitteissa tuodaan esiin myös edellytysten luominen liikennemuotojen ja -palvelujen yhteiskäyttöön perustuville matka- ja kuljetusketjuille ja tavara- ja henkilöliikenteen toimivuudelle. Myös kansainvälisesti merkittävien liikenneyhteyksien jatkuvuus ja kehittämismahdollisuudet on nostettu tavoitteisiin. HSL tuo esiin, että Helsingin seudun liikennejärjestelmän toimivuus on yksi merkittävä haaste tulevaisuudessa kasvavien liikennemäärien takia. Helsingin seudulla on Euroopan toiseksi vilkkain matkustajaliikennesatama ja Pohjois-Euroopan merkittävin pitkän matkan lentoasema. Muun muassa näiden kohteiden saavutettavuus on tärkeää ja sen takia liikennejärjestelmän toimivuudesta on huolehdittava. Ruuhkautuvuutta voidaan parhaiten hillitä panostamalla joukkoliikenteeseen sekä taloudellisilla ohjauskeinoilla. Kaupunkiseutujen liikenteen ja liikenneverkkojen kehittämiseksi ja rahoittamiseksi sekä liikennesuoritteiden vähentämiseksi on olemassa useita maailmalla toimiviksi todettuja malleja, kuten Tukholman ruuhkamaksu. Yhdessä muiden toimien kanssa tiemaksut myös tiivistävät yhdyskuntarakennetta.

VIRANOMAISET

Finavia

Finavia katsoo, että uudistetut valtakunnalliset alueidenkäyttöta-
voitteet sisältävät lentoliikenteen järjestämisen kannalta tärkeim-
mät ja olennaisimmat elementit. Asetettujen tavoitteiden mu-
kaan kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien lentoase-
mien kehittymismahdollisuudet on turvattava. Tämä on järkevän
ja toimivan lentoliikenteen säilyttämisen ja kehittämisen kannalta
tärkeintä. Finavia kuitenkin esittää huolensa siitä, onko tavoite
ohjausvaikutuksiltaan riittävä.

Etelä-Pohjanmaan ELY

Edellisessä tavoitteessa käsitellään yhdyskuntia ja kestäväää liikkumista.
Liikennejärjestelmän kehittämiselle tulisi myös asettaa kansallisen energia- ja
ilmastostrategian 2030 toteuttamista edistäviä alueidenkäyttötavoitteita.
Ympäristöselostuksessa s. 28 todetaankin, että päästövähennystavoitteet vaikuttavat
merkittävästi liikennejärjestelmän kehitysnäkyymiin.

Tavoitteet 3.1 ja 3.2 tukevat samoja tavoitteita ja **näiden kahden tavoitteen yhdistäminen
yhdeksi tavoitteeksi** voi myös olla tarkoituksenmukaista.

Kaakkois-Suomen ELY

Taustatekstistä ei pysty päättämään, mihin täsmälleen viitataan puhuttaessa käynnissä
olevasta liikenteen murroksesta.

Taustatekstissä ei ole lainkaan mainintoja joukkoliikenteestä, pyöräilystä ja kävelystä.
Aluerakenteessa mainittujen liikkumismuotojen tulee olla saumaton osa ihmisten
arkipäiväistä liikkumista. Aluerakenteen tulee olla sellainen, että joukkoliikenteelle on luotu

edellytykset toimia korkealla käyttöasteella. Sellainen aluerakenne on tehokas, jossa työmatkat ja palvelujen saavutettavuus eivät lähtökohtaisesti edellytä henkilöautolla liikkumista. Ympäristön laatu, energiatehokkuus ja talous ovat syitä, joiden vuoksi mainitut liikkumismuodot tulee olla korostetusti esillä.

Tehokkaan liikennejärjestelmän tavoitteissa tulee olla maininnat joukkoliikenteestä, pyöräilystä ja kävelystä, koska Suomen tavoitteena on energiatehokas yhteiskunta.

Raideliikenteen osuus kaikista liikennesuoritteista tulee nousta, jos pyrkimyksemme on saavuttaa energia- ja kustannustehokkaammin toimiva yhteiskunta.

Uudenmaan ELY

Valtakunnallista liikennejärjestelmää ja sen kehittämistä koskevat tavoitteet ovat toimivia. On hyvä, että keskitytään kehittämään ensisijaisesti olemassa olevia liikenneyhteyksiä ja verkostoja. Kansallisten ja kansainvälisten liikenne- ja viestintäyhteyksien sekä niiden solmupisteiden kehittämismahdollisuuksien turvaaminen on ensiarvoisen tärkeää varmistaa alueidenkäyttöä suunniteltaessa. Valtakunnallista liikennejärjestelmää koskevia tavoitteita taustoittavassa tekstissä on määritelty valtakunnallinen liikennejärjestelmä. Sen mukaan valtakunnallisen liikennejärjestelmän rungon muodostaa verkko, joka yhdistää maakuntakeskukset, tärkeät aluekeskukset ja merkittävät henkilö- ja tavaraliikenteen terminaalit, ja jolla on merkittävä rooli elinkeinoelämän kuljetuksissa. Määritelmä on hyvä ja huomioi valtakunnallisen liikennejärjestelmän keskeiset osat.

Varsinais-Suomen ELY

Liikenteen osalta luonnoksesta puuttuvat kestävästä liikennettä ja liikenneturvallisuutta koskevat tavoitteet.

Keski-Suomen ELY

ELY-keskus pitää tärkeänä sitä, että tavoitteissa on huomioitu ensisijaisesti olemassa olevien yhteyksien ja verkostojen kehittäminen sekä kansainvälisesti ja maakunnallisesti merkittävien liikenneyhteyksien jatkuvuuden ja kehittämismahdollisuuksien turvaaminen alueidenkäytössä

LUKE

Kansainvälisen liikennejärjestelmän arktisen ulottuvuuden kannalta kiinnostus on kohdistunut Jäämeren ratahankkeeseen ja sitä myötä ratayhteyden ulottumiseen Tallinnan kautta Eurooppaan. Ratayhteyksien kansainvälisen ulottuvuuden voisi tämän vuoksi myös huomioida tavoitteissa. Nyt rataliikenteestä puhutaan vain kansallisen tason kysymyksenä.

Metsäkeskus

Biotalous kasvu edellyttää toimivaa liikenneverkkoa niin, että myös alempiasteisen tieverkon kunto kestää lisääntyvän liikenteen.

Viestintävirasto

Verkkojen korkeat rakentamiskustannukset muodostavat usein pullonkaulan verkon rakentamista suunniteleville toimijoille. Kustannusten alentamiseen voidaan pyrkiä mm. verkkotoimijoiden yhteistyötä lisäämällä. Tähän kannustaa myös 1.7.2016 voimaan tullut laki verkkoinfrastruktuurin yhteisrakentamisesta ja -käytöstä (276/2016), jonka tarkoituksena on nimenomaan laajakaistaverkkojen rakentamiskustannusten alentaminen verkkotoimijoiden välistä yhteistyötä lisäämällä. Alueiden käyttöä suunniteltaessa tulisi pyrkiä aina toteuttamaan infrastruktuurin rakentaminen yhteisrakentamisella, koska yhteisrakentaminen alentaa rakentamiskustannuksia, vähentää verkkojen rakentamisen aiheuttamia vika- ja häiriötilanteita sekä häiritsee alueen muulle käytölle, kun infra rakennetaan koordinoitusti yhtä aikaa. Yhteisrakentamisen onnistumiselle keskeistä on se, että suunnitelmat ovat kaikkien osapuolten käytössä hyvissä ajoin.

Suomalainen yhteiskunta vaatii nyt ja tulevaisuudessa kattavia, luotettavia ja turvallisia viestintäverkkoja ja -palveluita. Viestintävirasto esittää, että alueidenkäyttötavoitteisiin lisättäisiin kattavat, luotettavat ja turvalliset viestintäverkot sekä verkkojen yhteisrakentamisen edistäminen yhdeksi tavoitekokonaisuudeksi siinä missä esimerkiksi tehokas liikennejärjestelmä on otettu yhdeksi tavoitekokonaisuudeksi. Tavoitekokonaisuudelle tulisi määritellä myös erilliset tavoitteet.

Viestintävirasto pitää hyvänä sitä, että viestintäyhteyksien merkitys on otettu esille osana tehokkaita liikennejärjestelmän valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita. Liikennejärjestelmä on kuitenkin vain yksi sovellusalue, jossa kattavia, luotettavia ja turvallisia viestintäverkkoja ja -palveluita tarvitaan.

JÄRJESTÖT

Kaupan liitto

Infrastruktuurin merkitys Suomen menestykselle ja kilpailukyvyllä on jatkossakin vahva. Tulevaisuuden toimintaympäristössä keskeisiä ovat ihmisvirrat, tavaravirrat ja informaatiovirrat, joiden sujuva kulku edellyttää laadukkaita liikenne- ja tietoverkkoja.

Muilla Pohjoismailla on leimallista liikennejärjestelmissä pitkän aikavälin tarkastelu, jonka mukaisesti väyliin investoidaan 10–12 vuoden jännteellä.

Kaupan liitto esittää, että valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden Tehokas liikennejärjestelmä -osaan lisätään maininta tarpeesta siirtyä pitemmän aikavälin suunnitteluun ja budjetointiin. Tällä tarjottaisiin yrityksille ja koko yhteiskunnalle uskottava näkymä liikenneyhteyksien kehittämisestä ja näin luoda edellytyksiä myös investointien kasvulle.

Suomen tieyhdistys

Tieyhdistys pitää erittäin hyvänä, että VAT-luonnoksesta löytyy kirjaus tehokkaasta liikennejärjestelmästä ja että tavoitteilla turvataan kansainvälisesti ja valtakunnallisesti merkittävien yhteyksien jatkuvuus ja kehittäminen. Tieyhdistys pitää tärkeänä myös sitä, että uusiutuvan energiantuotannon edellyttämät logistiset ratkaisut huomioidaan tavoitteissa. Uusiutuvan energiantuotannon logistinen ketju alkaa usein yksityistieltä tai yhdystieltä.

YVA-yhdistys

Esimerkiksi ehdotetuissa VAT-tavoitteissa korostetaan ensisijaisesti olemassa olevien liikenneyhteyksien ja verkostojen kehittämistä. Ehdotuksesta ei saa selkeää valtion näkemystä uusien keskustelun alla olevien liikennehankkeiden tarpeellisuudesta, jos niiden takia joudutaan avaamaan maastoon kokonaan uusia liikenneväyliä. Tulisiko alueidenkäytön suunnittelussa varautua mm. Lentorataan, Helsinki-Tallinna raideyhteyteen, tunnin junaan Turusta Helsinkiin? Tulisiko varautua metron jatkamiseen Sipooseen asti? Nämä valtakunnallisestikin merkittävät tarpeet välitettäneen alueiden käytön suunnittelulle muuta kautta kuten liikennepoliittisin selonteoin, liikenneviraston suunnitelmin tai vuosittain valtion talousarvioesityksin, ei siis valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla, jotka valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa tulisi käydä esille.

Metsäteollisuus

Tehokasta liikennejärjestelmää koskevissa tavoitteissa tulisi mainita myös alempiasteisen tieverkon kuulumisen valtakunnalliseen liikenne-järjestelmään, sillä vähäliikenteinen tieverkko on elintärkeä Suomen kasvaville aloille, bio- ja luonnonvaratalouteen.

TERVEELLINEN JA TURVALLINEN ELINYMPÄRISTÖ

MINISTERIÖT

MMM

Terveellistä ja turvallista elinympäristöä koskevista tavoitteista on hyvin tiivistetty tarve varautua alueidenkäytössä keskeisiin sekä hitaasti kehittyviin että äkillisiin luonnonilmiöihin. Myös kokonaisturvallisuus -näkökulma on huomioitu tässä yhteydessä.

Tavoitteena on lyhyesti, mutta hyvin, mainittu sään ääri-ilmiöihin varautuminen. Kyseinen tavoite ehdotetaan muutettavan seuraavasti lähemmäksi nykyisten tavoitteiden hyvää vaatimusta siitä, ettei riskejä tule kasvattaa kaavoituksella:

"Alueidenkäytössä varaudutaan sään ääri-ilmiöihin ja tulviin sekä ilmastonmuutoksen vaikutuksiin. Uusi rakentaminen sijoitetaan tulvavaara-alueiden ulkopuolelle, tai tulvariskien hallinta varmistetaan muutoin."

Haitallisia terveysvaikutuksia, onnettomuusriskejä sekä suuronnettomuusvaaraa aiheuttavien toimintojen vaikutuksia voidaan ottaa alueiden käytössä huomioon muillakin keinoin kuin pelkästään kiinnittämällä huomiota näiden sijaintiin sekä etäisyyteen. Esimerkiksi kemikaalionnettomuuksissa vahinkoja voidaan ehkäistä suunnittelemalla alueet siten, että onnettomuustilanteissa valumavedet on hallittavissa, esim. varastoitavissa, ohjattavissa tai käsiteltävissä, turvallisesti. Kyseistä tavoitetta tuleekin muuttaa esimerkiksi seuraavasti:

"Haitallisia terveysvaikutuksia tai onnettomuusriskejä aiheuttavien toimintojen ja vaikutuksille herkkien toimintojen välille on jätettävä riittävän suuri etäisyys tai hallittava riskit muulla tavoin turvallisesti. Erityisesti suuronnettomuusvaaraa aiheuttavat laitokset ja niitä palvelevat kemikaalirastapihat on sijoitettava riittävän etäälle asuinalueista, yleisten toimintojen alueista ja luonnon kannalta herkistä alueista."

3.3. Terveellinen ja turvallinen ympäristö, tavoitteiden tausta ja tarve -osassa tulisi mainita taajamatulvien yleistymisen lisäksi myös maaseudusta: *"Rakennetussa ympäristössä tarve sopeutua ilmastonmuutokseen johtuu erityisesti muutoksista sademäärissä, tulvissa, keskilämpötilassa, maaperässä ja pohjavesiolosuhteissa sekä sään ääri-ilmiöiden, kuten myrskyjen, rankkasateiden ja taajamatulvien yleistymisestä. Hulevesien hallinnan tehostaminen on keskeinen sopeutumisen keino. Myös maaseudun kehittämisvyöhykkeillä on tulvavaara otettava huomioon."*

Ehdotamme myös seuraavaa muutosta: *"Elinympäristön terveellisyyteen ja turvallisuuteen liittyviä haittatekijöitä ovat erityisesti liikenteen ja tuotantotoiminnan elinkeinotoiminnan (erityisesti polttoaineen jakelun ja jätteenkäsittelyn) päästöt maaperään - -."*

Myös ruokaturva tulisi mainita osana terveellistä ja turvallista elinympäristöä esimerkiksi seuraavasti: *"Suomen kokonaisturvallisuuden kannalta on keskeistä varmistaa yhteiskunnan toimintakyky ja edistää kansalaisten turvallisuutta ja hyvinvointia. Alueidenkäytössä on varmistettava valtakunnan kokonaisturvallisuuden edellytykset, kuten maanpuolustuksen, rajavalvonnan, pelastustoimen ja huoltovarmuuden mukaan lukien alkutuotannon tarpeet.*

PLM

Maanpuolustusta koskeva tavoite kappaleessa 3.3. on kirjattu luonnoksessa seuraavasti:

”Alueidenkäytössä otetaan huomioon yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden tarpeet, erityisesti maanpuolustuksen ja rajavallvonnan tarpeet ja turvataan niille riittävät alueelliset kehittämisedellytykset ja toimintamahdollisuudet.”

Puolustusministeriö pitää edellä mainittua tavoitetta ja kappaleen Tavoitteiden tausta ja tarve –osion maanpuolustusta koskevaa kappaletta erittäin tärkeinä ja niiden muotoiluja hyvinä. Puolustusministeriö pitää myös tärkeänä, että kyseinen tavoite pitää sisällään voimassa olevissa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa kirjatut maanpuolustuksen kaikki toiminnot mukaan luettuna sotilasilmailun ja sen edellyttämät aluetarpeet, joita ei luonnoksessa ole erikseen lueteltu. Kokonaisuudessaan puolustusministeriö katsoo, että maanpuolustuksen tarpeet on huomioitu luonnoksessa.

STM

Sosiaali- ja terveysministeriö on pitänyt tärkeänä, että valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin sisältyy terveellisestä ja turvallisesta elinympäristöstä huolehtiminen. Siten varmistetaan, että haitoille herkat toiminnot eivät joudu kohtuuttoman haitan kohteeksi. Samalla myös elinkeinoelämän toimintaedellytykset voidaan pitää hyvänä, kun haitat vältetään alueidenkäytön suunnittelun keinoin. Terveellisen ja turvallisen elinympäristön huomioiminen jo alueidenkäytön suunnittelussa on haittojen ehkäisyn näkökulmasta tehokkaampi ja edullisempi keino kuin syntyneiden haittojen torjunta jälkikäteen.

Terveellisen ja turvallisen elinympäristön osalta LVM pitää hyvänä, että uusissa tavoitteissa ei alueidenkäytöllä pyritä ohjaamaan alueidenkäytöstä riippumattomia vaarallisten aineiden kuljetusreittejä. Lisäksi LVM toteaa, että kemikaaliratapihojen sijoittamista koskeva tavoite on, kuten muutkin tavoitteet, tulkittava koskemaan uutta alueidenkäyttöä.

TEM

Sivu 6

”Varsinkin ilmaston lämpeneminen kasvattaa vakavien ja peruuttamattomien riskien todennäköisyyttä, ja edellyttää alueidenkäytön ratkaisuja ilmastomuutokseen sopeutumiseksi.”

Lause on epäselvä, ”peruuttamattomien riskien” sijaan tarkoitettaneen peruuttamattomien muutosten todennäköisyyttä. Voisiko lauseen muuttaa muotoon: *Varsinkin ilmaston lämpeneminen kasvattaa vakavien ja peruuttamattomien muutosten todennäköisyyttä ja edellyttää alueidenkäytön ratkaisuja ilmastomuutokseen sopeutumiseksi.*

Sivu 7

”Haitallisia terveysvaikutuksia tai onnettomuusriskejä aiheuttavien toimintojen ja vaikutuksille herkkien toimintojen välille on jätettävä riittävän suuri etäisyys. Suuronnettomuusvaaraa aiheuttavat laitokset ja niitä palvelevat kemikaaliratatihat on sijoitettava riittävän etäälle asuinalueista, yleisten toimintojen alueista ja luonnon kannalta herkistä alueista.”

VAT-kirjauksessa asioiden järjestystä on muutettu, jolloin viittaussuhteet muuttuvat. Alunperin kirjaus koski suuronnettomuusvaaraa aiheuttavia laitoksia ja niitä palvelevia ratapihoja. Tämä kirjaus avaa mahdollisuuden suojavaähykkeille (riittävän suuri etäisyys). Kirjaus nykymuodossaan on liian yleisellä tasolla ja jättää avoimeksi sen;

- mikä on vaikutuksille herkkä toiminto ja kuka sen määrittelee sekä miten määritellään
- mikä on riittävän suuri etäisyys

Suojavaähykeasia on ollut esillä erityisesti matkailualan toimesta kaivostoiminnan rajoittamiseksi. Soveltamiseen on todettu liittyvän monia ongelmia. Kirjausta tulisi muuttaa

siten, että käy selvästi ilmi kirjauksella tarkoitetaan nimenomaan suuronnettomuusvaaraa aiheuttavia laitoksia ja niitä palvelevia ratapihoja sekä niihin liittyviä suojaetäisyyksiä.

Voisiko vaaraa aiheuttavia toimintoja kuvaava lause kuulua seuraavasti; *Suuronnettomuusvaaraa aiheuttavat laitokset, kemikaaliratapihat ja -satamat on sijoitettava riittävän etäälle asuinalueista, yleisten toimintojen alueista ja luonnon kannalta herkistä alueista.*

Työ- ja elinkeinoministeriön vastuulle kuuluu laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta (390/2005, kemikaaliturvallisuuslaki), jolla on pääosin pantu täytäntöön EU:n Seveso III -direktiivi (2012/18/EU) Suomessa. Direktiivi on saatettu kansallisesti voimaan kemikaaliturvallisuuslain lisäksi maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999), pelastuslain (379/2011) sekä työturvallisuuslain (738/2002) nojalla

YM/YSO

Taustan ja tavoitteiden 2. kappaleessa pitäisi tuoda selkeämmin esiin nimenomaan pienpoltto, maininta kiukaat ja takat ja niistä mahdollisesti johtuvat terveys- ja viihtyisyshaitat.

- päästöjen syntyminen pitää estää
- kappaleessa liian erilaisia asioita laitettu yhteen (voisiko kappaletta jakaa?)

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö (listatut tavoitteet)

Tavoitteissa ehkäistään melusta, tärinästä ja huonosta ilmanlaadusta aiheutuvia terveyshaittoja. Täähän voisi lisätä myös viihtyisyys- ja ympäristöhaitat. Alueiden käytöllä voidaan varmaan myös estää näiden haittojen syntyä toimintojen sijoittamisella.

MAAKUNTIENTIEN LIITOT

Satakunta

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö

Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa tulee sekä tunnistaa että tunnustaa myös maaperään, pohjaveteen sekä vesistöihin liittyvät riskit ja käyttöpaineet, sekä asettaa selkeät alueiden käyttöä koskevat valtakunnalliset tavoitteet myös näiden laadun ja riittävyyden turvaamiseksi nimenomaan alueiden käytön suunnittelua koskien.

Haitallisten terveysvaikutusten ja onnettomuusriskien välttämiseksi mainitaan vain riittävä etäisyys toimintojen välillä, ja riskikohteiden osalta tuodaan esille näkökulmana vain itse riskikohteiden sijoittamiselle asetettava tavoite. Kuitenkin tiivistyvässä kaupunkirakenteessa tai jopa haja-asutusalueella on nimenomaan paineita lisätä erityisesti asututusta lähelle riskikohteita. Tätä ei voida pitää kestäväenä eikä terveellisyys- ja turvallisuuden kannalta tavoiteltavana. Kuntien tulee turvata myös toisinpäin olemassa olevien, riskiä sisältävien kohteiden toimintaedellytykset.

Maakuntien tehtäväksi ollaan asettamassa turvallisuuden ja varautumisen tehtäviä. Valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin tulisi nostaa myös huoltovarmuuden näkökulma sekä lisätä pelastuslaitosten sekä infran toimintaedellytyksien varmistaminen osaksi tavoitteita.

Lisäksi globaalien käyttöpaineiden kasvaessa tulee tunnistaa myös sosiaaliset riskit ja varmistaa, että valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ottavat huomioon alueellisen sosiaalisen hyväksyttävyyden konfliktien välttämiseksi. Valtakunnallisiin alueiden käyttötavoitteisiin voitaisiin nostaa myös ihmisiin kohdistuvina vaikutuksina alueellisen hyväksyttävyyden näkökulma osana turvallista elinympäristöä.

Pirkanmaa

Luvussa 3.3 ”Terveellinen ja turvallinen elinympäristö” (s.7) esitetty tavoite tulee muuttaa muotoon: ”Haitallisia terveysvaikutuksia tai onnettomuusriskejä aiheuttavien toimintojen ja vaikutuksille herkkien toimintojen välille on jätettävä riittävän suuri etäisyys. Suuronnettomuusvaaraa aiheuttavat laitokset ja niitä palvelevat kemikaali- ja VAK-ratapihat on sijoitettava riittävän etäälle asuinalueista, yleisten toimintojen alueista ja luonnon kannalta herkistä alueista.” Tämä tarkennus on erityisen tärkeä sen vuoksi, että Liikenteen turvallisuusvirasto Trafin määrittelemät vaarallisten aineiden kuljetusten järjestelyratapihat (VAK-ratapihat) jäävät muutoin määrittelyn ulkopuolelle, vaikka niiden aiheuttama suuronnettomuusriski on tunnistettu muun muassa ympäristöministeriön oppaassa VAK-ratapihat ja kaavoitus (YM raportteja 5/2012).

Kemikaaliratapiha tarkoittaa Suomen lainsäädännössä seuraavaa: e) kemikaaliratapiha tai terminaali, joilla siirretään terveydelle tai ympäristölle vaarallisia kemikaaleja kuljetusvälineestä toiseen tai varastoon taikka varastosta kuljetusvälineeseen; (Valtioneuvoston asetus ympäristönsuojeluasetuksen muuttamisesta, 1792/2009). VAK-ratapihoilla ei siirretä ainetta välineestä toiseen, vaan järjestellään kuljetusyksiköitä. Tästä aiheutuu lähialueelle sekä ajallisesti korkeampi kuormitus kuin tavallisella kuljetusosuudella että merkittävä lisäriski vaunujen siirtotöistä. Trafin hyväksymä turvallisuusselvitys ei ainakaan toistaiseksi ota kantaa ympäristön maankäyttöön. Liikennevirasto on antanut asiasta tulkintansa Pirkanmaan maakuntakaavan 2040 luonnosvaiheen lausunnossaan (LIVI/1044/03.01.02/2015), jossa se toteaa, ettei Tampereen VAK-ratapihan osalta voida vedota valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden termiin ”kemikaaliratapiha”.

Lisäksi Pirkanmaan liitto toteaa, että myös uudistetuissa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa olisi asianmukaista todeta tarve vaarallisten aineiden kuljetusreittien osoittamisesta riittävän etäälle asuinalueista, kuten myös vuoden 2008 tavoitteissa on esitetty.

Uusimaa

Terveellistä ja turvallista elinympäristöä koskevat tavoitteet ovat perusteltuja, mutta niistä puuttuu liikenneturvallisuuden edistämisen näkökulma. Terveyshaittojen ehkäisemisen osalta ensisijaisena keinona tulee olla päästöjen vähentäminen ja vasta toissijaisena herkkien toimintojen sijoittelu. Liikenteestä aiheutuvien haittojen vähentäminen ja liikenneturvallisuuden edistäminen ovat etenkin suurilla ja kasvavilla kaupunkiseuduilla edellytys, jotta yhdyskuntakehityksessä voidaan tavoitteiden mukaisesti tukeutua ensisijaisesti olemassa olevaan rakenteeseen.

Päijät-Häme

Suuronnettomuusvaaraa ym. koskevan tavoitteen ensimmäinen lause on hyvä ja perusteltu, mutta jälkimmäisen lauseen merkitys jää epäselväksi. Täsmentääkö vai täydentääkö se edellistä lausetta? Jälkimmäisestä lauseesta saa sen kuvan, että suuronnettomuuksiin liittyvät ongelmat tulisi ratkaista nimenomaan vaaraa aiheuttavien laitosten ja kemikaaliratapihojen sijoittelulla eikä esimerkiksi asuinalueiden sijoittelulla. Päijät-Hämeen liiton näkemys on, että tämä pitäisi jättää tapauskohtaisen harkinnan varaan.

Pyydämme täsmentämään edellä mainitun tavoitteen merkitystä sekä sitä koskeeko jälkimmäinen lause pelkästään uusia suuronnettomuusvaaraa aiheuttavia laitoksia ja kemikaaliratapihoja vai myös olemassa olevia.

KUNNAT

Tampere

Esityksessä on säilytetty nykyisissäkin tavoitteissa oleva tärkeä tavoite sijoittaa suuronnettomuusvaaraa aiheuttavat laitokset ja niitä palvelevat kemikaaliratapihat riittävän etäälle asuinalueista, yleisten toimintojen alueista ja luonnon kannalta herkistä alueista.

Tavoite on erittäin tärkeä, useissa kaupungeissa ratapiha-alueet ja vaarallisten aineiden kuljetus- ja lastausalueet sijaitsevat kaupunkien keskustoissa ja estävät yhdyskuntarakenteen vaatiman kehityksen kaupunkien ydinalueilla.

Helsingin seudun liikenne

Kestävän alueidenkäytön tehtävänä on ennalta ehkäistä merkittäviä ympäristö- ja terveyshaittoja. Tavoitteeksi on nostettu sään ääri-ilmiöihin, tulviin ja ilmastomuutokseen varautuminen. Myös melun, värinän ja huonon ilmanlaadun ehkäisyä tavoitellaan. Lisäksi suuronnettomuudet ja yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden tarpeiden huomiointi on tavoitteissa mukana. Tavoitteista puuttuu kuitenkin liikenneturvallisuuden edistäminen, millä on myös yhteiskuntataloudellisesti suuri merkitys onnettomuuksien vähenemisen kautta.

Yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän suunnittelulla on merkittäviä mahdollisuuksia vaikuttaa laajasti ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin. Liikennejärjestelmän ja maankäytön yhteissuunnittelulla voidaan luoda nykyistä suotuisammat olosuhteet terveyshaittojen vähenemiselle etenkin kaupunkiseuduilla.

Espoo

Onnettomuusriskejä koskeva tavoite on hyvin yksityiskohtainen suhteessa muihin esitettyihin tavoitteisiin. Lisäksi tavoite sisältää toistoa terveyshaittojen ehkäisemistä koskevasta tavoitteesta. Espoon kaupungin näkemyksen mukaan tavoite olisi syytä muuttaa yleispiirteisempään muotoon, esimerkiksi: Alueiden käytössä tulee varautua onnettomuusriskeihin ja rajoittaa onnettomuuksista ihmisten terveydelle ja ympäristölle aiheutuvia seurauksia.

Melun, värinän ja ilmanlaadun kirjauksia on lievennetty aiemmasta. Espoon kaupunki pitää hyvänä harkintamahdollisuuksien lisäämistä alemmilla suunnittelutasoilla, jolloin eri näkökulmista tiedetään enemmän kuin yleisellä tasolla.

Oulu

Luonnoksessa terveellistä ja turvallista elinympäristöä koskevissa tavoitteiden sisällöt korostavat ilmastomuutokseen ja sään ääri-ilmiöihin varautumista sekä melusta, värinästä ja huonosta ilmanlaadusta aiheutuvien terveyshaittojen ehkäisemistä. Tältäkin

osin tavoitteiden tulisi olla selvemmin tulvavaara-alueiden suunnittelua ohjaavia ja terveyshaittojen vähentämiseen tähtääviä.

Luonnoksen mukaisissa alueidenkäyttötavoitteissa on korostettu oikealla tavalla suuronnettomuusvaaraa aiheuttavien laitosten ja niitä palvelevien kemikaaliratapihojen sijoittamista riittävän etäälle asuinalueista. On tärkeää, että tavoite koskee muitakin kuin uusia ratapihoja, koska useissa kaupungeissa Oulu mukaan lukien, keskeisesti sijaitsevien ratapihojen kehittämistä tulee tarkastella myös toimintojen siirtämistä tutkien.

MUUT VIRANOMAISTAHOT

Finavia

Terveellisen ja turvallisen elinympäristön saavuttamiseksi on asetettu tavoite melun haittojen ehkäisemiseksi alueidenkäytön suunnittelun keinoin. Haitallisia terveysvaikutuksia aiheuttavien toimintojen ja vaikutuksille herkkien kohteiden väliin on jätettävä riittävä etäisyys. Asetettu tavoite on erittäin tarpeellinen, koska se vaikuttaa suoraan sekä toimintojen kehittämismahdollisuuksiin että niiden hyväksyttävyyteen. Maankäytön suunnittelu on ympäristövaikutusten ehkäisemisessä paras keino ja sen merkitystä tulee uusien alueiden suunnittelussa korostaa.

Etelä-Pohjanmaan ELY

Tulvien ja myös sään ääri-ilmiöiden huomioiminen Pohjanmaan maakuntien kunnissa kaavoituksessa ja rakentamisessa on erityisen tärkeää, jotta niiden aiheuttamien vahinkojen riskejä voidaan välttää ja vähentää. Kun tulvien ja sään ääri-ilmiöiden huomioimista kaavoituksessa ei ole lainsäädännössä tarkemmin määrätty, on valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla merkittävä vaikutus. Esitetyssä muodossa tavoite ei riittävästi turvaa viranomaisyhteistyön toteutumista niin, että vahingonvaaraa voidaan välttää ja vähentää. Tavoitteen sanamuoto voisi kuulua:

Alueidenkäytössä varaudutaan sään ääri-ilmiöihin ja tulviin sekä ilmastonmuutoksen vaikutuksiin. Maakunta-, yleis- ja asemakaavoituksessa on otettava huomioon viranomaisten selvitysten mukaiset tulvavaara-alueet sekä muut tulvauhan alaiset alueet.

Kaakkois-Suomen ELY

Taustoituksessa mainitaan mm. liikenteen päästöt ongelmana. Tavoitteissa asiaa on sivuttu edellyttämällä, että alueidenkäytöllä ehkäistään melusta, tärinästä ja huonosta ilmanlaadusta aiheutuvia haittoja. Kirjattu tavoite on enemmänkin toteava, eikä sillä ole merkittävää ohjausvaikutusta maankäytön suunnitteluun.

Liikenteestä aiheutuvia ympäristöhaittoja on mahdollista vähentää alueidenkäytön ohjauksella sekä liikkumis- ja kuljetustapojen ohjauksilla.

Keski-Suomen ELY

Luonnoksessa esitetyt tavoitteet koskevat terveydelle aiheutuvien haittojen ja riskien ennalta ehkäisemistä. Tavoitteissa tulisi kuitenkin velvoittaa myös elinympäristön laadun parantamiseen mm. pilaantuneen maaperän osalta.

Ympäristöhaittojen ennalta ehkäiseviin ja niitä korjaaviin tavoitteisiin tulisi lisätä vesien hyvän tilan saavuttaminen ja ylläpito niin pinta- kuin pohjavesien osalta.

Voimakkaan muutoksen kokeneella jätehuollolla on ELY-keskuksen käsityksen mukaan ylimaakunnallinen merkitys, minkä vuoksi sen toimiva ja tarkoituksenmukainen järjestäminen tulisi varmistaa VATEissa.

GTK

Päätösluonnoksen kappale 3.3, Terveellinen ja turvallinen elinympäristö, huomioi sään ääri-ilmiöt, ilmastomuutoksen sekä ihmistoiminnan ja yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden tarpeet. Sen sijaan teemaan keskeisesti liittyvät geologiset tekijät, kuten kallio- ja maaperän ominaisuudet, taustapitoisuudet tai esimerkiksi happamat sulfaattimaat jäävät vaille huomiota sekä päätösluonnoksessa että tausta-aineistoissa.

SYKE

Tavoitteen *"Alueidenkäytössä varaudutaan sään ääri-ilmiöihin ja tulviin sekä ilmastomuutoksen vaikutuksiin"* osalta SYKE toteaa varautumisen olevan käsitteenä niin monitulkintainen, että se pitäisi tuoda joko itse tavoitteessa tai sen perusteluissa esille enemmän avattuna, mielellään viitaten varautumiskeinoin esimerkiksi seuraavasti: ***"Alueidenkäytössä varaudutaan sään ääri-ilmiöihin, tulviin sekä ilmastomuutoksen vaikutuksiin ottamalla huomioon viranomaisten selvitykset. Poikkeaminen niistä on mahdollista vain, jos tarve- ja vaikutus selvityksin voidaan osoittaa, että riskit pystytään hallitsemaan muilla keinoin."***

Perusteluna täsmennysehdotukselleen SYKE toteaa alueidenkäytön olevan tehokkain tapa ehkäistä tulvariskejä. Missään muussa lainsäädännössä ei alueidenkäytön näkökulmaa ole tuotu esille kuten nykyisissä VAT:eissa: *"Alueidenkäytössä otetaan huomioon viranomaisten selvitysten mukaiset tulvavaara-alueet"*. Jos maininta poistetaan ja tavoitetta tulkitaan siten, että varautuminen kattaa esimerkiksi vain tilanteen uhatessa varautumisen, menetetään merkittävin tulvariskien hallinnan keino.

Maakuntauudistus muuttaa vallitsevia käytäntöjä koskien turvallisten rakentamiskorkeuksien arvioita. On vielä epäselvää, kuka jatkossa tekee arviot turvallisista rakentamiskorkeuksista. Siten on tärkeää varmistaa, että arvioiden taustalla ovat luotettavat vesivara-asiantuntijoiden tekemät selvitykset ja niistä poikkeaminen voidaan tehdä vain osoittamalla, että riskit voidaan hallita muilla keinoin.

SYKEN näkemyksen mukaan Terveellisen ja turvallisen elinympäristön aihealueen tavoitteisiin on syytä lisätä myös pohjavesialueita koskeva tavoite: ***"Pohjavesialueet säilytetään mahdollisimman rakentamattomina. Teollisuus ja muu riskitoiminta sijoitetaan vedenhankintaa varten tärkeiden ja vedenhankintaan soveltuvien pohjavesialueiden ulkopuolelle."***

SYKE perustelee lisäystarvetta sillä, että vaikka pohjaveden suojelutehtäviä voidaan hoitaa erityislakien nojalla, tarvitaan Suomen merkittävien pohjavesivarojen käyttökelpoisina säilymiselle tukea myös alueidenkäytön keinoista. Alueiden käytön suunnittelulla voidaan pohjaveden suojelutavoitteiden näkökohdat huomioida jo varhaisessa vaiheessa ja saavuttaa ennakoivalla suunnittelulla säästöjä verrattuna erityislakien mukaisten menettelyjen jälkivalvontaan ja mahdollisesti tarvittaviin kunnostustoimiin. Suomen maapinta-alasta alle 4 % on pohjavesialueita, mutta niille kohdistuu jatkuvasti rakentamispainetta. Tila-arvioissa riskialueiden määrä on noussut aiemmasta ja riskialueeksi on nykyisellään nimetty noin 10 % pohjavesialueista. Maankäytön suunnittelulla on merkittävä rooli uusien riskialueiden synnyn ehkäisyssä ja pohjaveden muodostumisen turvaamisessa. Tärkeää on, että pohjavesialueiden rakentamattomat, vettä hyvin läpäisevät alueet säilytetään jatkossakin mahdollisimman rakentamattomina. Teollisuus ja muu riskitoiminta eivät sovi sijoitettavaksi vedenhankintaa varten tärkeille ja muille vedenhankintaan soveltuville pohjavesialueille. Pohjavedenhankinnan turvaamisen tavoitteilla on ylimaakunnallista ja valtakunnallista merkittävyyttä ja niihin liittyy selkeä alueidenkäytön ulottuvuus, joka ei erityislainsäädännön kautta tule huomioiduiksi.

Uudenmaan ELY

Liikenneturvallisuuden parantaminen ei sisälly luonnokseen uusista alueidenkäytön tavoitteista. Alueiden käyttöä suunniteltaessa tehdään keskeisesti liikenneturvallisuuteen vaikuttavia ratkaisuja. Yhdyskuntarakenteella ja toimintojen sijoittelulla vaikutetaan muun muassa liikennemääriin, kulkumuotojakaumaan ja kulkureitteihin. Liikkumisen turvallisuutta ei siten ratkaista pelkästään liikenneväylien suunnittelulla ja sitä koskevalla lainsäädännöllä. Tämän vuoksi liikenneturvallisuuden tulee olla tavoitteena alueiden käytön suunnittelulle. Lisäksi Suomen liikenneturvallisuusvisio on hyvin tavoitteellinen; sen mukaan liikennejärjestelmä on suunniteltava siten, ettei kenenkään tarvitse kuolla tai loukkaantua vakavasti liikenteessä. Tämän tulisi välittyä myös valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin, joilla vaikutetaan liikennejärjestelmän muotoutumiseen.

Pohjois-Pohjanmaan ELY

Tietyissä teemoissa alueidenkäytön linjausten tulisi olla valtakunnallisesti yhdenmukaisia vaikka niiden vaikutukset ovatkin paikallisia. Tällaisia teemoja ovat mm. tuulivoimarakentaminen, kulttuuriympäristön ja luonnonsuojelun huomioon ottaminen sekä tulvavaara-alueiden suunnittelu. Näissä tarvitaan edelleen yksityiskohtaisempaa ohjausta ja näiltä osin tavoitteiden sisältöä olisi hyvä arvioida uudelleen.

Pirkanmaan ELY

Elinympäristön laadun turvaamisen yhtenä tavoitteena on, että alueidenkäytöllä ehkäistään melusta, tärinästä ja huonosta ilmanlaadusta aiheutuvia terveyshaittoja. Luonnoksen tausta-aineistossa on haittatekijöistä mainittu myös liikenteen ja tuotantotoiminnan päästöt maaperään ja veteen. Pirkanmaan ELY-keskus näkee alueidenkäytön prosessien ja pilaantuneiden maa-alueiden riskienhallinnan tukevan toisiaan maankäytön muutoksissa kestäväällä tavalla ja esittää, että tavoitteisiin lisätään myös pilaantuneista maa-alueista aiheutuvien terveyshaittojen ehkäisy alueidenkäytön keinoin.

Nyt voimassa olevissa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa eheytyvän yhdyskuntarakenteen ja elinympäristön laadun tavoitteet on kirjattu muotoon: "Suuronnettomuusvaaraa aiheuttavat laitokset sekä vaarallisten aineiden kuljetusreitit ja niitä palvelevat kemikaaliratapihat on sijoitettava riittävän etäälle asuinalueista, yleisten toimintojen alueista ja luonnon kannalta herkistä alueista."

Lausunnolla olevasta kirjauksesta on jätetty pois vaarallisten aineiden kuljetusreittien osuus, jolloin kemikaaliratapihojen voidaan käsittää palvelevan kuljetusreittien sijaan vaaraa aiheuttavia laitoksia. Pirkanmaa ELY-keskuksen näkemyksen mukaan kemikaaliratapihat ovat kuitenkin suuronnettomuusvaaraa aiheuttavista laitoksista riippumattomia ratapiha-alueita, joilla vaarallisten aineiden kuljetustoiminnasta, vaunujen käsittelystä ja tilapäisestä säilytyksestä aiheutuvat vaarat on tunnistettava ja otettava alueidenkäytön ratkaisuihin huomioon. Suuronnettomuusvaaraa aiheuttavat laitokset ja vaarallisten aineiden kuljetusratapihat tulisi alueidenkäyttötavoitteissa huomioida toisistaan erillisinä toimintoina jo niiden säädösperusteidensa erillisyydenkin vuoksi (SEVESO-direktiivi ja VAK-lain-säädäntö).

Kemikaaliratapiha määritellään Valtioneuvoston ympäristönsuojelusta antamassa asetuksessa ratapihaksi, jolla siirretään terveydelle tai ympäristölle vaarallisia kemikaaleja kuljetusvälineestä toiseen tai varastoon taikka varastosta kuljetusvälineeseen. Määrittelystä ei yksiselitteisesti käy ilmi vaunujen käsittelyyn ja

säilytykseen liittyvät ratapihatoiminnot. VR:n ja Onnettomuustutkintakeskuksen aineistojen perusteella tyypillisin vaarallisten aineiden kuljetuksiin liittyvä onnettomuus on ollut VAK-vaunujen suistuminen vaihtotyössä hiljaisella nopeudella liikuttaessa. ELY-keskus esittää, että kemikaaliratapihan asemesta käytettäisiin määritelmää vaarallisten aineiden kuljetusratapiha tai VAK-ratapiha.

ELY-keskus pitää myös tärkeänä, että tavoitteesta käy ilmi sen soveltamismahdollisuus siinäkin tapauksessa, että olemassa olevan suuronnettomuusvaarallisen kohteen läheisyyteen suunnitellaan uudenlaista maankäyttöä. Uusia asuinalueita tai muita herkkiä toimintoja ei ole perusteltua sijoittaa vaara-alueelle varmistamatta riittävää riskienhallintaa.

Varsinais-Suomen ELY

Luonnoksesta puuttuu nykyisissä valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa oleva tavoite, jonka mukaan riskiä aiheuttavat toiminnot sijoitetaan ensisijaisesti muualle kuin pohjavesialueille. Pohjavesialueiden valtakunnallisten ja EU-lainsäädäntöön perustuvien suojelutavoitteiden toteutumista voidaan edistää ja tukea alueidenkäytön ja sen suunnittelun keinoin.

Alueidenkäytön suunnittelu on luonteeltaan kokonaisvaltaista ja eri intressejä yhteen sovittavaa toimintaa, jossa tunnistetaan toiminnalliset tarpeet ja sovitetaan ne ympäristön vaatimuksiin. Tämä edesauttaa ympäristöllisten näkökohtien riittävän laaja-alaista tarkastelua ja varhaista huomioon ottamista alueidenkäytön suunnittelussa ennen hankekohtaisia ratkaisuja ja erityislakien mukaisia menettelyjä.

Pohjavesialueiden suojelussa on kyse vedenhankinnan, pohjavesialueen laadun ja määrän turvaamisesta pitkällä aikavälillä kaikissa olosuhteissa. Vedenhankinnan turvaamisen, riskienhallinnan ja ennalta varautumisen tarve johtuu mm. vesihuoltolaitosten yhteiskunnallisesta erityisasemasta, yleisen edun valvonnan tarpeesta sekä ylikunnallisesta, maakunnallisesta ja sitäkin laajemmasta suunnittelusta. Myös EU:n vesipolitiikan puitteiden tavoitteena on pohjaveden hyvän tilan säilyttäminen ja pohjavesien pilaantumisen estäminen.

Vuodesta 2000 lähtien pohjavesialueilla tapahtuvalle maankäytön suunnittelulle ovat pohjan antaneet valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet. Kaavoitus on kunnalle ja maakunnalle tärkeä keino vaikuttaa alueensa pohjaveden suojeluun, koska merkittävimmät riskit pohjaveden laadulle aiheutuvat pohjavesialueille soveltumattomasta maankäytöstä. Substanssilainsäädännössä ei ole selkeää säännöstä pohjavesien suojelutarpeen huomioimisesta alueiden käytössä.

ELY-keskus katsoo, että valtakunnallisissa alueidenkäytön tavoitteissa ja alueidenkäytössä on edelleen huomioitava pohjavesien suojelutarve ja käyttötarpeet. Pohjavesien pilaantumisen- ja muuttamisriskejä aiheuttavat laitokset ja toiminnot on sijoitettava riittävän etäälle niistä pohjavesialueista, jotka ovat vedenhankinnan kannalta tärkeitä ja soveltuvat vedenhankintaan.

Etelä-Suomen AVI

Ympäristöterveyden näkökulmasta on tärkeää, että alueidenkäyttötavoitteissa on otettu omaksi tavoitteekseen Terveellinen ja turvallinen elinympäristö, johon on koottu merkittävimmät elinympäristön terveellisyttä vähentävät tekijät. Tämä toivottavasti edesauttaa kiinnittämään maankäytön suunnittelussa nykyistä enemmän huomiota ihmisen elinympäristön terveellisuuden varmistamiseen, sillä monet tavoitteessakin mainitut elinympäristön haittatekijät ovat parhaiten ja kustannustehokkaimmin torjuttavissa, kun ne huomioidaan jo kaavoitusvaiheessa. Ihmisten elinympäristöön tuki vaikuttaa myös muita

alueidenkäyttötavoitteita edistettäessä ja toteutettaessa. Vaikutus voi olla elinympäristöä parantava tai heikentävä riippuen käytännön toteutuksesta.

Metsähallitus

Metsähallitus esittää lukuun 3.3. tulisi lisättäväksi tavoitteen, jossa korostetaan tärkeiden luontoalueiden ja kulttuuriperintökohteiden hyvän saavutettavuuden ja laadun merkitystä ihmisten ja yhteisöjen hyvinvoinnille ja terveydelle. Tämä uusi tavoite tasapainottaisi osaltaan luvun riski- ja uhkakeskeisiä tavoitteita.

Kestävän alueidenkäytön yhtenä tehtävänä on ennalta ehkäistä merkittäviä terveys- ja ympäristöhaittoja. Luvussa käsitellään ansiokkaasti erilaisten kehityssuuntien muodostamia uhkia ja haittoja ihmisen terveydelle ja turvallisuudelle. Toisaalta luonnoksessa ei käsitellä lainkaan elinympäristöjen ja luonnon positiivisia mahdollisuuksia eli myönteisiä vaikutuksia ihmisten terveyteen.

Lukuisten kansallisten ja kansainvälisten tutkimusten mukaan luonto edistää ihmisen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä ja hyvinvointia. Tämän takia etenkin terveydenhuollossa ja yhdyskuntasuunnittelussa tulisi aiempaa enemmän kiinnittää huomiota näihin mahdollisuuksiin. Monet nykyajan haasteet liittyvät ihmisten hyvän luontosuhteen säilyttämiseen, mikä korostaa luontoalueiden saavutettavuuden merkitystä taajamissa ja niiden läheisyydessä. Luonnon terveysvaikutukset ovat hyvin moniulotteisia. Monipuoliset luontoalueet lähipuistoista kaukaisempiin erämaihin mahdollistavat monet luontoharrastukset. Toisaalta jopa lyhytaikainen luonnossa käynti, luonnon monimuotoisuus itsessään tai luontoelementit kaupunkirakenteissa tuottavat terveyshyötyjä.

Metsäkeskus

Puurakentamisen esteiden poistaminen ja puurakentamisen edistäminen luovat lisää terveellisiä elinympäristöjä ja tukevat ilmastotavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteeksi tulisi asettaa, että julkinen rakentaminen on jatkossa pääasiassa puurakentamista.

JÄRJESTÖT

Suomen tieyhdistys

Liikenneturvallisuuteen merkittävästi vaikuttavat aluerakenteen ratkaisut päätetään maakuntakaavassa. Maantielain mukaisten liikennesuunnitelmien (yleis- ja tiesuunnitelmat) tulee perustua aina oikeusvaikutteiseen kaavaan. Liikenneturvallisuuden parantaminen tai edistäminen tulee kirjata valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin, jotka ovat ohjeena maakuntakaavaa laadittaessa. Liikenneturvallisuuden edistämismuutetta ei tule ulkoistaa alueidenkäytön suunnittelun ulkopuolelle, vaan sen tulee sisältyä valtakunnallisiin tavoitteisiin.

Erityisen huolissaan Tieyhdistys on siitä, jos toimintaa ohjaavien normien, lainsäädännön ja elinympäristöä koskevan päätöksenteon turvallisuusmyönteisen ilmapiirin heikentyminen vaarantaa Suomen liikennepoliittista liikenneturvallisuuden O-visiota, jonka mukaan kenenkään ei tarvitse kuolla tai loukkaantua vakavasti liikenteessä.

MTK

Luonnoksessa esitetään, että *”ilman pienhiukkasten on arvioitu aiheuttavan vuosittain noin 2000 ennenaikaista kuolemaa Suomessa. Haittoja voidaan vähentää sijoittamalla niille herkat toiminnot tarkoituksenmukaisesti tai rajoittamalla itse päästöjen leviämistä tai muodostumista”*. Luonnoksessa ei kuitenkaan mitenkään määritellä näitä ilman pienhiukkasia ja niitä aiheuttavia toimintoja. Suomalaisen kaupunki-ilman pienhiukkaset tulevat enimmäkseen [kaukokulkeutumaan](#). Vaikutuksia on myös puun pienpoltolla. Pienhiukkasten huomioiminen VATEissa ei tunnu mahdolliselta, koska kaukokulkeutumista ei voida sijainninhajauksella juurikaan estää. Pienpolttoon taas ei

voida VATeilla vaikuttaa. Pienhiukkasten syntyyn ja niiden rajoittamiseen on olemassa tehokkaat mekanismit erilaisissa lupajärjestelmissä, joihin VATit eivät ulotu. Pienhiukkasten huomioiminen ihmisten ja eläinten terveyden kannalta on hyvin tärkeää, mutta koska VATit soveltuvat huonosti tähän tarkoitukseen, MTK esittää, että maininta pienhiukkasista poistetaan.

SAFA

Terveellinen ja turvallinen elinympäristö -otsikon kolmanneksi tekijäksi tulisi nostaa viihtyisyys. Asukkaiden kannalta kaupunkiympäristön laatu ja terveellisyys on muutakin kuin melun ja pölyn torjumista. On tärkeää tunnistaa eri kaupunkiympäristöjen ja kaupunkiarkkitehtuurin tila sekä osoittaa kehittämistarpeita. Tavoitteista puuttuu kokonaan sosiaalinen kestävyys; kokemuksellinen näkökulma ja yhteisöllisyys. Viihtyisyys liittyy alueiden/kaupunkien elin- ja vetovoimaan ja se syntyy muun muassa hyvästä kaupunkirakentamisen laadusta, ympäristön vihreydestä ja yhteisöllisyyttä tuottavasta kaupunkirakenteesta.

Luonnoksessa esitetyt tavoitteet rakentuvat edelleen vanhan autokaupungin rakentamisfilosofiaan. Kuitenkin eri kaupunkiympäristöjen monipuolisuus, viihtyisyys ja yhteisöllisyys ovat nousseet entistä tärkeämmiksi kilpailutekijöiksi. Tähän haasteeseen pitää vastata.

LUONTO- JA KULTTUURIYMPÄRISTÖT JA LUONNONVARAT

MINISTERIÖT

YM/LYMO

Suomi on sitoutunut Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen päätavoitteisiin, jotka ovat biologisen monimuotoisuuden suojelu ja kestävä käyttö sekä geenivaroista saatavien hyötyjen tasapuolinen ja oikeudenmukainen jako. Suomi on myös sitoutunut näiden päätavoitteiden entistä tehokkaampaan toimeenpanoon tarkoituksena pysäyttää vuoteen 2020 mennessä biologisen monimuotoisuuden häviäminen maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja kansallisesti. EU toteuttaa yleissopimusta ja sen strategista suunnitelmaa EU:n biodiversiteettistrategian avulla.

Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön kansallisesta strategiasta sekä siihen liittyvä toimintaohjelma tähtäävät samaan yhteiseen tavoitteeseen.

Luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen on vakava uhkatekijä luonnolle ja ihmiselle. Jos heikkenemistä ei saada pysäytettyä, luonnonjärjestelmien toimivuus ja ihmiselle välttämättömät hyödyt, suojavaikutukset, hyvinvointipalvelut ja hyvän elämän edellytykset vaarantuvat. Valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla on merkitystä tavoitteen saavuttamisessa kansallisesti. Alueidenkäytön ratkaisuilla ja eri toimintojen yhteensovittamisella voidaan ehkäistä haitallista kehitystä. Ilmastonmuutos on kasvava uhka luonnon monimuotoisuudelle. Ilmastonmuutoksen ehkäiseminen ja ilmastonmuutoksen sopeutuminen edellyttävät alueidenkäytön ratkaisuja. Ne ovat oikein toteutettuina samansuuntaisia luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön kanssa.

Luontoympäristöosasto oli mukana uusien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden valmistelussa ja esitti seuraavia tavoitteiden muotoiluja jo aiemmin luonnosehdotusta laadittaessa. Luontoympäristöosasto pitää seuraavia tavoitteita edelleen tarpeellisina:

Alueidenkäytössä varmistetaan, että luonnonperintöön ja maisemiin sekä rakennettuihin kulttuuriympäristöihin ja muuhun kulttuuriperintöön liittyvät arvot säilyvät.

Alueiden käytöllä on monessa suhteessa ratkaisevan tärkeä merkitys luonnon monimuotoisuuden ja kulttuuriympäristöjen suojelulle ja kestävälle käytölle. Yhteen sovittavan luonteensa vuoksi alueiden käytön suunnittelu mahdollistaa osaltaan luontopääoman turvaamisen hyvinvoinnin lähteenä. Sillä voidaan suhteuttaa suojelutoimien ja muiden alueidenkäytöllisten tarpeiden vaatimat aluetarpeet ja -rakenteet keskenään maakunnallisella ja paikallisella tasolla.

Suomessa on 156 valtakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta. Ne ovat maaseutumme edustavimpia kulttuurimaisemia, joiden arvo perustuu monimuotoiseen kulttuurivaikutteiseen luontoon, hoidettuun viljelymaisemaan ja perinteiseen rakennuskantaan. On tärkeätä, että arvokkaat maisema-alueet otetaan huomioon alueiden käytössä, jotta etenkin elinkeinojen muutoksista johtuva maisemakuvan muuttuminen ja luonnon köyhtyminen, rakennusten rapistuminen sekä sopimaton uudisrakentaminen eivät heikentäisi maisema-alueita.

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt antavat alueellisesti, ajallisesti ja kohdetyypeittäin monipuolisen kokonaiskuvan maamme rakennetun ympäristön historiasta ja kehityksestä. Niiden säilymisen turvaaminen sekä mahdollisen täydennysrakentamisen ja muiden muutosten sopeuttaminen kulttuuriympäristön ominaisluonteeseen ja erityispiirteisiin tapahtuu ensi sijassa alueidenkäytön suunnittelussa. Kulttuuriympäristön suunnitelmallinen ylläpito ja kehittäminen lisäävät alueiden elinvoimaa ja viihtyisyyttä, toteuttavat kestävästä kehityksestä sekä ylläpitävät kansallisomaisuuden arvoa.

Alueidenkäytössä edistetään luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeiden luonnonalueiden ja ekologisten yhteyksien säilymistä.

Luonnon monimuotoisuuden keskeiset suojelutoimet perustuvat luonnonsuojelulakiin ja EU-lainsäädäntöön. EU:n luontodirektiivin nojalla Suomen on edistettävä maankäytön suunnittelussa ja kehittämissuunnitelmassa, erityisesti Natura 2000 -verkoston ekologista yhtenäisyyttä silmällä pitäen, luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston kannalta erityisen merkittävien luonnonympäristöjen huomioon ottamista. Luonnonsuojelulain suojelutoimet ovat yleensä alueellisesti rajoitettuja ja yksilöityjä. Luonnonvarojen käyttöä ohjaavassa erityislainsäädännössä on luontopääomaa turvaavia säännöksiä, joissa asetetaan reunaehtoja toiminnalle. Se ei kuitenkaan korvaa alueidenkäytön suunnittelun tarvetta erityisesti eri toimintojen yhteensovittamiseksi ja luonnonalueiden kytkeytyneisyyden varmistamiseksi.

Ekologiset yhteydet ja tärkeät luonnonalueet voivat olla yhteisiä Suomen naapurivaltioiden kanssa ja ne ylittävät usein kuntien ja maakuntien rajat. Ylimaakunnallisessa tarkastelussa tulee turvata erilaisten alueiden omaleimaisuuden säilyminen. Maaperämuodostumat, kuten harjut ja moreenimuodostumat voivat ulottua useiden kuntien ja maakuntien alueille. Maaperämuodostumilla voi olla geologisesti ja biologisesti valtakunnallista merkitystä ekologisten yhteyksien geomorfologisen perustana. Alueidenkäytön suunnittelussa tarvitaan yhdenmukaisuutta eri alueilla.

EU:n luonnonsuojeludirektiivien toimivuustarkistuksen (Fitness Check, 2014-2016) tuloksena todettiin, että biologista monimuotoisuutta koskevien tavoitteiden saavuttaminen vuoteen 2020 mennessä edellyttää direktiivien täytäntöönpanon, vaikuttavuuden ja tehokkuuden merkittävää parantamista. Tätä tarkoitusta varten on laadittu kokonaisvaltainen toimintasuunnitelma (Action Plan, 2017), joka sisältää 15 konkreettista toimea. Toimintasuunnitelmassa muun muassa painotetaan EU:n vihreän infrastruktuurin hyödyntämistä siten, että parannetaan Natura-alueiden keskinäistä kytkeytyneisyyttä.

Vihreä infrastruktuuri on strategisesti suunniteltu verkosto, jossa on luonnontilassa olevia alueita, osaksi luonnontilassa olevia alueita ja muita ympäristöön liittyviä tekijöitä, joka on suunniteltu tuottamaan useita erilaisia ekosysteemipalveluja ja jota hoidetaan tässä tarkoituksessa. Vihreän infrastruktuurin taustalla on periaate, jonka mukaan luonnon ja luonnollisten prosessien suojeleminen ja parantaminen sekä monet hyödyt, joita yhteiskunta luonnosta saa, sisällytetään tietoisesti osaksi aluesuunnittelua ja aluekehitystä. Verrattuna yhtä käyttötarkoitusta varten luotuun harmaaseen infrastruktuuriin vihreällä infrastruktuurilla on monia etuja. Se ei rajoita aluekehitystä vaan edistää luonnonmukaisia ratkaisuja, jos ne ovat paras vaihtoehto. Se voi joskus tarjota vaihtoehdon vakimuotoisille harmaille ratkaisuille tai täydentää niitä.

Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön strategia ja toimintaohjelma sisältää myös alueidenkäyttöön läheisesti liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä, jotka koskevat muun muassa suojelualueverkoston kytkeytyneisyyttä eli ekologisten yhteyksien säilymistä. Kytkeytyneisyyttä edistävillä toimenpiteillä turvataan myös ilmastomuutokseen sopeutumista, kun eliölajistolle annetaan mahdollisuus siirtyä sopimattomiksi muuttuvilta elinalueiltaan kelpolisten elinympäristöjen kautta uusille sopivammille elinalueille.

Ihmisen muuttamien luonnonympäristöjen ennallistaminen on tärkeä väline suojelualueiden laadun parantamiseen, ekologisten yhteyksien luomiseen ja luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön. Aktiiviset toimenpiteet ovat nousemassa säilyttävän suojelun rinnalle. Ennallistamistoimilla on yhteys ilmastomuutoksen torjuntaan ja ilmastomuutokseen sopeutumiseen. Esimerkiksi ennallistettujen metsä- ja suoalueet voivat lisätä hiilen sitoutumista ekosysteemeihin. Ennallistettujen soiden ja kosteikoiden avulla voidaan vähentää tulvia joissa ja hulevesitulvia kaupunkialueilla. Alueidenkäyttötarpeet saattavat näiltä osin muuttua huomattavasti tulevien vuosikymmenten aikana ja alueidenkäytön suunnittelussa on syytä siihen varautua.

Luonnonsuojelulaki ei suoraan turvaa suojelualueverkoston yhtenäisyyttä ja kytkeytyneisyyttä tai ekologisten yhteyksien säilymistä. Alueidenkäytön suunnittelu mahdollistaa valtakunnallisesti tärkeiden ekologisten yhteyksien turvaamisen ja luonnonalueiden kytkeytyneisyyden edistämisen sekä suojelutoimien ja muiden alueidenkäyttöisten tarpeiden vaatimien aluevarausten ja rakenteiden yhteen sovittamisen.

Alueidenkäytössä huolehditaan virkistyskäytölle ja matkailulle tärkeiden luonnonmaisemien vetovoimaisuuden säilymisestä, viheralueiden ja rakentamattomien rantojen riittävydestä sekä virkistysreittien jatkuvuudesta.

Kaupungistuminen, luonto- ja kulttuurimatkailun kasvunäkymät sekä ihmisten vapaa-ajan lisääntyminen lisäävät virkistyskäyttöön soveltuvien alueiden tarvetta niin asuinalueiden läheisyydessä kuin kansallispuistojen ja matkailukeskusten yhteydessä. Virkistyskäyttöön tarkoitetut alueet ja reitistöt on tarkoituksenmukaista suunnitella laajoina kokonaisuuksina, jotka verkottuvat ja jatkuvat ylikunnallisesti ja ylimaakunnallisesti koko Suomeen. Näin ne palvelevat parhaiten sekä kuntalaisten virkistyskäyttöä että luontomatkailuelinkeinon tarpeita.

Kulttuuriympäristöjen arvot huomioiva virkistyskohteiden ja alueiden hyödyntäminen matkailun ja muiden elinkeinojen kehittämisessä, alueiden vetovoimaisuuden lisäämisessä sekä asukkaiden viihtyvyyden ja hyvinvoinnin turvaamisessa avaa uusia mahdollisuuksia. Luonnon monimuotoisuus, maisemien ja kulttuuriympäristöjen laatu sekä viheralueiden määrä ja saavutettavuus ovat oleellisia tekijöitä ihmisten asuin- ja elinympäristön myönteisille terveysvaikutuksille.

Alueidenkäytössä huolehditaan maa- ja metsätalouden kannalta merkittävien yhtenäisten viljely- ja metsäalueiden säilymisestä. Varaudutaan bio- ja kiertotalouden edellyttämiin uusiin alueidenkäyttötarpeisiin. Sovitetaan yhteen luonnonvarojen alueidenkäyttötarpeet kestävästi.

Alueidenkäytössä on huolehdittava biotaloudelle tärkeiden yhtenäisten metsä- ja peltoalueiden käyttömahdollisuuksien säilymisestä suhteessa infrastruktuurin tai muun rakentamisen tarpeisiin. On myös ennakoitava, minkälaisia uusia alueidenkäyttötarpeita on muodostumassa. Tarpeet voivat olla erilaisia Suomessa alueittain tuotannon ja kulutuksen sijoittumisen vuoksi.

Luonnonvarojen käyttöä ohjaavassa erityislainsäädännössä säädetään esimerkiksi pohjavesien suojelusta, pohjavesialueiden määrittämisestä ja niiden luokittelusta sekä maa-ainesten otosta yksittäisinä hankkeina. Erityislainsäädännössä ei oteta huomioon pohjavesialueiden merkittävyyttä vesihuollon tai suojelutarpeen kannalta laajemmin eikä maa-ainestenoton lupaharkinnassa oteta kantaa alueelliseen kiviaineshuoltoon tai ainesten kestäväään käyttöön. Vesi- ja kiviaineshuollon käsittely kokonaisuutena sekä erityisesti toimintojen yhteensovittaminen suojelunäkökohtien kanssa on tärkeää luonnon monimuotoisuuden säilymisen ja kestäväan maa- ja kiviaineshuollon turvaamisen kannalta.

MMM

Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat -luvussa tulee huomioida, että jos maa- ja metsätalouden käytössä oleville alueille suunnitellaan virkistysaluekäyttöä, virkistysaluekäytön ei tulisi rajoittaa maa- ja metsätaloustoimia. Kulttuuriympäristön säilyttämisen yhteydessä ei myöskään tulisi rajoittaa elinvoimaisen maatalouden ja yritystoiminnan kehittämistä. Lähtökohtana tulee varmistaa yksityisen maanomistajan omaisuuden suoja ja, kuten päätösluonnoksen ensimmäisessä kappaleessa mainitaan, luoda toimintaedellytykset elinkeinoelämälle, esim. tuotantorakennusten ja biokaasulaitosten rakentamiselle ja kiertotalouden ratkaisuille.

Tavoitteissa on sinänsä hyvin mainittu maatalouden kannalta riittävän yhtenäiset alueet ”Alueidenkäytössä huolehditaan maa- ja metsätalouden kannalta merkittävien yhtenäisten viljely- ja metsäalueiden säilymisestä.” Tavoitteeseen on kuitenkin tarpeen lisätä säilytettävien maa- ja metsätaloustoimien määrittelyyn myös toimialan itsensä kannalta merkittävät alueet. Tämä tarkoittaa kohteita, jotka eivät välttämättä ole yhtenäisiä, mutta

esimerkiksi maataloustuotantoon laatunsa puolesta arvokkaita tai jonkun yrityskokonaisuuden kannalta arvokkaita. Lisäksi ehdotamme lisättäväksi perusteluksi säilyttää yhtenäisiä peltoalueita "energiatehokkaan toiminnan", koska yhtenäinen tilusrakenne vähentää ylimääräistä siirtymisajoa. Myös biotalouden edistämisen osalta perusteluja voisi täydentää.

Muutosehdotus tausta ja tarve osioon (sivu 7 viimeinen kappale):

" Alueidenkäytössä on tarpeen varautua bio- ja kiertotalouden kasvuun osana Suomen uusiutuvaa elinkeinorakennetta ja kiinnittää huomiota luonnonvarojen sijoittumiseen ja niiden kestäviin hyödyntämisedellytyksiin. Biotalouden edistämiseksi tulee tuotantolaitosten lisäksi huomioida myös logistiikkaverkon toimivuus sekä uusiutuvien luonnonvarojen tuotantomahdollisuudet. Metsillä on keskeinen rooli ilmastonmuutoksen hillinnässä. Terveet kasvavat metsät sitovat parhaiten hiilidioksidia. Metsien merkitys ilmastonmuutokseen sopeutumisessa liittyy erityisesti metsien kykyyn pidättää vettä ja tasata lämpötiloja sekä ylläpitää luonnon monimuotoisuutta. Riittävän yhtenäisten pelto- ja metsäalueiden säilyminen on tärkeää biotalouden, huoltovarmuuden, energiatehokkaan toiminnan, maiseman ja luonnon monimuotoisuuden kannalta. Tämän vuoksi alueiden käytössä on tarpeen ottaa huomioon maa- ja metsätalouden toiminnan kannalta merkittävät ~~kannalta toimivat~~ ja riittävän yhtenäiset alueet.

sekä vastaavasti tavoitteeseen (sivu 8 toinen kappale):

"Alueidenkäytöllä luodaan edellytykset bio- ja kiertotaloudelle sekä edistetään luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä. Alueidenkäytössä huolehditaan maa- ja metsätalouden toiminnan kannalta merkittävien ja merkittävien yhtenäisten viljely- ja metsäalueiden säilymisestä."

YM/YSO

Voisiko jakson jälkimmäistä tavoitemuotoilua väljentää:

Alueidenkäytöllä luodaan edellytykset > edellytyksiä bio- ja kiertotaloudelle...

- Ehdotus lisätä kolmannen kappaleen alkuun, että "Bio- ja kiertotaloudella on keskeinen rooli vähähiilisen, resurssitehokkaan ja kestävä yhteiskunnan luomisessa. Kiertotaloudessa käytetään mahdollisimman vähän neitseellisiä raaka-aineita. Myös niiden hävikki ja haitalliset ympäristövaikutukset kierron eri vaiheissa minimoidaan."

- Linjauksiin lisäysehdotus (joko oma linjaus tai osaksi toista linjausta): Alueidenkäytön suunnittelussa tulee ottaa kestävällä tavalla huomioon myös uusiomateriaalivirtojen hyödyntäminen ja bio- ja kiertotaloustoimintojen sijoittuminen sekä mahdollisuudet edistää teollisuuspuistojen syntymistä.

MAAKUNTIEN LIITOT

Satakunnan liitto

Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat otsikkoa tulisi tarkentaa muotoon **Elinvoimainen luonto-, maisema- ja kulttuuriympäristö ja luonnonvarojen kestävä käyttö**

Tavoitteisiin tulee lisätä valtakunnalliset maisema-arvot kansainvälisten sopimusten toteuttamisen edistämiseksi. Näkökulman tulee sisältää sekä kulttuurimaisemien että luonnonmaisemien valtakunnalliset arvot.

Pirkanmaan liitto

Kansallisessa mielessä kulttuuriympäristön alueellisesti vaihteleva luonne eli paikalliset ominaispiirteet ovat vaalimisen arvoisia. Esitetty tavoite ei edistä kulttuuriympäristöä

koskevien kansainvälisten velvoitteiden ja sopimusten täytäntöönpanoa, vaikka nämä velvoitteet on mainittu uudistuksen lähtökohdiksi. Näiden velvoitteiden sekä MRL:n tavoitteiden täydentämiseksi on tarpeellista siirtää taustatekstistä varsinaiseen tavoitteeseen lauseet: *”Luonnon- ja kulttuuriympäristöjen kestävä käyttö toteutuu turvaamalla niiden alueellinen monimuotoisuus ja ajallinen kerroksisuus. Suomalaisen kulttuuriympäristön kokonaisuus perustuu viranomaisten laatimiin valtakunnallisiin inventointeihin, jotka koskevat valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita, valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä ja valtakunnallisesti merkittäviä arkeologisia kohteita. Alueidenkäytössä on tarpeen tunnistaa nämä alueet ja ottaa huomioon siten, että niiden arvot turvataan.”*

Nykyisiin valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin on kirjattu seuraava määräite: *”Näillä (valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt ja maisemat) alueilla alueidenkäytön on sovelluttava niiden historialliseen kehitykseen.”* Tämä kulttuuriympäristön arvojen turvaamista ja kestäväää käyttöä konkretisoiva tavoite on syytä sisällyttää myös uudistettuihin tavoitteisiin.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden luonnoksen luvussa 1 (s.2) todetaan, että kulttuuriympäristön arvojen säilymiselle ovat suurimpia haasteita rakennetun ympäristön vajaakäyttö tai käytön puute. Pirkanmaan liitto esittää lukua täydennettäväksi siten, että *kasvukeskuksissa ympäristön jatkuva ja yhä nopeutuva muuttuminen uhkaa rakennettujen kulttuuriympäristöjen säilymistä, mikäli arvot säilyttävään suunnitteluun ja toteutukseen eri kiinnitetä erityistä huomiota.* Tämän suuntainen arvio esitetään myös uudistuksen ympäristöarvioinnissa (Ympäristöselostus, s. 37).

Pirkanmaan liitto näkee lisäksi tärkeänä, että uusien alueidenkäyttötavoitteiden luvussa 3.4 todettaisiin tarve kokonaisvaltaisten ekologisten yhteyksien säilyttämiseen ja edistämiseen arvokkaiden luonnonalueiden välillä.

Pirkanmaan liitto pitää hyvänä, että valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat muuttumassa aikaisempaa selkeämpään suuntaan. VAT-luonnos ei kuitenkaan kaikilta osin täsmennä MRL 5§:n mukaisia alueiden käytön suunnittelun tavoitteita tai laissa eri kaavamuodoille määriteltäviä sisältövaatimuksia. Näin ollen Pirkanmaan liitto katsoo, että sen edellä esittämät täydennykset tulee huomioida lopullisissa alueidenkäyttötavoitteissa.

Uudenmaan liitto

Elinvoimaisia luonto- ja kulttuuriympäristöä sekä luonnonvaroja koskevat tavoitteet ovat perusteltuja. Valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen turvaaminen varmistaa niihin liittyvien arvojen huomioon ottamisen kaavoituksessa riittävällä tavalla. Luonnon monimuotoisuuden ja virkistyskäytön kannalta arvokkaiden alueiden säilymistä koskeva tavoite ei riittävällä tavalla turvaa näiden alueiden arvojen säilymistä.

Kainuun liitto

Luonnoksessa on tiivistetty yksittäiset luonnonvarat (maa-ainekset, pohjavesi, turve) viittaamalla ainoastaan yleisesti luonnonvarojen kestävään hyödyntämiseen ja bio- ja kiertotalouteen. Tarkempi luonnonvarakohtainen tavoitteenasettelu jää maakunnan vastuulle, mikä on Kainuun liiton mukaan hyvä ratkaisu.

Kymenlaakson liitto

Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat -osio esittää tiivistetysti tähän aihepiiriin liittyvät valtakunnalliset tavoitteet. Tavoitteet korostavat valtakunnallisten arvojen turvaamisen merkitystä maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaalimisessa. Samaan kokonaisuuteen liittyy tavoite edistää alueidenkäytöllä luonnon monimuotoisuuden ja virkistyskäytön kannalta arvokkaiden aluekokonaisuuksien säilymistä. Tämä valtakunnallinen tavoite tukee näiden asioiden huomioon ottamista maakuntakaavan laadinnassa. Kymenlaakson Liitto katsoo, että tavoitteissa tulee kuitenkin konkretisoida kansallisia ja kansainvälisiä biodiversiteetin suojelun tavoitteita esim. ekologisten yhteyksien osalta. Tämä tukisi myös kestävä biotalouden kehittämistavoitteita.

Pohjanmaan liitto

Voimassa olevilla tavoitteilla on pyritty takaamaan yhtenäisten viheralueiden säilyminen taajama-alueilla sekä luonnonsuojelualueiden ja muiden arvokkaiden luontoalueiden välisten yhteyksien säilyminen. Ehdotetuilla tavoitteilla sen sijaan pyritään virkistyskäytön kannalta arvokkaiden aluekokonaisuuksien säilymiseen ja valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen turvaamiseen ottamatta kantaa sijaintiin tai alueiden välisiin yhteyksiin. Pohjanmaan liiton mielestä yhtenäisen viheralueverkoston säilyminen taajama-alueilla ja niiden jatkumo reuna-alueilla olisi edelleen tärkeä tavoite ja toimivien yhdyskuntien perusta, sekä edellytys ekologiseen toimivuuden turvaamiseksi. Tämä tukisi myös kestävä biotalouden kehittämistavoitetta.

Etelä-Pohjanmaan liitto

Alueidenkäyttötavoitteet kohdistuvat luonnollisesti pääosin niille alueille, joihin kohdistuu eniten rakentamispainetta. Maaseudun näkökulmasta tavoitteisiin on lähinnä kirjattu valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen sekä luonnon monimuotoisuuden ja virkistyskäytön kannalta arvokkaiden aluekokonaisuuksien turvaaminen. Lisäksi tavoitteeksi asetetaan maa- ja metsätalouden kannalta merkittävien yhtenäisten viljely- ja metsäalueiden säilyminen. Alkutuotannon kehittäminen tarvitsee nykyään kuitenkin yhä enemmän myös mittavaa tuotantolaitosten rakentamista. Etelä-Pohjanmaan liitto esittää, että tavoitteisiin lisättäisiin myös maininta siitä, että alueiden käytöllä tulee turvata alkutuotannon kannalta merkittävän rakentamisen sijoittaminen maaseutuympäristöön. Liitto toivoo, että tavoitteet voivat elää ja joustaa kunkin maakunnan ominaispiirteiden mukaan siten, että ne tuottavat tulevaisuudessa entistä monimuotoisempaa, mutta samalla korkeat laatuvaatimukset täyttävää ympäristöä.

KUNNAT

Helsinki

On tärkeää, että valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY 2009), arvokkaat maisema-alueet sekä viheralueiden laajat kokonaisuudet edelleenkin turvataan maankäyttöä linjaavissa toiminnoissa.

Lieska

Luonnonvarojen koskevan aluekokonaisuuden tavoitteet bio- ja kiertotalouden sekä luonnonvarojen kestävä hyödyntämisen edistämiseksi tukevat elinvoimaisuutta ja toisaalta turvaavat virkistyskäytön ja luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden kokonaisuuksien säilymistä. Tämä on kannatettava asia.

Espoo

Tavoitteista on poistettu vesien hyvän tilan saavuttamisen ja ylläpitämisen edistämistä koskeva tavoite. Ehdotetuissa tavoitteissa tai niiden taustaa ja tarvetta kuvaavassa tekstissä ei ole lainkaan tuotu esiin pintavesien hyvän tilan turvaamisen valtakunnallista

merkitystä sekä ekologisten, virkistysellisten että vedenhankinnallisten näkökulmien kautta. Alueiden käytöllä on merkittäviä vaikutuksia pinta- ja pohjavesien tilaan. Vesien hyvän tilan saavuttamista koskeva tavoite tulee turvata myös jatkossa.

Laajoja virkistyskäyttöön soveltuvia alueita kytkevän viheralueverkoston jatkuvuus sekä ekologisten yhteyksien säilymisen edistäminen arvokkaiden luonnonalueiden välillä on jätetty pois tavoitteista. Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävästä käytön strategiassa on tavoitteena parantaa luonnon monimuotoisuuden tilaa siten, että suojelualueet ovat hyvin yhteen kytkeytyneitä ja vihreä infrastruktuuri yhdistää ne laajempiin maisemakokonaisuuksiin. Luonnon monimuotoisuuden ja virkistyskäytön kannalta arvokkaiden alueiden säilymistä koskeva tavoite ei riittävällä tavalla turvaa näiden alueiden arvojen säilymistä.

Voimassa olevissa tavoitteissa on korostettu sitä, että taajama-alueilla viheralueista tulee muodostua yhtenäisiä kokonaisuuksia, uudessa ehdotuksessa tätä ei ole, mikä osaltaan voi muuttaa virkistyskäyttömahdollisuuksia taajamissa. Hyvin saavutettavissa olevat lähiviheralueet lisäävät asuinympäristöjen viihtyisyyttä sekä asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä.

Vantaa

Uusilla tavoitteilla pyritään virkistyskäytön kannalta arvokkaiden aluekokonaisuuksien säilymiseen ja valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen turvaamiseen ottamatta kantaa sijaintiin (taajama/ maaseutu) tai alueiden välisiin yhteyksiin. Tätä linjausta Vantaan kaupunki pitää erityisen huolestuttavana, koska alueiden väliset yhteydet ja alueista muodostuvat seudulliset verkostot ovat erittäin tärkeitä mm. virkistyskäytön ja luonnon monimuotoisuuden säilymistä kannalta. Muista painopisteistä voi todeta, että tavoita maatalousmaan säilyttämisestä on hyvä ja sen kautta voitaisiin jopa estää peltoalueita pysyvästi tuhoavia hankkeita.

Turku

Tavoitteiden taustaa kuvattaessa mainitaan, että suomalaisen kulttuuriympäristön kokonaisuus perustuu viranomaisien laatimiin valtakunnallisiin inventointeihin. Turun kaupunki toivoo, että se prosessi millä inventoinnit myöhemmin muuttuvat kehittämiselle reunaehdoiksi asetettaviksi määräyksiksi tulee olla vuorovaikutteisia. Konkreettisia kohteita tästä näkökulmasta ovat kaupunkirakenteen kestävä ja hajautumista estävän kehittämisen alueet kuten uudistuvat teollisuus-, kampus- ja ratapiha-alueet.

Lahti

Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat -osio sisältää kaksi keskenään usein konfliktissa olevaa tavoitetta: luonto- ja kulttuuriympäristön sekä luonnonvarat. Kiertotaloutta koskevat tavoitteet voisivat sopia luontevammin *Toimivat yhdyskunnat* -osioon.

Oulu

Luonnoksessa luonto- ja kulttuuriympäristöä koskevia alueidenkäyttötavoitteita on yleistetty, eikä niissä ole enää nykyisten tavoitteiden tavoin erillisiä mainintoja mm. pohjavesien suojelu- ja käyttötarpeesta, vesistöjen tilasta ja ranta-alueiden säilymisestä. Myös luonnon monimuotoisuuden ja virkistyskäytön osalta tavoitteissa ei ole enää mainintaa aluekokonaisuuksien välisistä yhteyksistä.

MUUT VIRANOMAISTAHOT

Pohjavesialueet ovat yleensä maaperältään rakentamiseen soveltuvia ja niihin kohdistuu rakentamispaineita. Arviointiselostuksen mukaan (s.32) vedenhankintaa varten tärkeistä ja niihin soveltuvista pohjavesialueista on riskialueiksi nimettyjen pohjavesialueiden määrä lisääntynyt yli 100 alueella viimeisen 8 vuoden aikana eli yli 27 %. Tämän vuoksi ja kun maankäyttö- ja rakennuslaissa ei ole alueidenkäytön suunnittelua pohjavesialueiden läheisyydessä ohjaavia säännöksiä, on tavoitteessa tarpeellista huomioida pohjavesien käyttö- ja suojelutarpeet esim. seuraavasti:

Pohjavesien pilaantumis- ja muuttamisriskejä aiheuttavat toiminnot on sijoitettava riittävän etäälle vedenhankinnan kannalta tärkeistä tai vedenhankintaan soveltuvista pohjavesialueista.

Turve on merkittävä luonnonvara Pohjanmaan maakuntien kunnissa. Tässä luonnonvaroja koskevassa tavoitteessa ei ole huomioitu turvetuotantoa eikä arviointiselostuksessa ole turpeenoton vaikutuksia ja sijoittamista käsitelty. **Turpeenotolla ja turpeenottoalueiden sijoituksella on merkittäviä luonto- ja vesistövaikutuksia.** Turpeenottoalueita osoitetaan maakuntakaavassa eikä maankäyttö- ja rakennuslakiin sisälly säännöksiä turpeenottoalueiden sijoittamisesta tuotanto- ja suojelutarpeet huomioiden. Tavoitetta on tarpeen täydentää esim. seuraavasti:

Alueidenkäytön suunnittelussa turpeenottoalueiksi varataan jo ojitettuja tai luonnontilaltaan muutoin merkittävästi muuttuneita soita.

Tavoitteiden taustaa avaavassa tekstissä on mainittu, että luonnon- ja kulttuuriympäristöjen kestävä käyttö toteutuu turvaamalla niiden alueellinen monimuotoisuus ja ajallinen kerroksisuus. Suomalaisen kulttuuriympäristön kokonaisuus perustuu viranomaisten laatimiin valtakunnallisiin inventointeihin, jotka koskevat valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita, valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä ja valtakunnallisesti merkittäviä arkeologisia kohteita.

KASELY toteaa, että luonnon- ja kulttuuriympäristöjen kestävä käyttö ei toteudu pelkästään turvaamalla niiden alueellinen monimuotoisuus ja ajallinen kerroksisuus. Luonnonympäristöä voidaan heikentää kestäättömällä tavalla, jos monimuotoisuus turvataan jättämällä vain sirpaleisia suojelualueita.

Luontoympäristön kestäättömyyttä käyttöä edustaa metsien ja soiden käyttö energiatuotantoon siten, että tuotetaan hiilipäästöjä ja kasvihuonekaasuja ilmakehään merkittävästi enemmän kuin niitä kyetään sitomaan. Suomalainen luonto kestää nykyistä tehokkaampaa käyttöä, mutta kaikessa toiminnassa on läpinäkyvästi kyettävä osoittamaan toiminnan perustuvan kestäväan kehitykseen.

Suomalaisen kulttuuriympäristön kokonaisuus ei perustu vain viranomaisten laatimiin valtakunnallisiin inventointeihin. Suomalaisen kulttuuriympäristön kokonaisuus on merkittävästi laajempi kokonaisuus kuin se, mitä viranomaiset ovat tuoneet esiin inventoinneillaan. Tasmällisempää on kertoa, että viranomaisten tekemät inventoinnit ovat tuoneet esiin edustavimmat tiedossa olevat kulttuuriympäristökohteet.

Tavoitteiden taustoittamisesta puuttuvat maininnat Suomen tavoitteista vähentää kasvihuonekaasuja ja miten luontosuhteellamme voimme asiaan vaikuttaa.

Luonnon- ja kulttuuriympäristöjen kestävä käyttö ei toteudu pelkästään turvaamalla vain erikseen valtakunnallisesti arvokkaiksi todettuja kulttuuriympäristöjä tai luonnonperinnön arvoja.

Luonnon monimuotoisuuden ja virkistyskäytön kannalta arvokkaiden asioiden mainitseminen samassa lauseessa vaikuttaa hämmentävälle, koska puhutaan kovin erilaisista aihemaailmoista. Luontoarvoihin liittyy *Suomen* tekemiä kansainvälisiä sopimuksia. Luontoarvoissa on huoli yleensä säilyttämisessä. Virkistysalueiden riittävyys ei ole Suomessa yhteismitallinen haaste luonnon monimuotoisuuden säilymisen kanssa.

Virkistysalueita ei ole mielekästä tarkastella vain säilymisen näkökulmasta. Virkistyskäyttöön soveltuu lisäksi erilaiset rakennetut kulttuuriympäristöt. Luontoon liittyviä virkistysalueita myös rakennetaan. Hyvän ympäristön kannalta on olennaista, että asumiseen liittyvät lähivirkistysalueet. Matkailun kannalta ovat lisäksi tärkeitä erilaiset reitistöt ja erityiset alueet.

Tavoitteessa on otettu kantaa bio- ja kiertotalouteen mainitsemalla, että alueidenkäytöllä luodaan edellytyksiä. Tavoite olisi ohjaavuudeltaan selkeämpi muodossa: *Alueidenkäytöllä edistetään kestävään kehitykseen perustuvaa bio- ja kiertotaloutta.*

Yhtenäisten maa- ja metsätalousalueiden huolehtimisvelvollisuutta voi pitää hyvänä. Harkitsemattomalla rakentamisen ohjauksella on voitu pirstoa peltoja ja aiheuttaa kiinteistöjalostusodotuksista johtuvaa hintojen nousua. Tonttimaan hinnoittelua lähestyvä peltohehtaarin vuokrahinta on kestämatöntä maatalouselinkeinojen harjoittamiselle.

Varsinais-Suomen ELY

Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö -tavoite on erittäin tiivistetty. Lisää täsmällisyyttä toisi se, että kulttuuriympäristöjen osalta käytettäisiin vakiintuneita nimityksiä: valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ja valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt. Lisäksi tavoitetta tulisi täydentää: Alueidenkäytöllä edistetään luonnon monimuotoisuuden ja virkistyskäytön kannalta arvokkaiden aluekokonaisuuksien säilymistä *ja turvataan virkistyskäytölle tärkeiden rantojen riittävyys*. Epäselväksi jää myös sisältääkö muotoilu esim. virkistysalueverkoston jatkuvuuden ja ekologiset yhteydet. Selkeyden vuoksi niitä koskeva kirjaus pitäisi lisätä tavoitteisiin. Myös luonnon monimuotoisuuden osalta voitaisiin käyttää vakiintuneita nimityksiä: valtakunnalliset suojeluohjelmat ja Natura 2000-verkosto.

Keski-Suomen ELY

ELY-keskus pitää valitettavana, että VAT-luonnoksessa on luovuttu lähes kauttaaltaan kaavoitusta velvoittavista yksityiskohtaisista tavoitteista erityisesti luonto- ja kulttuuriympäristöjen osalta. Voimassaoleviin tavoitteisiin verrattuna tämänkin asiakokonaisuuden tavoitteet on muotoiltu hyvin väljästi ja yleispiirteisesti. VAT-luonnoksen kohdassa 2.3 Maakuntauudistus todetaan, että kaavoitusta koskevan valtion jälkivalvonnan poistuminen korostaa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden merkitystä ennakkollisen viranomaisyhteistyön välineenä. Tilanne on varsin ristiriitainen: VAT-tavoitteiden merkitys korostuu samalla kun tavoitteita väljennetään ja supistetaan huomattavasti. Vaarana on, että jatkossa 18 maakuntaa tulkitsee kukin omalla tavallaan mitä arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja kulttuuriperinnön arvojen turvaaminen VATtien osalta tarkoittaa.

Valtakunnallinen kulttuuriympäristöstrategia 2014 - 2020 (VN periaatepäätös 2014) ja sen toimeenpanosuunnitelma (YM, OPM 2015) sisältävät tavoitteita, joissa VATit on yksi keskeinen toteuttamisväline.

VAT-luonnoksen kulttuuriympäristötavoitteiden arviointi kulttuuriympäristöstrategian suhteen olisikin toivottavaa. Esim. VAT-taustamuistiossa tai ympäristöselostuksessa kulttuuriympäristöstrategiaa tai sen toimeenpanosuunnitelmaa ei ole mainittu.

Luonnon monimuotoisuuden yhä heiketessä ELY-keskus ei pidä monimuotoisuuden ja virkistyskäytön kannalta arvokkaiden aluekokonaisuuksien säilyttämistavoitetta riittävänä, vaan katsoo, että niin yksin luonnon monimuotoisuutta kuin yksin virkistyskäyttöä ja siihen liittyvää luontomatkailuakin tulee alueidenkäytössä edistää.

Luonnoksessa esitetyt tavoitteet ovat kovin yhdyskuntapainotteisia unohtaen nykyisissä VATeissa hyvin huomioidun maaseudun tyystin, mitä ELY-keskus pitää harmillisena. Maaseudun elinvoimaisuus on erittäin tärkeää koko maalle niin elintarvikkeiden ja teollisuuden raaka-ainetuotannon kuin loma-asumisen ja matkailunkin kannalta, mikä tulisi ottaa huomioon VAT-uudistuksessa.

Tavoitteet koskevat kestävästä kehitystä vain joidenkin yksittäisten teemojen osalta. ELY-keskus toivoo, että asia huomioitaisiin kattavammin esim. kierrätys-, raaka-aine- ja maa-ainestermiinalien sijoittamista edistämällä sekä ottamalla maa- ja kallioperän soveltuvuus huomioon alueidenkäytön suunnittelussa.

Pohjois-Pohjanmaan ELY

Tietyissä teemoissa alueidenkäytön linjausten tulisi olla valtakunnallisesti yhdenmukaisia vaikka niiden vaikutukset ovatkin paikallisia. Tällaisia teemoja ovat mm. tuulivoimarakentaminen, kulttuuriympäristön ja luonnonsuojelun huomioon ottaminen sekä tulvavaara-alueiden suunnittelu. Näissä tarvitaan edelleen yksityiskohtaisempaa ohjausta ja näiltä osin tavoitteiden sisältöä olisi hyvä arvioida uudelleen.

Bio- ja kiertotalous ovat kannatettavia. Ympäristöselostuksen arvioon siitä, että metsien hakkuiden lisääminen voi johtaa luonnon monimuotoisuuden vähenemiseen, on kiinnitettävä korostunut huomio, kun samaan aikaan ollaan jäämässä luonnon monimuotoisuuden säilyttämistavoitteesta. Tämä näkökohta näyttää unohtuneen taulukosta 3. Luonnoksessa todetaan, että luonnon monimuotoisuus heikkenee kiihtyvästi. Tuodaan esiin, että ilman lisätoimia mm. metsien eliölajisto vähenee ja vaateliaan tai erikoistuneen lajiston uhanalaistuminen sekä vieraslajien leviäminen jatkuu. On tärkeää varmistua siitä, ettei pyrkiminen johonkin sinänsä hyvään valtakunnalliseen tavoitteeseen vie pohjaa pois luonnon monimuotoisuudesta tehtyjen kansainvälisten sitoumusten saavuttamiseksi.

Uudistuneilla VAT:illa ei enää ohjattaisi turvetuotantotoimintaa ojitetuille soille. Kuitenkin luonnoksessa tuodaan esiin, että suo- ja turvemaiden muutokset ja merkitys ilmastomuutokseen sopeutumisiksi ovat kasva-neet. Luonnontilaisten soiden toimiessa hiilivarastoina, ne on sekä ilmas-tonmuutossyistä että luonnon monimuotoisuuden ja uhanalaisten lajien säilyttämistavoitteen perusteella syytä jättää tuotannon ulkopuolelle. Tä-hän tulisi tavoitteiden jatkovalmistelussa kiinnittää huomiota.

Ekologisten yhteyksiä ei tavoitteissa enää mainita. Erityisesti taajamien lähialueilla maankäytön tehostuessa tarve yhteyksille kuitenkin kasvaa. Tähänkin näkökulmaan tulisi kiinnittää huomiota tavoitteiden jatkovalmistelussa.

Helsingin HO

Elinvoimaista luonto- ja kulttuuriympäristöä sekä luonnonvaroja koskevan asiakokonaisuuden tavoitteiden taustaa ja tarvetta koskevassa kohdassa mainitaan viranomaisten laatimina valtakunnallisina inventointeina valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita, valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä ja valtakunnallisesti merkittäviä arkeologisia kohteita koskevat inventoinnit. Näillä inventoinneilla tarkoitetaan ilmeisesti voimassa olevissa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa mainittuja olemassa olevia inventointeja. Valtioneuvoston uudessa päätösluonnoksessa todetaan samassa kohdassa myös, että valtioneuvosto päättää erikseen inventointien hyväksymisestä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisiksi inventoinneiksi. Mikäli tämän menettelyn ei ole tarkoitus koskea myös jo olemassa olevia valtakunnallisia inventointeja, viimeksi mainittua lausetta olisi syytä tarkentaa niin, että siinä selkeästi todettaisiin sen koskevan olemassa olevien inventointien muutoksia tai kokonaan uusia inventointeja.

Museovirasto

Elinvoimaista luonto- ja kulttuuriympäristöä ja luonnonvaroja koskevat tavoitteet on perusteltu mm. ympäristömme monimuotoisuuden turvaamisella. Kulttuuriympäristö on eri sektoreita kattavasti läpäisevä näkökulma maankäytön suunnitteluun. Kaikki yhteiskunnan toiminnot tuottavat kulttuuriympäristöä. Kulttuuriympäristöjen keskeisimpien (valtakunnallisesti merkittävien) piirteiden turvaaminen ja niihin sisältyvien voimavarojen hyödyntäminen ovat olennaisen tärkeitä asioita.

Tavoite valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen turvaamisesta on luonnoksessa asianmukaisesti ilmaistu. Siinä viitataan aivan oikein viranomaisten laatimiin valtakunnallisiin maisema-alueita, rakennettuja kulttuuriympäristöjä ja arkeologisia kohteita koskeviin selvityksiin. Selvitysten pätevyyttä ja ajantasaisuutta edellyttää myös kaavoituksen sujuvoittaminen.

Todettakoon, että valtakunnallisesti merkittävistä arkeologisista kohteista ei tällä hetkellä ole ajantasaista selvitystä. Sellaisen laatiminen sisältyy valtioneuvoston hyväksymään valtakunnalliseen kulttuuriympäristöstrategiaan. Museoviraston toimintaa on tarpeen resursoida riittävästi tavoitteen toteutumiseksi.

Valtakunnallisten maisema-alueiden päivitys on jo jonkin aikaa ollut valmis ja odottanut päätöstä sen ottamisesta käyttöön aiemman, valtioneuvoston 1995 käsittelemän inventoinnin korvaajana. Museovirasto esittää asian mahdollisimman nopeaa ratkaisemista.

Kaikista valtakunnallisista selvityksistä on tuotettu paikkatietoaineistot. Museovirasto korostaa mahdollisuutta ja tarvetta yhdistää ne yhdeksi kulttuuriympäristötiedon kokonaisuudeksi. Tämä helpottaisi myös maakuntien ja kuntien kaavoitusta. Tietojen yhdistäminen on Museoviraston arvion mukaan teknisesti suhteellisen vaivatonta mutta edellyttää ympäristö- ja kulttuurihallinnon toimijoiden nykyistä parempaa ja koordinoitumpaa yhteistyötä.

Alueidenkäyttötavoitteiden esitystapa ei hallinto-oikeuden arvion mukaan ole luonnoksen tavoitteesta huolimatta erityisen konkreettinen. Alueidenkäyttötavoitteiden konkreettisia tavoitteita ja päämääriä olisi syytä käsitellä päätöksessä perusteellisemmin. Esimerkkinä voidaan mainita elinvoimaista luonto- ja kulttuuriympäristöä sekä luonnonvaroja koskevasta alueidenkäyttötavoitteesta (3.4) virke, jonka mukaan alueidenkäyttötavoitteilla edistetään luonnon monimuotoisuuden ja virkistyskäytön kannalta arvokkaiden aluekokonaisuuksien säilymistä. Tavoitteen tausta -osiossa on lausuttu, että merkittävä osa luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeistä luonnonarvoista samoin kuin arvokkaista yhtenäisistä luonnonalueista sijaitsee suojelualueiden ulkopuolella. Osiossa ei ole kuitenkaan millään tavalla määritelty tai annettu suuntaviivoja sen arvioimiselle, milloin kysymyksessä voisi olla suojelualueen ulkopuolinen alueidenkäyttötavoitteessa mainittu arvokas aluekokonaisuus.

GTK

Päätösluonnoksen kappaleessa 3.4, Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat todetaan että alueiden käytöllä on ratkaiseva merkitys sekä luonto- ja kulttuuriympäristöjen säilymiselle että luonnonvarojen käytölle. Luonto- ja kulttuuriympäristöjen säilyttämistä ja kehittämistä käsitellään laajasti sekä päätösluonnoksessa että erityisesti tausta-aineistossa. Luonnonvaratalouden osalta tarkastelu on merkittävästi suppeampi, ja vaikka päätösluonnoksessa todetaan että alueidenkäytöllä paitsi luodaan edellytykset bio- ja kiertotaloudelle, myös edistetään luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä, jäävät selkeät linjaukset yhteen, jossa korostetaan maa- ja metsätalouden kannalta merkittävien yhtenäisten viljely- ja metsäalueiden säilyttämistä. Valitettavasti tässäkin kokonaisuudessa geologiset luonnonvarat kuten mineraalit, kiviainekset, pohjavesi ja turve sekä niiden tarjoamat mahdollisuudet päätösluonnoksessa mainittujen nousevien alojen perustekijöinä jäävät käytännössä huomioimatta. Esimerkiksi pohjaveden, ruokaturvan tai uusiutuvan energian (poislukien tuulivoima) ja niihin liittyvien elinkeinotoiminnan mahdollisuuksien tarkastelu joko puuttuu tai on suppea ja yksipuolinen sekä päätösluonnoksessa että tausta-aineistossa. Neitseellisillä luonnonvaroilla osana kiertotaloutta on myös väistämättä edelleen suuri merkitys ja niiden saatavuus on kyettävä turvaamaan.

Kaikkiaan GTK toteaa, että geologian, siihen liittyvien erilaisten ympäristötekijöiden, ominaisuuksien ja geologisten luonnonvarojen (mineraalit, kiviainekset, pohjavesi, turve, geoenergia) merkitys ja mahdollisuudet VAT:n tavoitteille on kokonaisuudessa jäänyt joko kokonaan tarkastelematta tai tarkastelu on merkitykseen nähden liian suppea

Metsähallitus

Päätösluonnoksessa tuodaan selkeästi ja painokkaasti esille mm. luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen tärkeys. Luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen liittyvä tavoite - *Alueidenkäytössä huolehditaan valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen turvaamisesta. Alueidenkäytöllä edistetään luonnon monimuotoisuuden ja virkistyskäytön kannalta arvokkaiden aluekokonaisuuksien säilymistä* - on sisällöllisesti hyvin yleisellä tasolla ja epämääräinen eikä vastaa taustamuistiossa kirjattua täsmällisyyden ja konkreettisuuden periaatetta. Tavoitteen tulisi käytännössä osaltaan ohjata alueiden käytön suunnitteluun liittyvää etukäteissuunnittelua ja ennakollista viranomaisyhteistyötä, mutta ohjauksen toteutuminen käytännössä voi olla ongelma tavoitteen ylimalkaisuuden vuoksi. Taustamuistio ei myöskään juurikaan ota kantaa siihen, mitä kirjauksen tulisi käytännössä tarkoittaa. Jotta valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet voisivat tehokkaasti edistää luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämistä, tulisi sitä koskevan tavoitteen/tavoitteiden olla nykyistä konkreettisempia ja kunnianhimoisempia ja taustamuistiossa tulisi avata, miten ao. tavoitteita olisi tarkoitus alueiden käytön suunnittelussa käytännössä edistää. Keskeistä on, että valtakunnallisen merkittävyyden näkökulma, selkeys ja lainsäädännön päällekkäisyyksien välttäminen ovat työssä mukana.

Suomen kilpailukyvyyn ja yhteiskunnan elinvoiman kannalta on tärkeää, että alueidenkäytöllä luodaan edellytykset bio- ja kiertotaloudelle sekä edistetään

luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä. Biotalous kehittämisiksi uusiutuvien luonnonvarojen käyttöä tulee edistää ja niiden käytön rajoittamisesta pidättäytyä, mikäli käytön rajoittamiseen ei ole valtakunnallisesti merkittävää perustetta. Yhtenäisten alueiden säilyttäminen ja huomion kiinnittäminen biotalouden yleisiin toimintaedellytyksiin sekä tarpeettomien rajoitusten välttäminen ovat merkittäviä yhteiskunnan elinvoimatekijöitä.

Metsäkeskus

Kestävän metsätalouden toimilla kasvatetaan metsäbiomassaan sitoutuneen hiilen määrää. Metsillä onkin keskeinen rooli ilmastomuutoksen hillinnän keinona Suomessa. Alueiden käytöllä ei tule asettaa päällekkäistä ohjausta metsien käytölle. Sitä ohjaavat kestävyys sekä maiseman ja monimuotoisuuden huomioimiseen mm. metsälaki, luonnonsuojelulaki, sertifikaattien vaatimukset ja hyvän metsänhoidon ohjeistus.

LUKE

Tämä koskee erityisesti poronhoitoa ja poronhoitoaluetta, joka kattaa noin kolmanneksen maamme pinta-alasta. Poronhoito ajautuu usein ristiriitatilanteisiin eri maakäyttöhankkeiden kanssa ja joutuu useimmiten väistymään uusien maankäyttömuotojen tieltä, mikä supistaa sen käytettävissä olevia laidunalueita ja vaikeuttaa poronhoidon harjoittamista. Näihin maankäytön ongelmiin liittyen Luonnonvarakeskus ja Suomen ympäristökeskus ovat koonneet poronhoidon paikkatietokantaa, jonka avulla eri maakäyttöhankkeiden vaikutuksia poronhoitoon voidaan arvioida aikaisempaa paremmin ja samalla pyrkiä myös lieventämään ennalta toteutetun suunnitteluyhteistyön avulla uusien maankäyttöhankkeiden haittoja poronhoidolle.

Poronhoidon edellytysten turvaamiseen liittyy myös saamelaiskulttuuri. Poronhoidon ja siihen kiinteästi nivoutuvan saamelaiskulttuurin edellytysten huomioiminen ja turvaaminen alueidenkäyttötavoitteissa liittyy Luken näkemyksen mukaan keskeisesti valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa mainittuun elinvoimaisen kulttuuriympäristön turvaamiseen ja samalla laajemmin myös koko valtakuntaa koskeviin velvoitteisiin. Siksi ne pitäisi Luken näkemyksen mukaan edelleen huomioida uudistettavissa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa.

Nyt esitetyissä uudistettavissa valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa mainitaan kohdassa, ”Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat” muiden elinkeinojen osalta, että alueiden käytössä on tarpeen ottaa huomioon maa- ja metsätalouden kannalta toimivat ja riittävän yhtenäiset alueet. Luke katsoo, että erityisesti tätä kohtaa tulisi täydentää sisällyttämällä siihen myös poronhoidon kannalta toimivien ja riittävän yhtenäisten alueiden ja sinisen biotalouden elinkeinojen aluetarpeiden huomioiminen. Yleisemminkin kyseisen alueidenkäyttötavoitteen tarkastelukulma lähtee ensisijaisesti luonto- ja kulttuuriympäristön suojelusta ja vasta toissijaisena on luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen. Suomi elää luonnonvaroista ja hyvinvointimme nojaa hyvin vahvasti luonnonvarojen, etenkin metsävarojen kestävään käyttöön. Tätä taustaa vasten tämän kohdan tarkastelukulman tulisi olla luonnonvarojen kestävä käyttö ihan vastaavasti kuin muissakin

Saamelaiskäräjät

Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat -tavoitteen muutosesitys

Ottaen huomioon Suomea sitovat saamelaisia koskevat kansalliset ja kansainväliset velvoitteet sekä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden merkitys saamelaiskulttuurin ja

kulttuuriympäristön turvaamisen kannalta Saamelaiskäräjät esittää, että elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat -tavoitetta muutettaisiin seuraavasti:

Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat

Alueidenkäytössä huolehditaan valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen turvaamisesta. Alueidenkäytöllä edistetään luonnon monimuotoisuuden ja virkistyskäytön kannalta arvokkaiden aluekokonaisuuksien säilymistä huomioon ottaen saamelaisten ekologinen perinnetieto.

Saamelaisten kotiseutualueella turvataan alueidenkäytössä saamelaiskulttuurin ja -elinkeinojen harjoittaminen siten, että saamelaiskulttuuria ei heikennetä. Saamelaisten kotiseutualuetta koskevaa päätöksentekoa varten laaditaan saamelaiskulttuuria koskeva vaikutusarvio ja neuvottelujen aikana turvataan free, prior ja informed consent -periaatteen toteutuminen.

Alueidenkäytöllä luodaan edellytykset bio- ja kiertotaloudelle sekä edistetään luonnonvarojen kestävää hyödyntämistä. Alueidenkäytössä huolehditaan maa- ja metsätalouden sekä saamelaisten perinteisten elinkeinojen kannalta merkittävien yhtenäisten viljely-, laidun-, metsä- ja muiden/keräilyalueiden säilymisestä.

Valtioneuvoston vuonna 2008 tarkistama päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista sisältää erikseen saamelaisten kotiseutualuetta koskevan tavoitteen, jonka sisältö vastaa saamelaisia koskevia lainsäädännöllisiä velvoitteita:

”4.7 Luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet (13.11.2008)

Yleistavoitteet

Saamelaisten kotiseutualueen alueidenkäytössä otetaan huomioon saamelaisille alkuperäiskansana kuuluva oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan saamelaisten perinteisten elinkeinojen kehittämisedellytysten turvaamiseksi. Poronhoitoalueella turvataan poronhoidon alueidenkäytölliset edellytykset.” (s. 16)

Uudistuksessa em. tavoite on tarkoitus poistaa, eikä saamelaiskulttuuria erikseen oteta huomioon esityksessä valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista.

Nykymuotoisena toteutuessaan uudistus heikentäisi merkittävästi saamelaisen kulttuuriperinnön ja kulttuurin suojaa, sillä valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla on keskeinen rooli saamelaiskulttuurin elinvoimaisuuden ja kulttuurin jatkuvuuden turvaamisen kannalta maankäytön suunnittelussa: Saamelainen kulttuuriympäristö on muotoutunut saamelaisen luontoon sidotun elämäntavan, maailmankatsomuksen ja luontosuhteen pohjalta, minkä vuoksi saamelainen kulttuuriympäristö on pääosin rakentamatonta luontoympäristö. Näennäisesti rakentamaton ja ”koskematon erämaa”, kuten se usein kulttuurin ulkopuolisille näyttäytyy, pitää sisällään kuitenkin kulttuurisia merkityksiä (aineetonta kulttuuriperintöä) ja muodostaa saamelaisen kulttuuriympäristön. Saamelaisen kulttuuriympäristön erityisen luonteensa vuoksi kulttuuriympäristön yleiset hoito- ja suojelukeinot, kuten muinaismuistolaki tai laki rakennusperinnön suojelusta eivät täysin turvaa saamelaisen kulttuuriympäristön säilymistä. Sen sijaan saamelaisen kulttuuriympäristön keskeisimpiin hoito- ja suojelukeinoihin kuuluvat maankäyttöön liittyvät keinot ja instrumentit, erityisesti kaavoitus sekä sitä velvoittavat alueidenkäyttötavoitteet maisema-alueineen.

Valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla on merkittävä vaikutus kansalliseen kulttuuriperintöön, johon lukeutuu keskeisesti saamelaisten oma kieli ja kulttuuri, jotka on turvattu perustuslain tasolla (PL 17.3 §: HE 309/1993 vp, s. 65). Saamelaiskäräjät toteaa, että valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa tulisi täten näkyvästi edistää ja turvata saamelaisten mahdollisuudet harjoittaa perinteistä kulttuuriaan (TyVM 7/2003 vp

— HE 44/2003 vp), johon lukeutuu ”poronhoito, kalastus ja metsästys” (HE 309/1993 vp s. 65), ja hankkia sillä toimeentulonsa. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden merkitys saamelaiskulttuurin ja -kulttuuriympäristön turvaamisessa korostuu entisestään tulevaisuudessa, sillä maakuntauudistuksen myötä ulkoisen viranomaistahon (ELY-keskukset) kaavoituksen valvonta lakkaa, vahvistaen näin maakuntahallinnon ja kuntien kaavamonopoliasemaa. Kaavoitusta koskevan valtion jälkivalvonnan poistuminen yhdessä valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden muutoksen kanssa voikin johtaa saamelaisten kotiseutualueella tilanteeseen, jossa saamelaisten kulttuuriperinnön ja kulttuurin turvaaminen kaavoituksessa heikkenee edelleen.

Saamelaiskäräjät korostaa, että valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskevassa luonnoksessa ei nykyisellään tuoda esiin olemassa olevia alueidenkäytön haasteita saamelaiskulttuurille, eikä niitä kansallisia ja kansainvälisiä oikeuksia, jotka saamelaisilla on alkuperäiskansana oman kulttuurinsa harjoittamiseen. Saamelaiskäräjät katsoo, että luonnosta on päivitettävä näiden osalta, sillä kestäväällä alueidenkäytön suunnittelulla on mahdollista edistää tehokkaasti saamelaiskulttuurin säilymisen edellytyksiä.

Saamelaiskäräjät muistuttaa, että maankäyttö- ja rakennuslain 22 §:n 3 momentin mukaan valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita annettaessa on otettava huomioon maankäyttö- ja rakennuslain 1 §:ssä säädetyt lain yleiset tavoitteet sekä 5 §:ssä säädetyt alueidenkäytön suunnittelun tavoitteet. Maankäyttö- ja rakennuslaki määrittelee kulttuurisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä kehityksen yhdeksi alueiden käytön suunnittelun peruslähtökohdaksi (MRL 1.1 §) – taloudellisesti kestävä kehitys on vasta yksi neljästä kestävä kehityksen kriteeristä. Kuten luonnoksessa valtioneuvoston päätökseksi valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista todetaan, kestävä kehityksen edistämisessä ympäristö, ihminen ja talous on otettava tasavertaisesti huomioon alueidenkäyttöä koskevassa päätöksenteossa ja suunnittelussa. Saamelaisen kulttuuriympäristön turvaaminen edellyttää myös kulttuuriarvojen ja luonnon monimuotoisuuden turvaamista, jotka ovat keskeisiä alueiden käytön suunnittelun tavoitteita (MRL 5 §). Lain perustelujen mukaan valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tulee tukea ja edistää 5 §:ssä säädettyjä tavoitteita.

JÄRJESTÖT

Paliskuntien yhdistys

Poronhoito ja VAT

Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa on tähän saakka tunnustettu poronhoidon erityisyys. Luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet -luvun yleistavoitteissa edellytetään, että *poronhoitoalueella turvataan poronhoidon alueidenkäyttölliset edellytykset*. Tavoite on ollut mukana ensimmäisestä valtioneuvoston päätöksestä saakka ja sillä on haluttu turvata poronhoitoa muun maankäytön muutospaineilta.

Poronhoito on merkittävä ja pitkän historian omaava maankäyttömuoto koko poronhoitoalueella. Poronhoitoalue kattaa noin 36 % Suomen pinta-alasta sijoittuen *ylimaakunnallisesti* Lapin, Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun maakuntien alueille. Poronhoito on poronhoitoalueella keskeinen osa alueen elinkeinoelämää, kuten lihan ja muiden tuotteiden jalostamista ja koko ajan kasvavaa matkailutoimintaa. Poronhoito on laajojen, yhtenäisten ja rauhallisten maa-alueiden tarvitsijana erittäin altis muun maankäytön vaikutuksille. Muu maankäyttö on kuluneiden vuosikymmenten aikana aiheuttanut huomattavia muutoksia porolaitumilla ja *yhteensovittamisen tarve on edelleen suuri*.

Poronhoito on oleellinen, elävä osa koko Suomen *kulttuuriperintöä*. Suomi on sitoutunut suojelemaan kulttuuriperintöään maisema- ja kulttuuriympäristön suojelua koskevien kansainvälisten sopimusten kautta sekä suojelemaan alkuperäis- ja perinteisen elämäntavan omaavien paikallisväestöjen perinnetietoa Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen (artikla 8j) kautta. Poronhoitoalueella tapahtuva

oikeudenmukainen alueiden käytön suunnittelu on elinkeinon ja kulttuuriperinnön jatkuvuuden kannalta keskeinen kysymys.

Poronhoidon huomioon ottaminen alueidenkäytön suunnittelussa edistää luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä ja poronhoidon kestäväää laidunten käyttöä. Muun muassa ympäristöministeriön itsensä julkaisemassa uhanalaisten lajien suojelun toimintaohjelmassa, joka pohjaa Valtioneuvoston periaatepäätökseen, on nostettu esille maankäytön suunnittelun tärkeys yhteistyössä poronhoidon kanssa.

Poronhoito-oikeus ja siihen kiinteästi kuuluva vapaa laidunnusoikeus on ikiaikainen nautintaoikeus, joka on suoraan poronhoitolailla turvattu erityinen oikeus (PHL 3§). *Valtion maita* koskee PHL 53 § neuvotteluvollisuus suunnitelmissa, jotka vaikuttavat olennaisesti poronhoidon harjoittamiseen. *Erityisesti poronhoitoa varten tarkoitetulla alueella olevaa valtion maata* ei PHL 2 § mukaisesti saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle. Poronhoitolaki ei turvaa poronhoidon edellytyksiä maankäytön suunnittelussa, sillä kielto aiheuttaa huomattavaa haittaa koskee *vain 20 pohjoisinta paliskuntaa ja niiden valtion maita*. Viranomaisen neuvotteluvollisuus koskee niin ikään *valtion maita*, ei yksityismaita, joita poronhoitoalueen eteläosissa on suurin osa alueista. Poronhoitolaki ei täten ole päällekkäinen VAT kanssa, vaan VAT on toiminut varmistuksena sille, että poronhoito on alueiden käytön suunnittelussa käytännössä otettu huomioon.

Poronhoidon alueidenkäytöllisiä edellytyksiä turvaava VAT on tällä hetkellä kirjoitettu kaikkiin Lapin maakuntakaavoihin (yleismääräyksiin) hieman eri muotoiluin. Myös Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytysten turvaaminen on liitetty suunnittelumääräyksenä poronhoitoalueen rajan kaavamerkintään. Myös joissakin poronhoitoalueen yleiskaavoissa on alettu antaa turvaamista koskevia määräyksiä sellaisilla alueilla, jotka ovat poronhoidolle erityisen tärkeitä, hankkeissa jotka erityisesti voivat vaikuttaa poronhoitoon ja joiden suunnittelun yksityiskohdissa se erityisesti pitäisi ottaa huomioon (esim. tuulivoima ja kaivostoiminta). Poronhoidon VAT ei ole koskaan estänyt yhdenkään hankkeen toteuttamista, mutta se on ollut ohjeena tarkemmalle suunnittelulle.

Poronhoidon alueidenkäytöllisten edellytysten turvaamiseksi on alettu kehittää myös muita kaavamerkintöjä ja -määräyksiä. Kaavamääräysten ja -merkintöjen kehittämistä on edesauttanut viime vuosina poronhoidon paikkatietoaineistojen ajantasaistaminen SYKE:n ja Luken toteuttamassa TOKAT-hankkeessa. Paikkatietoaineistoja on käytetty eri asteisten kaavojen suunnitteluun ja eri maankäyttömuotojen yhteensovittamiseen. Paikkatietojen päivittäminen lähti liikkeelle ”poronhoito alueiden käytön suunnittelussa” -työryhmän edistämänä. Työryhmä perustettiin Ympäristöministeriön tuella Paliskuntain yhdistyksen kirjelmöityä ministeriöön vuonna 2010 poronhoidon paremman huomioon ottamisen tarpeesta maankäytön suunnittelussa. Paliskuntain yhdistys on aktiivisesti mukana maakuntakaavojen laatimisessa ja VAT vuoksi usein myös kuntien kaavoissa (etenkin hankekaavat). Yhdistys on myös julkaissut eri tahojen kanssa yhteistyössä laaditun oppaan: ”Opas poronhoidon tarkasteluun maankäyttöhankkeissa” (<http://paliskunnat.fi/poroyva/>). Nyt kaikelta tältä aktiiviselta kehittämiseltä on viety pohja VAT-uudistuksessa jättämällä pois poronhoitoa turvaava VAT.

Valmistelun aikana on muun muassa korostettu, ettei elinkeinoja enää ole VAT:ssa mukana. Kuitenkin luonnoksen tavoitteissa edistetään mm. uusiutuvan energian tuotantoa sekä bio-, maa- ja metsätaloutta. Näin ollen on perusteltua, että myös poronhoito nostetaan VAT:n takaisin.

Suomen luonnonsuojeluliitto

Pääongelmana luonnon monimuotoisuuden kirjaukset

Uuden luonnoksen suurin ongelma on monien luonnon monimuotoisuutta koskevien kirjausten poistaminen. Luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen on yksi EU:n keskeisistä ympäristöongelmista. Suomi on sitoutunut pysäyttämään luonnon köyhtymisen

vuoteen 2020 mennessä. Uhanalaisten lajien ja luontotyyppien määrä on kuitenkin maassamme yhä kasvussa. Toimenpiteitä pitää siksi tehostaa.

Alueidenkäytön suunnittelu ja kaavoituksella tehtävä eri toimintojen sijoittelu on keskeinen keino turvata luonnon monimuotoisuutta. (Ks. esimerkiksi *Uhanalaisten lajien toimintaohjelman* toimenpide 23 s. 70, Suomen ympäristö 2/2017). Viherrakennetta ei voi jättää sektorilainsäädännön kuten luonnonsuojelulain tai vesilain varaan, koska niiden näkökulmat ovat paljon kapeammat.

Nykyinen turpeenoton ohjausta koskeva kirjaus tulee palauttaa

Nykyisessä VATissa on hyvä kirjaus: *"Maakuntakaavoituksessa on otettava huomioon turvetuotantoon soveltuvat suot ja sovitettava yhteen tuotanto- ja suojelutarpeet. Turpeenottoalueiksi varataan jo ojitettuja tai muuten luonnontilaltaan merkittävästi muuttuneita soita ja käytöstä poistettuja suopeltoja. Turpeenoton vaikutuksia on tarkasteltava valuma-alueittain ja otettava huomioon erityisesti suoluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen ja muiden ympäristönäkökohtien sekä taloudellisuuden asettamat vaatimukset."*

Jos tämä poistetaan, maakuntakaavoituksessa voitaisiin 2-luokan soita ohjata turpeenottoon ilman rajoituksia. Vaikka 2-luokan soilla on paljon ojittamattomia alueita, niiden luonnonarvot voitaisiin tuhota YSL:nkään estämättä. Tämä tarkoittaa täyskäännöstä nykykäytäntöön.

2 Ekologiset yhteydet tulee palauttaa tavoitteisiin

Vakava heikennys on, että esityksestä puuttuu ekologisten yhteyksien huomiointi.

Tämä on merkittävä ongelma, koska ekologisilla yhteyksillä – vihreällä ja sinisellä infrastruktuurilla – ei ole mitään suojaa muussa lainsäädännössä. Nyt mikään säädös ei toteuttaisi luontodirektiivin ekologistia yhteyksiä koskevia kohtia (3 ja 10) eikä EU:n ja kotimaisen biodiversiteettitoimintaohjelman tavoitteita. Ekologiset yhteydet ovat kuitenkin tärkeitä muun muassa Natura 2000 -verkoston tukena, ja niiden edistäminen tuli tuoreeseen komission Toimintasuunnitelmaan luontoa, ihmistä ja taloutta varten. (liite). Alueidenkäyttö korostui myös komission vihreän infrastruktuurin tiedonannossa vuonna KOM(2013) 249. Viheryhteydet ovat keskeisiä myös ilmastomuutokseen sopeutumisessa.

"Kaavoitus sopii hyvin ekologisten yhteyksien ja vihreän infrastruktuurin turvaamiseen, koska se

- kattaa lähtökohtaisesti kaikki maankäyttömuodot
- mahdollistaa paikallisten erityispiirteiden huomioon ottamisen
- joustavuus
- demokraattisuus
- jatkuvuus ja sopeuttaminen"

(Jukka Similä ym.: Ekosysteemipalveluiden ja luonnon monimuotoisuuden riippuvuus vihreästä infrastruktuurista ja ohjausjärjestelmän muutostarpeet. Ympäristöministeriön raportteja 17/2017 s. 99.)

Ekologisten yhteyksien sisällyttäminen kaavoihin edellyttää velvoittavaa säädöstä. Koska sellaista ei nyt MRL:ssä esimerkiksi kaavojen sisältövaatimuksissa ole, VAT kannattaa pitää tähän soveltuvana olemassa olevana työkaluna.

3 Pohjavesikirjaus tulee palauttaa

Kaavoitus on tärkeää myös pohjavesien suojelulle. Tätä koskeva kirjaus tulee palauttaa.

4 Virkistyskäyttökirjaukset tulee palauttaa

Myös virkistyskäytön terveysvaikutukset ja kansantaloudelliset hyödyt on viime aikoina yleisesti tunnustettu. Niiden asemaa ei mikään sektorilainsäädäntö riittävästi turvaa. Siihen tarvitaan kaavoitusta ja kaavoitus VATia.

MTK

Nyt lausunnolla olevissa VATEissa pyritään luonnon monimuotoisuuden ja virkistyskäytön kannalta arvokkaiden aluekokonaisuuksien säilymiseen ja valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön arvojen turvaamiseen. VATEissa todetaan myös, että alueidenkäytössä huolehditaan maa- ja metsätalouden kannalta merkittävien yhtenäisten viljely- ja metsäalueiden säilymisestä. MTK katsoo, että viimeksi mainittu tavoite on edellytys myös ensiksi mainittujen pyrkimysten toteuttamiseksi ja siten kestävästi hoidettujen ja käytettyjen maa- ja metsätalousalueiden huomioiminen alueidenkäytössä on olennaista myös alueiden välisten yhteyksien turvaamiseksi.

BirdLife

”Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö ja luonnonvarat” –kohdan toista, vahvasti taloudellisen hyödyntämisen näkökulmasta kirjoitettua tavoitetta voidaan pitää osin jopa ristiriitaisena luontoarvojen turvaamista koskevan tavoitteen kanssa.

Luonnon monimuotoisuuden turvaamisen tulisi tavoitteissa erityisesti korostua, koska monimuotoisuuden tila heikkenee Suomessa edelleen ja maankäytön suunnittelulla on erittäin suuri merkitys luonnon monimuotoisuuden säilymiselle. Tämä on mainittu muun muassa Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön toimintaohjelmassa 2013–2020.

Johdantoon tulisi listata voimassa olevat ohjelmat, joissa on maankäyttöön liittyviä tavoitteita. Tällaisia ohjelmia on edellä mainitun luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön toimintaohjelman lisäksi ainakin valtioneuvoston periaatepäätös soiden ja turvemaiden kestävästä ja vastuullisesta käytöstä ja suojelusta. Tavoitteissa voidaan esimerkiksi viitata strategioihin, mikä konkretisoisi yleisluontoisten kirjausten sisältöä. Kohtaa **Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat** pitäisi mielestämme täydentää useilla liitteeseen 1 kirjatulla tavoitteilla. Vähintään tavoitteisiin on kirjattava ekologisten yhteyksien säilyttämistä ja kehittämistä koskeva toimenpide, koska ekologisten yhteyksien ylläpidossa maankäytön suunnittelulla on keskeinen rooli. Ehdotamme kirjaukseksi:

”Alueidenkäytön suunnittelussa on vältettävä luonnonalueiden eristäytymistä ja pirstoutumista sekä varmistettava luonnon monimuotoisuuden säilymisen kannalta tärkeiden ekologisten yhteyksien säilyminen.”

Lisäksi tavoitteisiin olisi syytä lisätä myös turvetuotannon ohjaamista, vesistöjen tilaa sekä pohjavesiä koskevat kirjaukset. Nyt niihin liittyen ei ole kunnollista tavoitetta, vaikka voimassa olevissa tavoitteissa on.

Metsäteollisuus

Elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat tavoitteissa on tuotu hyvin esille se, että alueidenkäytöllä tulee luoda edellytykset bio- ja kiertotaloudelle sekä edistää luonnonvarojen kestävä hyödyntämistä. Tavoitteiden tausta ja tarve -otsikon alla mainitaan viranomaisten laatimat valtakunnalliset inventoinnit: arvokkaat maisema-alueet, merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt sekä merkittävät arkeologiset kohteet. Tämän lisäksi tulisi mainita, että Suomessa monimuotoisuutta vaalitaan hyvin monella eri tasolla ja tavalla.

UUSIUTUMISKYKYINEN ENERGIAHUOLTO

MINISTERIÖT

MMM

3.5 Uusiutumiskykyinen energiahuolto -luvussa olisi syytä mainita myös bioenergian merkitys huoltovarmuuden kannalta ja siihen liittyen toimivan tieverkoston merkitys.

Hajautettu energiantuotanto hyödyntää tyypillisesti paikallisia energialähteitä kuten biomassaa ja muita biopolttoaineita, aurinko- ja tuulienergiaa sekä maaperään ja vesistöihin varastoitunutta energiaa ja voi vähentää energian ja energiaraaka-aineiden tuontia ja edistää energiaomavaraisuutta.

Sivu 9.

Esitämme, että poistetaan lause: *"Biotalous edistäminen voi lisätä metsien hakkuita, mikä voi johtaa ristiriitoihin luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kanssa."*

Monimuotoisuuden turvaaminen on huomioitu valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa. Maankäytön suunnittelun lisäksi monimuotoisuutta edistetään mm. luonnonhoitohankkeissa sekä käytännön metsätalouden toimenpiteiden yhteydessä mm. huomioimalla uhanalaiset lajit ja säästämällä lahopuita.

YM/YSO

- Taustassa mainitaan bioenergia, mutta ei enää tavoitteissa. pitäisi varmaan olla sielläkin ja siten, että pienhiukkasnäkökulma mukana
- Olisiko tässä jaksossa mahdollista viitata myös energiankäytön tehostamiseen? Esimerkiksi liikennejärjestelmän energiatehokkuutta edistetään maankäytön suunnittelun keinoin, asutuksen ja palvelujen sijoittelu on merkittävä tekijä. Parhaiten tämä tulee esiin liikennejärjestelmän kehittämisessä mutta myös esim. asumisessa.
- On tarpeen myös huomioida hajautetun energiantuotannon merkitys, ei ainoastaan kantaverkon ja kaasuputkien merkitys. Tulevaisuudessa bioenergian, aurinkoenergia ja tuulivoima merkitys on selvästi suurempi kuin tällä hetkellä. Näiden tuotantomuotojen edellyttämiin maankäytön ratkaisuihin on varauduttava suunnittelussa.

MAAKUNTIEN LIITOT

Satakunta

Valtakunnallisista alueiden käyttötavoitteissa nostetaan tavoitteisiin vain liikenne- ja kaasuverkot. Myös ylimaakunnalliset vesihuolto-, viemäri-, sähkö- ja voimajohto- sekä tietoliikenneverkot vaatisivat omat tavoitteensa. Osittain näitä koskee myös kansainväliset yhteystarpeet.

Erityisesti digitaalisesta saavutettavuudesta ei luonnoksen tavoitteissa mainita. Digitaalisten palveluiden saatavuus, toimintavarmuus ja kattavuus ovat perusedellytys useimmille uusille suunnitteilla oleville palveluille (kuten uudet automaattiajoneuvot, liikkumispalvelut, lippujen ostaminen vain sovelluksen kautta, digitaaliset terveydenhuoltopalvelut jne.). Verkostoja koskien VATEja tulisikin vielä täydentää

Uusimaa

Uusiutumiskykyistä energiahuoltoa koskevat tavoitteet ovat perusteltuja.

Tuulivoimaloiden sijoittamista koskeva nykyinen tavoite, jonka mukaan tuulivoimalat on sijoitettava ensisijaisesti keskitetysti useamman voimalan yksiköihin, on selkeämpi.

Pohjanmaa

Pohjanmaan liiton mielestä alueidenkäytössä pitää ehdottomasti varautua uusiutuvan energian tuotannon ja sen edellyttämien logististen ratkaisujen tarpeisiin. Uusiutumiskykyisen energiahuollon ensimmäisen tavoitteen toinen lause ” Tuulivoimalat pitäisi sijoittaa ensisijaisesti suuriin yksiköihin” pitäisi kuitenkin poistaa. Ensinnäkin tuulivoimalan alueen rajausta ja tuulivoimaloiden lukumäärä, koko ja sijoitus pitää tapauskohtaisesti sopeuttaa maisematilaan. Toiseksi tavoitteissa ei mainita muita, ehkä tulevaisuudessa tärkeämpiä uusiutuvia energian tuotantomuotoja, kuten esim. aurinkoenergia. Tavoitteilla pitäisi vastata tulevaisuuden haasteisiin.

KUNNAT

Espoo

Uusiutumiskykyistä energiahuoltoa koskevissa tavoitteissa esitetään, että voimajohtolinjauksissa hyödynnetään ensisijaisesti olemassa olevia johtokäytäviä. Tavoite jättää auki, onko kyse nykyisten johtokäytävien hyödyntämisestä sellaisenaan vai niiden leventämisestä nykyisestä. Tulkinnasta riippuen ympäristöön kohdistuvat vaikutukset ovat erilaiset. Espoon kaupunki katsoo, että ratkaisut nykyisten johtokäytävien hyödyntämisestä tulisi tehdä tapauskohtaisesti. Monitulkintainen ja valtakunnalliseen tasoon nähden liian yksityiskohtainen tavoite tulisi poistaa.

MUUT VIRANOMAISTAHOT

Etelä-Pohjanmaan ELY

Tavoiteosan taustatekstissä on tarpeen laajemmin käsitellä kansallisen energia- ja ilmastostrategian 2030 toteuttamisen edellyttämiä alueidenkäytöllisiä vaikutuksia.

Maakunnallisesti merkittävät tuulivoimapuistot on Pohjanmaan kolmen maakunnan osalta jo voimassa olevissa maakuntakaavoissa osoitettu. Myös kuntien tuulivoimayleiskaavoitus on edennyt pitkälle ja niissä on käsitelty sekä maakuntakaavoissa osoitettuja että niiden ulkopuolelle jääviä pienempiä tuulivoima-alueita.

Tavoitteessa jää epäselväksi, onko tarkoitus ohjata myös kuntakaavoitusta (yleiskaavoitus) niin, että tuulivoimalat sijoitetaan ensisijaisesti suurempiin yksiköihin. Tämä tavoite on ympäristövaikutuksien hallinnan kannalta perusteltua ja tarpeellista, mutta tavoitetta on syytä tältä osin selventää.

Voimajohtolinjauksien suunnittelussa tulisi olemassa olevien johtokäytävien hyödyntämisen lisäksi olla yhteisjärjestelytavoite silloin, kun samalla alueella on energiansiirtotarvetta useammalla tuulivoimapuistolla. Yhteisjärjestelyt voidaan toteuttaa vain energiayhtiöiden välisellä sopimuksella, mutta kestävä alueidenkäytön kannalta energiansiirron yhteisjärjestelytavoite on VAT:ssa syytä huomioida.

Kaakkois-Suomen ELY

Tavoitteiden taustaa kuvaavassa tekstissä on uusiutuvien energialähteiden kuvauksissa tuotu esiin bioenergia, siihen liittyvä logistiikka ja tuulivoimatuotanto. Taustatekstissä tulee myös huomata, että on myös muita kestävä kehityksen mukaisia primäärienergiälähteitä ja tuotantomuotoja. Esimerkkeinä voi mainita esimerkiksi: maalämpö, geotermienergia

tai aurinko. Suomi on innovatiivinen maa ja täällä ollaan cleantech-sektorilla edelläkävijä. Se tulisi myös näkyä valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa.

Hajautettuun tai keskitettyyn energiahuoltoon liittyvillä linjauksilla on merkittäviä vaikutuksia kestävä kehityksen mukaisessa energiatuotannossa. Lisäksi sillä on vaikutuksia huoltovarmuuteen ja kansalliseen energiahuollon turvallisuuteen. Energiahuoltokysymyksissä on perusteltua käsitellä aihetta laajemmin.

Tuulivoimatuotannon ympäristövaikutusten pohdiskelu liittyy normaaliin paikallistason maankäytön suunnitteluun. Tuulivoimatuotantoon kohdistuvien teknisten ohjeiden antaminen voi olla myöhemmin ongelma, kun tekninen osaaminen ja tietämys lisääntyvät.

Taustoituksesta voi syntyä epäily, että energiahuollon mahdollisuuksia kuvattaessa maassa olevaa tietämystä ja osaamista on hyödynnetty vain rajallisesti. Suomessa on monipuolista energiasektorin osaamista ja tutkimusta. Tämä tietämys, osaaminen ja mahdollisuudet tulisi näkyä taustoituksessa selvemmin.

Alueidenkäytössä varaudutaan uusiutuvan energian tuotannon ja sen edellyttämien logististen ratkaisujen tarpeisiin. Tuulivoimalat pyritään sijoittamaan ensisijaisesti suuriin yksiköihin.

Alueidenkäytössä turvataan valtakunnallisen energiahuollon kannalta merkittävien voimajohtojen ja kaukokuljettamiseen tarvittavien kaasuputkien linjaukset ja niiden toteuttamismahdollisuudet. Voimajohtolinjauksissa hyödynnetään ensisijaisesti olemassa olevia johtokäytäviä.

Tuulivoimaloiden ohjaaminen ensisijaisesti suuriin yksiköihin voi toimia perusteena estää pientuulivoiman tai yksittäisten teollisen kokoluokan voimalayksiköiden toteutumista. Valtakunnallisena alueidenkäyttötavoitteena esitys voi tältä osin olla tuulienergian hyödyntämistä rajoittava ja kestävä kehitystä hidastava määräys. Esitys on ongelmallinen erityisesti silloin, kun tuulivoimatuotannon toteuttamiselle mainitun kaltaisissa suurista voimalaitosalueista poikkeavissa tapauksissa olisi muutoin olemassa maankäytölliset edellytykset.

Tavoitteessa ohjataan, että sähkönsiirron nykyiset johtotiet ovat ensisijainen ratkaisu kehitettäessä valtakunnan energiansiirtoverkkoa. Määräys voi tarpeettomasti rajoittaa valtakunnan kannalta parhaiden ratkaisujen ensisijaisuutta.

Pohjois-Pohjanmaan ELY

Tietyissä teemoissa alueidenkäytön linjausten tulisi olla valtakunnallisesti yhdenmukaisia vaikka niiden vaikutukset ovatkin paikallisia. Tällaisia teemoja ovat mm. tuulivoimarakentaminen, kulttuuriympäristön ja luonnonsuojelun huomioon ottaminen sekä tulvavaara-alueiden suunnittelu. Näissä tarvitaan edelleen yksityiskohtaisempaa ohjausta ja näiltä osin tavoitteiden sisältöä olisi hyvä arvioida uudelleen.

Keski-Suomen ELY

Koska vain osa yhteys- ja energiaverkostojen sijoittamisesta toteutetaan kaavoittamalla, katsoo ELY-keskus, että uudistettaviin VATteihin tulisi lisätä nykyinen yhteys- ja energiaverkostojen suunnittelussa huomioon otettavia asioita koskeva tavoite.

Pirkanmaan ELY

Siltä osin kun tavoitteeksi on asetettu, että tuulivoimalat pyritään sijoittamaan ensisijaisesti suuriin yksiköihin, ELY-keskus esittää täsmennettäväksi laitteiden kokoluokkaa ja niitä lähtökohtia, joiden mukaan sijoittaminen suuriin yksiköihin on perusteltua.

Tavoitteen mukaan tuulivoimalat pyritään sijoittamaan ensisijaisesti suuriin yksiköihin. Tarkemmin ei määritellä, mikä on "suuri yksikkö". Suomeen rakennetusta tuulivoimasta 44 % on kohdistunut Pohjois-Pohjanmaalle. Maakunnassa eri suunnitteluvaiheessa olevia hankkeita on toistasataa ja YVA-menettelyjä on läpikäyty n. 35. Erityisesti Perämeren rannikolla on monien tuulivoimahankkeiden suuria keskittymiä. Mikäli ne kaikki toteutuvat, rakennetaan joillekin paikoille jopa yli sadan voimalaitoksen kokonaisuuksia. Ympäristönäkökohtien puolesta voisi olla parasta rakentaa tätä hieman pienempiä, mutta kuitenkin riittävän suuria yksiköitä hajautuneemmin. Näin Pohjois-Pohjanmaalla on pääasiassa suunniteltukin.

Periaate, jonka mukaan voimajohtoja sijoitetaan olemassa oleviin johtokäytäviin, on ollut jo käytössä. Tavoite on hyvä. Kolme tai jopa neljä johtoa rinnakkain alkavat kuitenkin jo olla ympäristön kestävästä käytöstä kannalta ylärajoilla, tällaisiakin tilanteita on ollut.

Helsingin HO

Uusiutumiskykyistä energiahuoltoa koskevaan asiakokonaisuuteen sisältyvä tavoite tuulivoimaloiden sijoittamisesta ensisijaisesti suuriin yksiköihin haitta-vaikutusten vähentämiseksi on lähtökohdiltaan kannatettava. Mikäli suurten yksiköiden etäisyys asutuksesta ei ole riittävä, keskittäminen kuitenkin pikemminkin lisää kuin vähentää haittoja ja haitan kärsijöiden määrää. Näin ollen tulisikin harkita riittävää etäisyyttä asutukseen koskevan maininnan lisäämistä keskittämistä koskevan tavoitteen yhteyteen.

GTK

Päätösluonnoksen kappaleessa 3.5, Uusiutumiskykyinen energiahuolto keskitytään käytännössä yksinomaan tuulivoimaan ja energian siirtoon joskin bioenergian käytön lisääntyminen ja siihen liittyvät kysymykset mainitaan. Geoenergiasta, sen tarjoamista energian tuotanto- ja varastointimahdollisuuksista ei sen sijaan mainita lainkaan, mitä voidaan pitää vakavana puutteena. Päätösluonnoksen tausta-aineistossa kyllä lyhyesti todetaan Suomella olevan runsaasti uusiutuvia energiavaroja, sekä viitataan niiden käytön mahdollisiin vaikutuksiin mutta itse tavoitteissa laajempi uusiutuvan energian edistäminen jää kokonaan puuttumaan.

Fingrid

Kiitos lausuntopyynnöstänne. Fingrid Oy:llä ei ole lausuttavaa luonnoksesta.

Metsähallitus

Metsähallituksen mielestä on hyvä, että alueiden käytössä varaudutaan uusiutuvan energiantuotannon, erityisesti bioenergian tuotannon ja käytön merkittävään lisäämiseen sekä tuulivoimapotentiaalin laajamittaiseen hyödyntämiseen. Tuulivoimaloiden sijoittaminen ensisijaisesti suuriin yksiköihin on toimiva lähtökohta, mutta sen lisäksi myös pienempien yksiköiden toteuttaminen tulee olla mahdollista.

JÄRJESTÖT

Valtakunnalliseksi tavoitteeksi on ehdotettu, että voimajohtolinjauksissa hyödynnetään ensisijaisesti olemassa olevia johtokäytäviä. Tavoitteena tämä on kannatettavaa vähimmän haitan periaatteen mukaisesti. On kuitenkin huomattava, että voimajohtolinjauksia on monen tasoisia ja kokoisia. Pienempiä jakelulinjoja viedään suurella volyymilla maan alle. Näissä tapauksissa ei ole mitään tarkoitusta hyödyntää olemassa olevia johtokäytäviä, vaan etsiä maanomistajille vähiten haittaa aiheuttavat linjaukset. Olemassa olevat johtokäytävät saattavat myös sijaita hyvin epätarkoituksenmukaisilla paikoilla, kuten tulevilla rakennusalueilla tai pelloilla. Useissa tapauksissa olisi tarkoituksenmukaista siirtää linjan sijainti kokonaan, eikä ainoastaan hyödyntää olemassa olevia johtokäytäviä. Johtokäytävän hyödyntäminen ei myöskään tarkoita olemassa olevien pylväiden hyödyntämistä. Usein tilanne onkin se, että olemassa olevan linjan viereen joudutaan rakentamaan uusi, eli leventämään johtokäytävää huomattavasti. SOVA-tarkastelussa tästä asiasta on mainittu, että hajautettu energiantuotanto lisää siirtolinjojen tarvetta, ja että uudet siirtolinjat voivat pirstoa olemassa olevia luonnonalueita. MTK haluaa huomauttaa, että siirtolinjat voidaan halutessa rakentaa myös maakaapeleina. Lisäksi pirstoutumishaitta maanomistajalle on todellinen haitta. MTK esittää, että SOVA:n tekstiä parannetaan ja korostetaan voimajohtolinjauksissa vähimmän haitan periaatetta. BAT-periaate jo nyt velvoittaisi käyttämään parasta käytössä olevaa tekniikkaa linjojen rakentamisessa.

Tuulivoimayhdistys

STY pitää myös erittäin hyvänä, että tavoitteissa korostetaan, että alueidenkäytössä on tarpeen varautua tuulivoimapotentialin laajamittaiseen hyödyntämiseen.

Tuulivoiman osalta alueidenkäyttötavoitteisiin on edellisen lisäksi kirjattu, että tuulivoimaloista aiheutuvia haitallisia vaikutuksia voidaan minimoida ja teknistaloudellista toteutettavuutta parantaa, mikäli tuulivoimalat sijoitetaan suuriin yksiköihin. Tuulivoiman merkittävimmät ympäristövaikutukset (ääni, muutos maisemassa), voivat olla yhtä suuret yksittäisellä voimalalla kuin muutaman voimalan kokonaisuudella. Sijoittamalla tuulivoimalat lähtökohtaisesti useamman voimalan kokonaisuuteen nämä ympäristövaikutukset rajoittuvat kyseiselle alueelle. *Nyt kirjauksesta jää kuitenkin erittäin epäselväksi, mitä suurella yksiköllä tarkoitetaan.* Epäselvä kirjaus voi avata mahdollisuuden hallinto-oikeusvalitukseen, jos valittaja katsoo, ettei suunniteltu hanke ole ”suuri” ja on siten alueidenkäyttötavoitteiden (VAT) vastainen.

Tällä hetkellä suurin valmistelussa oleva maatuulivoimahanke sisältää hieman alle 100 tuulivoimalaa. *Suomalaisen maiseman pienipiirteisyydestä ja (vapaa-ajan) asutuksen hajasijoittamisesta johtuu, ettei Suomesta todennäköisesti löydy ainakaan montaa vastaavaa 100 voimalan sijoituspaikkaa.* Erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa, missä olisi maiseman suuripiirteisyyden ja asutuksen vähyyden vuoksi suurille tuulivoimakokonaisuuksille sopivia alueita, taasen *siirtoverkon rajallisuus estää suurten tuulivoimakokonaisuuksien toteuttamisen. Alueidenkäyttötavoitteiden tulisi olla sellaisia, että ne tukisivat maankäyttöä joka puolella Suomea.* Vaatimus suurista tuulivoimayksiköistä ei tätä mahdollista. Verkon rajoituksesta johtuen osalle laajoista asumattomista alueista voi sijoittaa vain korkeintaan 10 voimalan yksioita. STY:n hankelistauksen perusteella voidaan todeta, että jo 20-40 tuulivoimalaa on Suomen olosuhteissa varsin suuri kokonaisuus (<http://www.tuulivoimayhdistys.fi/hankelista>).

Suomessa on runsaasti hyviä alueita, joihin mahtuu ilman sanottavaa häiriötä 5-10 tuulivoimalaa. Alueiden käyttötavoitteiden ympäristövaikutustenarvioinnista (SOVA) jää kuitenkin mielikuva, että tuulivoimaloiden sijoittaminen suuriin yksiköihin olisi ainoa keino vähentää tuulivoiman vaikutuksia erityisesti asukkaille. *Huolellisella tuulipuiston suunnittelulla, vaikutusten arvioinnilla ja alueiden käytön suunnittelulla (kaavoitus), voidaan vähentää myös pienempien tuulivoimapuistojen vaikutuksia ympäristölle ja asutukselle.* Tämä olisi ollut syytä huomioida SOVA:ssa. Lisäksi SOVA:ssa on jätetty huomioimatta

siirtoyhteyksien rajoitukset sekä se, että tuulivoimaloiden hajauttaminen eri puolille Suomea parantaa koko Suomen tuulivoimakapasiteetin toimintavarmuutta (yleensä aina jossain päin Suomea tuulee) ja vähentää niiden verkkovaikutuksia.

Myös yksittäisillä tuulivoimaloilla tai kahden – kolmen voimalan kokonaisuuksilla on hyvät sijoituskohteensa. Sijoittamalla tuulivoimaloita lähelle kulutuspistettä vähennetään mm. verkon vahvistamisen kustannuksia ja sähköön siirtohäviöitä ja esimerkiksi *teollisuuslaitosten ja satamien yms. läheisyyteen, jossa maisema on jo ihmistoiminnan seurauksesta muuttunut ja olemassa olevasta toiminnasta syntyy ääntä, voi olla hyvinkin perusteltua sijoittaa jopa vain yksittäinen voimala.*

Edellä esitetystä johtuen STY esittää, että alueidenkäyttötavoitteiden tavoite: ”Tuulivoimalat pyritään sijoittamaan ensisijaisesti suuriin yksiköihin” muutetaan muotoon: *”Tuulivoimalat pyritään sijoittamaan ensisijaisesti useamman tuulivoimalan yksiköihin, mutta myös pienempien tuulivoimapuistojen kehittäminen ja rakentaminen tulisi olla myös jatkossa mahdollista.”* Maakuntakaavan tehtävä on ohjata tuulivoimahankekehitystä isommille alueille, mutta kunnille pitää jättää liikkumavara tehdä kaavoja ja suunnittelutarveratkaisuja myös muille kuin maakuntakaavassa varatuille tuulivoima-alueille, jos soveltuvia pienempiä hankkeita

Bioenergia

Bioenergia ry kiittää luonnosta valmistelleita erityisesti siitä, että VAT:eissa luodaan edellytyksiä bioenergian tuotannon ja käytön merkittävään lisäämiseen. Luonnoksessa todetaan aivan oikein, että alueidenkäytössä tulee vaarautua uusiutuvan energian tuotannon ja sen edellyttämien logististen ratkaisujen tarpeisiin. Siinä tuodaan myös toimintavarma energiahuolto tärkeänä osana kansallista huoltovarmuutta. Luotettava ja mahdollisimman häiriötön energiansaanti on elinkeinoelämän toimintaedellytysten ja kansalaisten arjen sujuvuuden kannalta ensiarvoisen tärkeää.